

Fundusze Europejskie
dla Dolnego Śląska

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

**DOLNY
ŚLĄSK**

RAPORT KOŃCOWY

ANALIZA UBÓSTWA ENERGETYCZNEGO NA TERENIE WYBRANYCH GMIN SUBREGIONU WAŁBRZYSKIEGO

PROJEKT PT. „WSPARCIE IMPLEMENTACJI FUNDUSZU SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI NA TERENIE SUBREGIONU WAŁBRZYSKIEGO” JEST WSPÓŁFINANSOWANY W RAMACH PRIORYTETU 12 „POMOC TECHNICZNA FST” DZIAŁANIA 12.01 „POMOC TECHNICZNA FST” PROGRAMU FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA DOLNEGO ŚLĄSKA 2021–2027 ORAZ ZE ŚRODKÓW SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO.

Fundusze Europejskie
dla Dolnego Śląska

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

**DOLNY
ŚLĄSK**

**Zlecniodawca
badania:**

**DOLNY
ŚLĄSK**

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego

Wyb. J. Słowackiego 12-14,

50-411 Wrocław

tel.: 71 776 90 53

e-mail: umwd@dolnyslask.pl

Wykonawca

Grupa BST

ul. Mieczyków 12,

40-748 Katowice

tel. 32 722 84 54

e-mail: biuro@grupabst.pl

Spis treści

Streszczenie	4
Summary	6
Wprowadzenie.....	8
Kontekst badania	9
Opis koncepcji metodologicznej badania	12
Charakterystyka badanych gmin.....	13
Boguszów-Gorce	13
Ciepłowody.....	16
Duszniki-Zdrój.....	19
Podsumowanie	22
Opis wyników badania.....	24
Charakterystyka mieszkania i systemu grzewczego.....	26
Wiedza i zachowania energetyczne.....	40
Sytuacja ekonomiczna i doświadczenie ubóstwa energetycznego.....	45
Dostępność i rola wsparcia instytucjonalnego	53
Pytania dotyczące obszaru górniczego	65
Pytania o zdrowie	70
Wnioski	75
Rekomendacje	78
Działania strategiczne i systemowe	78
Modernizacja techniczna i efektywność energetyczna	79
Wskazanie grup docelowych, doradztwo i rola OPS.....	80
Wykorzystanie istniejących programów w przeciwdziałaniu ubóstwu energetycznemu.....	81
Załączniki	83
Narzędzie badawcze	83
Aneks	88
Analiza istotności statystycznej	88

Streszczenie

Raport przedstawia szeroką diagnozę ubóstwa energetycznego w trzech gminach subregionu wałbrzyskiego, obejmującą warunki mieszkaniowe, sytuację ekonomiczną mieszkańców, sposoby ogrzewania, zachowania energetyczne oraz skutki zdrowotne. Badanie, zrealizowane w ramach projektu finansowanego z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji, objęło 3 756 dorosłych mieszkańców gmin Boguszów-Gorce, Ciepłowody i Duszniki-Zdrój. Badanie miało na celu oszacowanie skali ubóstwa energetycznego we wskazanych gminach subregionu wałbrzyskiego. Z badania wynika, że ubóstwo energetyczne ma charakter strukturalny, koncentrujący się w gospodarstwach o niskich dochodach i w zasobie mieszkaniowym o niskiej efektywności energetycznej.

Badanie pokazało duże zróżnicowanie pomiędzy gminami, wynikające z różnic w typie zabudowy, poziomie dochodów i dostępie do nowoczesnych źródeł ciepła. W Boguszowie-Gorcach i Dusznikach-Zdroju dominuje zabudowa wielorodzinna, natomiast w Ciepłowodach – jednorodzinna, co przekłada się na wyższe koszty ogrzewania i większą wrażliwość na ubóstwo energetyczne. Połowa mieszkańców żyje w budynkach nieocieplonych, a brak termomodernizacji najczęściej dotyczy osób o niskich dochodach oraz korzystających z pomocy społecznej, co pogłębia problemy zdrowotne zimą.

Wybór źródeł ciepła jest silnie związany z sytuacją ekonomiczną: osoby mniej zamożne częściej ogrzewają domy „kopciuchami” i piecami kaflowymi, natomiast zamożniejsze – gazem, nowoczesnymi kotłami lub pompami ciepła. W Ciepłowodach paliwa stałe pozostają dominujące, podczas gdy w Dusznikach-Zdroju przeważa ogrzewanie gazowe. Jednocześnie blisko jedna trzecia mieszkańców doświadcza wilgoci i pleśni, co dodatkowo obniża komfort życia i pogarsza stan zdrowia.

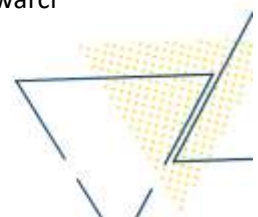
Zachowania mieszkańców związane z użytkowaniem energii koncentrują się głównie na prostych praktykach oszczędnościowych, takich jak gaszenie światła czy gotowanie mniejszych ilości wody. Rzadziej stosowane są strategie wymagające większego wysiłku lub obniżenia komfortu cieplnego, a najbardziej wrażliwe gospodarstwa – zwłaszcza korzystające z OPS – częściej zmuszone są zimą do redukcji ogrzewania lub ograniczania innych wydatków.

Zróżnicowanie sytuacji ekonomicznej jest znaczne: część mieszkańców ponosi wydatki na energię przekraczające 30% dochodu, szczególnie w gminie Ciepłowody, gdzie dominują indywidualne systemy grzewcze. W miastach udział wydatków na energię jest niższy, choć w gospodarstwach najuboższych nadal wysoki. Problemy finansowe przekładają się na niższy komfort cieplny, zaległości w opłatach, a niekiedy konieczność ograniczania wydatków na żywność czy leki.

Z pomocy OPS korzysta 13,4% mieszkańców, głównie osoby o niskich dochodach, samotne, słabiej wykształcone oraz te, które odczuwają pogorszenie zdrowia zimą. Mieszkańcy oczekują przede wszystkim wsparcia finansowego, ale także pomocy przy uszczelnianiu mieszkań i wypełnianiu wniosków o dofinansowanie.

Program „Czyste Powietrze” jest szeroko znany, jednak wciąż niedostatecznie wykorzystywany – liczne próby uzyskania dotacji kończą się niepowodzeniem, co wskazuje na potrzebę lepszego doradztwa i uproszczenia procedur.

Deputaty węglowe, choć obecne w Boguszowie-Gorcach, mają dziś znaczenie marginalne, a ich korzystanie koncentruje się głównie w gospodarstwach osób starszych, o niższym wykształceniu i powiązanych historycznie z sektorem górnictwem. Jednocześnie mieszkańcy są umiarkowanie otwarci

na nowoczesne technologie grzewcze, choć nadal widoczne są obawy dotyczące kosztów, szczególnie wśród osób w wieku 45-59 lat.

Wyniki badań jednoznacznie pokazują, że ubóstwo energetyczne jest powiązane ze stanem technicznym budynków, dochodami, zdrowiem i strukturą gospodarstw domowych. Ponad 25% mieszkańców odczuwa pogorszenie zdrowia zimą, a najbardziej narażeni są seniorzy, osoby chore i niepełnosprawne oraz gospodarstwa najuboższe.

Raport podkreśla konieczność prowadzenia sprawiedliwej transformacji energetycznej, dostosowanej do specyfiki poszczególnych gmin. Najważniejsze rekomendacje obejmują:

- **poszerzenie definicji ubóstwa energetycznego** o zjawisko ukrytego ubóstwa,
- **priorytetową termomodernizację najstarszych i nieocieplonych zasobów**, zwłaszcza komunalnych,
- **włączenie najemców do systemu wsparcia** poprzez modyfikację programów takich jak „Czyste Powietrze”,
- **pilne przygotowanie lokalnych strategii do wdrożenia ETS2**, co ograniczy ryzyko pogłębienia ubóstwa,
- **wzmocnienie roli OPS**, aby pełniły funkcję doradczą i wspierały mieszkańców w modernizacji energetycznej.

Summary

The report presents a comprehensive diagnosis of energy poverty in three municipalities of the Wałbrzych subregion, covering housing conditions, residents' economic situation, heating methods, energy-related behaviors, and health impacts. The study, conducted as part of a project financed by the Just Transition Fund, included 3,756 adult residents of the municipalities of Boguszów-Gorce, Ciepłowody, and Duszniki-Zdrój. Its aim was to estimate the scale of energy poverty in these municipalities. The findings show that energy poverty has a structural character, concentrated in low-income households and in housing stock with low energy efficiency.

The study revealed significant differences between the municipalities, resulting from variations in building types, income levels, and access to modern heat sources. Multi-family housing dominates in Boguszów-Gorce and Duszniki-Zdrój, while single-family housing prevails in Ciepłowody, which translates into higher heating costs and greater vulnerability to energy poverty. Half of the residents live in uninsulated buildings, and the lack of thermal upgrades most often affects low-income individuals and those receiving social assistance, exacerbating health problems during winter.

The choice of heating sources is strongly linked to economic situation: less affluent residents are more likely to heat their homes with old coal stoves and tiled stoves, while wealthier households use gas, modern boilers, or heat pumps. In Ciepłowody, solid fuels remain dominant, while in Duszniki-Zdrój gas heating prevails. At the same time, nearly one-third of residents experience dampness and mold, which further reduces comfort and worsens health conditions.

Residents' energy-related behaviors focus mainly on simple saving practices, such as turning off lights or boiling smaller amounts of water. Strategies requiring greater effort or reducing thermal comfort are used less often, and the most vulnerable households – especially those supported by social assistance centers (OPS) – are more frequently forced to reduce heating or cut other expenses during winter.

Economic disparities are significant: some residents spend more than 30% of their income on energy, particularly in Ciepłowody, where individual heating systems dominate. In towns, the share of energy expenses is lower, although still high for the poorest households. Financial difficulties translate into lower thermal comfort, arrears in payments, and sometimes the need to reduce spending on food or medication.

A total of 13.4% of residents use OPS support, mainly low-income individuals, those living alone, people with lower education levels, and those who experience worsening health in winter. Residents expect primarily financial assistance but also support with sealing homes and completing subsidy applications.

The "Clean Air" program is widely known but still insufficiently used – many attempts to obtain subsidies end in failure, indicating the need for better advisory services and simpler procedures.

Coal allowances, although present in Boguszów-Gorce, are now of marginal importance, used mainly by older residents, those with lower education, and those historically linked to the mining sector. At the same time, residents are moderately open to modern heating technologies, though concerns about costs remain visible, particularly among people aged 45-59.

The study results clearly show that energy poverty is linked to building conditions, income, health, and household structure. More than 25% of residents experience worsening health in winter, with seniors, ill and disabled individuals, and the poorest households being the most exposed.

The report highlights the necessity of conducting a just energy transition tailored to the specific needs of each municipality. The key recommendations include:

- expanding the definition of energy poverty to include hidden poverty,
- prioritizing thermal upgrades of the oldest and uninsulated buildings, especially municipal housing,
- including tenants in support systems by modifying programs such as “Clean Air,”
- urgently preparing local strategies for the implementation of ETS2 to reduce the risk of worsening poverty,
- strengthening the role of OPS so they can act as advisory bodies and support residents in energy modernization.

Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie stanowi raport z badania dotyczącego analizy ubóstwa energetycznego na terenie wybranych gmin subregionu wałbrzyskiego. Badaniem objęto następujące gminy: Boguszków-Gorce, Ciepłowody, Duszniki-Zdrój. Głównym celem badania było oszacowanie skali ubóstwa energetycznego na obszarze objętym interwencją finansowaną z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. Historyczne uwarunkowania, związane z restrukturyzacją i upadkiem przemysłu wydobywczego, rodzą szereg strukturalnych wyzwań dla regionu. Obejmują one konieczność głębokiej przebudowy lokalnego rynku pracy oraz pilną potrzebę rewitalizacji zdegradowanych terenów i obiektów postindustrialnych. Transformacja ta stanowi jednak wyzwanie nie tylko gospodarcze, lecz także społeczne i mentalne – dotyka bowiem głęboko zakorzenionych, wielopokoleniowych uwarunkowań kulturowych oraz przyzwyczajeń związanych z historycznym wykorzystaniem węgla jako podstawowego źródła ogrzewania.

Jednym z najpoważniejszych i najbardziej dotkliwych problemów społecznych jest niska jakość zasobów mieszkaniowych. Wiele budynków – w tym znaczna część zasobów komunalnych – znajduje się w złym stanie technicznym i często pozostaje pozbawionych podstawowej termomodernizacji. Skutkuje to dominującym wykorzystaniem węgla jako głównego (a nierzadko jedyne dostępnego) źródła ogrzewania. W takich warunkach można oczekiwać częstszego niż przeciętnie w skali kraju występowania ubóstwa energetycznego.

Modernizacja zasobów mieszkaniowych oraz zmiana modelu ogrzewania w kierunku rozwiązań efektywnych kosztowo i ekologicznych stanowią kluczowe wyzwanie zarówno dla gospodarstw domowych, jak i dla władz lokalnych. Zaniechania w tym obszarze niosą dodatkowe ryzyka w związku z planowanym objęciem sektora budynków nowym systemem handlu uprawnieniami do emisji (ETS2), co może drastycznie podnieść koszty ogrzewania paliwami kopalnymi – szczególnie dotkliwie dla gospodarstw o najniższych dochodach.

W tym kontekście głównym celem badania było oszacowanie rzeczywistej skali ubóstwa energetycznego na obszarze objętym interwencją FST. Zrozumienie specyfiki tego zjawiska, struktury wydatków oraz barier utrudniających dostęp do inwestycji poprawiających efektywność energetyczną stanowi warunek skutecznego zaplanowania działań wspierających mieszkańców subregionu. Kluczowe jest, aby projektowane interwencje były nie tylko efektywne ekonomicznie i środowiskowo, lecz także sprawiedliwe społecznie i trwałe w dłuższej perspektywie.

Kontekst badania

Przeciwdziałanie przejawom ubóstwa, w tym ubóstwa energetycznego oraz zapewnienie ludności godnych warunków życia stanowi jedno z kluczowych wyzwań współczesnego świata. Zgodnie z ustawą z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne, ubóstwo energetyczne oznacza sytuację, w której gospodarstwo domowe prowadzone przez jedną osobę lub przez kilka osób wspólnie w samodzielny lokal mieszkalny lub w budynku mieszkalnym jednorodzinnym, w którym nie jest wykonywana działalność gospodarcza, nie może zapewnić sobie wystarczającego poziomu ciepła, chłodu i energii elektrycznej do zasilania urządzeń i do oświetlenia, w przypadku gdy gospodarstwo domowe łącznie spełnia następujące warunki:

- 1) osiąga niskie dochody;
- 2) ponosi wysokie wydatki na cele energetyczne;
- 3) zamieszkuje w lokalu lub budynku o niskiej efektywności energetycznej.

Kryteria ubóstwa energetycznego kwalifikujące do programów redukcji ubóstwa energetycznego określa się każdorazowo w programach wprowadzających instrumenty redukcji ubóstwa energetycznego.

Pojawiają się zatem trzy wymiary: dochód; wydatki na energię i stan lokalu. W badaniach tego typu standardowo wykorzystuje się kwestionariusz ankietowy jako narzędzie pozwalające na systematyczne uchwycenie tych obszarów. Pytania w nim zawarte odnoszą się do tychże wymiarów, ale też służą temu, aby określić profile gospodarstw domowych ubogich energetycznie (typ demograficzny, biologiczny, rynek pracy itd.). Część pytań odnosi się do obszarów, gdzie można oczekiwać wsparcia państwa oraz dotkliwości ubóstwa energetycznego (w szczególności kwestii zdrowia). Wynikają one z tego, że dotychczas krajowe czy europejskie urzędy statystyczne nie zbierają danych, obejmujących równocześnie wszystkie trzy wspomniane wyżej wymiary. Zamiast tego, zbierane są dane, które odnoszą się do subiektywnej oceny respondentów (pytanie o „dostatecznie ciepłe mieszkanie w zimie, czy chłód w lecie”), lub do wysokiego udziału wydatków na energię w całkowitym dochodzie gospodarstwa domowego. Obie te miary mają opisane w literaturze ograniczenia. Pokazują też różne aspekty deprivacji, o czym świadczy fakt, że wg. Eurostatu w Polsce, w 2024 roku 3,3% gospodarstw domowych deklaroowało niemożność zapewnienia odpowiedniego ciepła w domu. Jest to jeden z najniższych wskaźników w krajach Unii Europejskiej. Z drugiej strony, badania bazujące na relacji wydatków na energię w dochodach, pokazują, że ubóstwo energetyczne w Polsce obejmuje od kilkunastu do nawet ponad 20% gospodarstw domowych. Ważne jest też, aby zaznaczyć, że dane są zbierane na poziomie krajów albo makroregionów (NUTS 1 dla europejskiego badania warunków życia ludności EU-SILC), co daje bardzo ograniczony wgląd w sytuację na poziomie powiatów czy gmin.

Ubóstwo energetyczne to zjawisko, które coraz wyraźniej uwidacznia się w społecznościach lokalnych, zwłaszcza na terenach o słabej kondycji społeczno-gospodarczej i niskiej efektywności energetycznej zasobu mieszkaniowego. Szczególnie dotkliwie problem ten występuje w regionach postindustrialnych, takich jak subregion wałbrzyski, gdzie historyczne uwarunkowania – m.in. upadek przemysłu wydobywczego, degradacja zasobu komunalnego oraz wysoki udział budynków przedwojennych – wpływają na strukturalne bariery w dostępie do energii i utrzymaniu komfortu cieplnego.

Ubóstwo energetyczne stanowi istotny problem społeczny w Unii Europejskiej, dotycząc miliony gospodarstw domowych, które nie są w stanie zaspokoić podstawowych potrzeb energetycznych, takich jak ogrzewanie, chłodzenie czy oświetlenie. W Polsce zjawisko to jest szczególnie widoczne, zwłaszcza w regionach o niższym poziomie dochodów i starszej infrastrukturze mieszkaniowej.

Według danych Instytutu Badań Strukturalnych z 2019 roku, około 12% gospodarstw domowych w Polsce doświadczało ubóstwa energetycznego. W regionie dolnośląskim odsetek ten był jeszcze wyższy, sięgając 13%. Główne przyczyny to niskie dochody, wysokie koszty energii oraz zły stan techniczny budynków.

Unia Europejska uznaje ubóstwo energetyczne za kluczowe wyzwanie społeczne i gospodarcze. W ramach Europejskiego Zielonego Ładu oraz Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji (Just Transition Mechanism) przewidziano wsparcie dla regionów najbardziej dotkniętych transformacją energetyczną. Celem jest łagodzenie negatywnych skutków społecznych i gospodarczych oraz wspieranie działań na rzecz efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii.

Region dolnośląski, z uwagi na swoją przemysłową przeszłość i starzejącą się infrastrukturę mieszkaniową, stoi przed szczególnymi wyzwaniami związanymi z ubóstwem energetycznym. Wysoki odsetek starych budynków o niskiej efektywności energetycznej przyczynia się do zwiększonych kosztów ogrzewania i chłodzenia, co obciąża budżety domowe mieszkańców. Dodatkowo, rosnące ceny energii oraz konieczność dostosowania się do unijnych regulacji klimatycznych wymagają skoordynowanych działań na poziomie lokalnym i krajowym.

Ubóstwo energetyczne w Polsce, a szczególnie w regionie dolnośląskim, jest złożonym problemem wymagającym interdyscyplinarnych działań. Integracja polityki społecznej z polityką energetyczną, efektywne wykorzystanie dostępnych funduszy unijnych oraz wsparcie dla najbardziej narażonych grup społecznych są kluczowe dla skutecznego przeciwdziałania temu zjawisku.

Przedmiotowe badanie wpisuje się w szerszy kontekst transformacji energetycznej i sprawiedliwości społecznej, będąc częścią działań realizowanych w ramach Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (FST). Fundusz ten, dedykowany obszarom szczególnie dotkniętym skutkami odchodzenia od gospodarki węglowej, ma na celu nie tylko wsparcie inwestycyjne, ale także diagnozowanie problemów społecznych, które mogą utrudniać korzystanie z efektów transformacji. Ubóstwo energetyczne jest jednym z kluczowych zagrożeń w tym zakresie – zarówno z perspektywy społecznej (pogłębianie nierówności), jak i środowiskowej (brak środków na czyste źródła energii).

Istotnym wymiarem kontekstu badania są również zmiany rynkowe i polityczne, w tym wzrost cen energii, trwający konflikt zbrojny w Ukrainie oraz rosnące wymagania dotyczące efektywności energetycznej budynków i instalacji. Te czynniki składają się na sytuację, w której znaczna część mieszkańców subregionu wałbrzyskiego może być zagrożona marginalizacją energetyczną – nawet jeśli formalnie nie kwalifikują się do wsparcia socjalnego.

Realizacja badania ma dostarczyć rzetelnej diagnozy skali i specyfiki ubóstwa energetycznego w trzech wybranych gminach subregionu wałbrzyskiego, przy czym dobór jednostek samorządu terytorialnego uwzględnia zróżnicowanie strukturalne i demograficzne (gmina miejska, wiejska i uzdrowska). Badanie obejmie nie tylko gospodarstwa korzystające ze wsparcia OPS, ale również te, które – mimo ograniczeń finansowych – nie są objęte pomocą instytucjonalną.

Diagnoza umożliwi:

- identyfikację grup społecznych szczególnie narażonych na ubóstwo energetyczne,
- ocenę zakresu i charakteru trudności w zaspokajaniu potrzeb energetycznych (ujawnienie barier w dostępie do programów wsparcia),
- analizę kompensacyjnych strategii gospodarstw domowych (np. rezygnacji z innych potrzeb na rzecz ogrzewania).

W ten sposób badanie będzie nie tylko narzędziem diagnostycznym, ale również instrumentem planowania społecznie sprawiedliwej polityki transformacyjnej, opartej na empirycznej wiedzy i dostosowanej do realnych potrzeb mieszkańców.

Opis koncepcji metodologicznej badania

W ramach prowadzonych badań łącznie w trzech gminach poddanych badaniu zostało 3756 osób, co stanowi ponad 20% dorosłej populacji gmin. Badaniem objęto trzy gminy z podregionu wałbrzyskiego, każda z nich charakteryzowała się nieco inną specyfiką. Największą pod względem liczby mieszkańców była gmina miejska Boguszów-Gorce (spełniała założenia gminy miejskiej powyżej 12 tys. mieszkańców), w drugiej kolejności gmina uzdrowskowa – Duszniki-Zdrój, a ostaną gminą wiejską Ciepłowody.

Badanie zrealizowano bezpośrednio wśród mieszkańców z wykorzystaniem PAPI w ogólnodostępnych miejscach gmin (domy kultury, świetlice, biblioteki, urzędy, punkty usługowe) oraz – ze względu na wagę perspektywy osób korzystających z pomocy społecznej – w siedzibach OPS. Przed startem terenowym Wykonawca uzgadniał z władzami gmin i OPS zakres współpracy i pomoc organizacyjną. Taki model zwiększył responsywność i dostępność (zwłaszcza grup trudniej dostępnych), ograniczył efekt selekcji i podniósł wiarygodność danych, przy zachowaniu standardów etycznych i jakościowych.

Respondentami były wyłącznie osoby dorosłe, przy limicie maksymalnie dwóch osób z jednego gospodarstwa domowego. Rozkład próby opracowany przed realizacją badania i został dostosowany do struktury populacji pod względem płci i wieku, dla każdej gminy oddzielnie, na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego („Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2024 r.”, stan na 31.12.2024). W gminie Boguszów-Gorce zrealizowano 2554 wywiadów, gminie Duszniki-Zdrój 725 wywiadów, a w gminie Ciepłowody 477 wywiadów. Ze względu na charakter i technikę badania dopuszczono odchylenia od założeń próby na poziomie $\pm 10\%$ – i w tak wyznaczonych widełkach mieściły się wszystkie różnice. Z tego powodu odstąpiono od ważenia wyników, ponieważ uzyskana próba pozostawała wystarczająco zbliżona do rozkładu populacyjnego.

Istotnym założeniem badania było dotarcie do osób korzystających z pomocy społecznej; za klienta OPS przyjęto osobę, która w ciągu ostatnich 12 miesięcy skorzystała z usług tej instytucji. Wykonawca, we współpracy z OPS i władzami gmin, dołożył należytej staranności, aby możliwie szeroko objąć tę grupę (m.in. informowanie beneficjentów, stałe dyżury ankieterskie w siedzibach OPS, umawianie terminów). Jednocześnie, w świetle dostępnych danych MRiPS, odsetek beneficjentów pomocy społecznej w populacji dorosłych zazwyczaj mieści się w granicach 5–10% (sporadycznie 15–20% w gminach o najtrudniejszej sytuacji), co sprawia, że wymaganie 30% udziału beneficjentów w próbie jest w wielu gminach nierealne bez prowadzenia badania o charakterze quasi-populacyjnym i bez dostępu do pełnych baz adresowych. Z tych względów – mimo wdrożenia wszystkich wyżej wymienionych działań organizacyjnych – nie było możliwe osiągnięcie zakładanego poziomu 30%; łącznie zrealizowano 504 wywiady wśród klientów OPS, co zapewnia istotny i analitycznie użyteczny wgląd w potrzeby tej grupy przy zachowaniu realiów demograficznych poszczególnych gmin.

Podsumowując, niniejsze badanie jest unikatowe ze względu na przedmiot tj. trzy, odpowiednio wyselekcjonowane gminy województwa dolnośląskiego, oraz ze względu na charakter ankiety, której celem jest diagnoza sytuacji gospodarstw domowych w kontekście ubóstwa energetycznego i transformacji energetycznej. W efekcie ankieta pozwoli przyrzeć się gminom, w zależności od ich typu oraz porównać ich sytuację na tle kraju.

Charakterystyka badanych gmin

Badanie przeprowadzono w trzech gminach województwa dolnośląskiego: Boguszków-Gorce, Ciepłowody oraz Duszniki-Zdrój. W niniejszym rozdziale przedstawiono ich charakterystykę, która stanowi tło dla interpretacji wyników badania ilościowego zaprezentowanych w kolejnych częściach opracowania.

Boguszków-Gorce

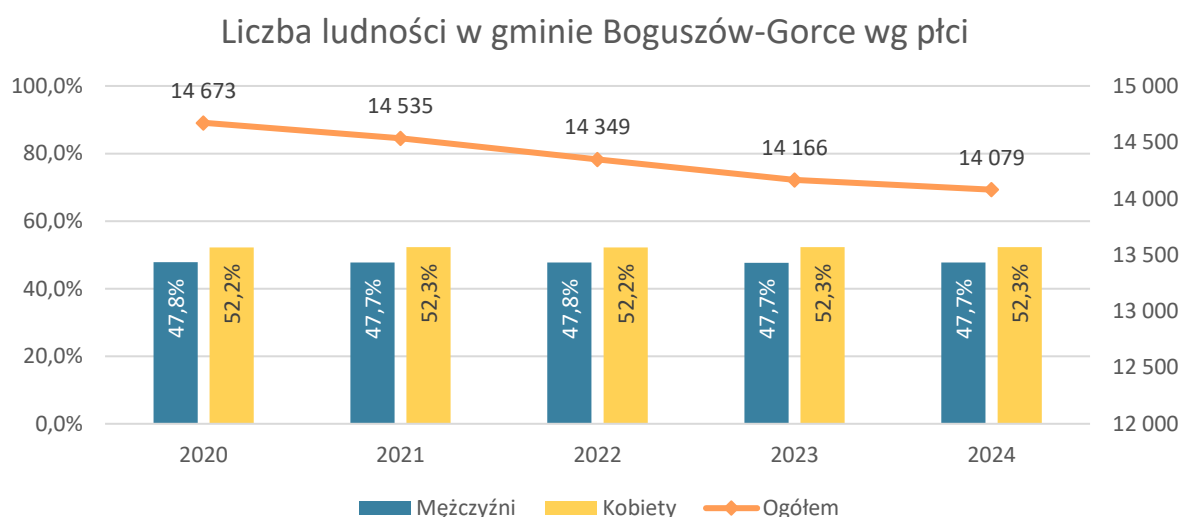
Boguszków-Gorce to miasto o powierzchni 27 km² położone między Wałbrzychem a Kamienną Górą, w zachodniej części Sudetów Środkowych. Gmina leży w powiecie wałbrzyskim.

Demografia

W okresie od 2020 do 2024 roku liczba ludności w gminie Boguszków-Gorce systematycznie malała – z 14 673 do 14 079 osób (spadek o 4,0%). Trend ten wpisuje się w ogólny proces depopulacji obserwowany w wielu małych i średnich miastach regionu, wynikający głównie z ujemnego salda migracji oraz niskiego przyrostu naturalnego. Zmniejszająca się liczba mieszkańców może w dłuższej perspektywie wpływać na spadek dochodów gminy, ograniczenie inwestycji mieszkaniowych oraz wzrost udziału osób starszych – grupy szczególnie narażonej na ubóstwo energetyczne.

Jednocześnie w samej strukturze ludności nie odnotowano większych zmian – przez cały analizowany okres ponad połowę mieszkańców stanowiły kobiety (ok. 52%). Gęstość zaludnienia w 2024 roku wynosiła 521,1 osób na km². W powiecie wałbrzyskim wskaźnik ten wynosi 121,5 osób na km², co czyni gminę jednym z gęściej zaludnionych ośrodków w powiecie. Co więcej, tak wysoka wartość wskaźnika świadczy o stosunkowo zwartej zabudowie miejskiej i dużym udziale terenów zamieszkałych w ogólnej powierzchni gminy.

Wykres 1. Liczba ludności w gminie Boguszków-Gorce według płci w latach 2020-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W latach 2020-2024 w gminie Boguszów-Gorce udział ludności w wieku produkcyjnym stopniowo się zmniejszał. Jednocześnie odnotowano wzrost odsetka osób w wieku produkcyjnym. W 2024 roku struktura ludności w gminie Boguszów-Gorce według grup wieku przedstawiała się następująco:

- 59,0% mieszkańców było w wieku produkcyjnym (z czego 46,2% stanowiły kobiety);
- 26,9% mieszkańców było w wieku poprodukcyjnym (z czego 67,5% stanowiły kobiety);
- 14,1% mieszkańców było w wieku przedprodukcyjnym (z czego 48,8% stanowiły kobiety);

Tabela 1. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w gminie Boguszów-Gorce w latach 2020-2024

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Udział osób w wieku przedprodukcyjnym	15,0%	15,0%	14,8%	14,7%	14,1%
Udział osób w wieku produkcyjnym	60,1%	59,7%	59,3%	58,9%	59,0%
Udział osób w wieku poprodukcyjnym	24,9%	25,3%	25,9%	26,4%	26,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Zabudowa mieszkaniowa w świetle studium

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Boguszów-Gorce¹ wyznaczono tereny pod zabudowę mieszkaniową zgodnie z poniższymi zapisami:

- mieszkaniową jednorodzinną: w formie wolnostojącej, bliźniaczej lub zwartej (np. szeregowej). Zalecana wysokość budynków to dwie kondygnacje nadziemne, w uzasadnionych przypadkach dopuszcza się jedną lub trzy kondygnacje.
- mieszkaniową wielorodzinną: wysokość budynków nie powinna przekraczać pięciu kondygnacji nadziemnych.
- zagrodową: przewiduje się zachowanie istniejącej zabudowy oraz realizację nowej.

Oznacza to, że **na obszarze gminy wyznaczono tereny pod budynki mieszkalne w formie zabudowy - jednorodzinnej, wielorodzinnej oraz zagrodowej** – i przewidywany jest jej rozwój. Takie zróżnicowanie funkcjonalne tworzy potencjał do kształtowania zrównoważonej struktury przestrzennej, umożliwiającej dostosowanie nowych inwestycji do lokalnych uwarunkowań terenowych i społecznych. Jednocześnie może to w przyszłości stanowić wyzwanie dla rozwoju efektywnych systemów infrastrukturalnych, w tym sieci ciepłowniczej i energetycznej. Wymaga to planowania energetycznego ukierunkowanego na zapewnienie niskoemisyjnych źródeł ciepła dla różnych typów zabudowy, a także uwzględnienia w polityce przestrzennej aspektów efektywności energetycznej i przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu.

Budynki mieszkalne w świetle danych statystycznych

W gminie Boguszów-Gorce liczba budynków mieszkalnych w okresie od 2020 do 2024 roku utrzymywała się w trendzie wzrostowym. W 2020 r. było ich 1 308, natomiast w 2021 r. liczba ta wzrosła do 1 320, a w 2022 r. – do 1 333. W kolejnych latach dynamika wzrostu była mniejsza, jednak wartości nadal rosły, osiągając wartość 1 335 w 2023 r. oraz 1 340 w 2024 r. Zmiany te wskazują na

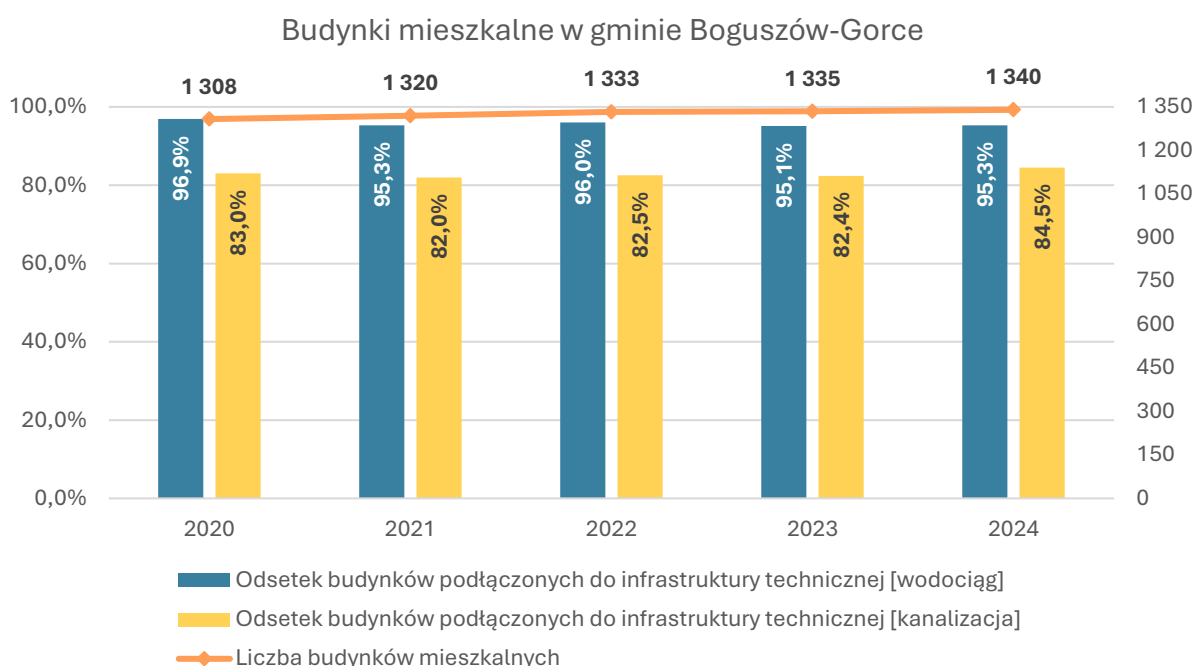
¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Boguszów-Gorce przyjęto uchwałą nr XVIII/102/12 Rady Miejskiej w Boguszowie-Gorcach z dnia 31 maja 2012 r., a następnie zmienione uchwałą nr XIX/124/16 Rady Miejskiej w Boguszowie-Gorcach z dnia 25 lutego 2016 r.

stopniowy rozwój struktury mieszkaniowej gminy oraz na stabilne utrzymywanie się aktywności inwestycyjnej.

W analizowanym okresie w gminie Boguszków-Gorce poziom podłączeń budynków mieszkalnych do infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej pozostawał wysoki, choć z zauważalnymi wahaniami. W przypadku wodociągu udział budynków podłączonych wahał się w granicach 95-97%. Odsetek podłączeń do kanalizacji był niższy, jednak stabilny – od 82,0%-84,5%. Dane wskazują na rozwiniętą, lecz nie w pełni kompletną infrastrukturę sanitarną, szczególnie w zakresie odprowadzenia ścieków, gdzie nadal istnieje przestrzeń do dalszej rozbudowy sieci.

Wykres 2. Budynki mieszkalne w gminie Boguszków-Gorce w latach 2020-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Kolejna tabela prezentuje dane dotyczące struktury źródeł ciepła w domach jednorodzinnych na terenie gminy Boguszków-Gorce w świetle danych CEEB.

W gminie Boguszków-Gorce w przypadku domów jednorodzinnych dominującą grupę stanowią budynki ogrzewane wyłącznie źródłami ciepła na paliwa stałe – 284 obiekty, co odpowiada 54,5% zgłoszeń. Wśród nich największy udział mają kotły pozaklasowe (31,7%), co wskazuje na znaczne rozpowszechnienie przestarzałych, wysokoemisyjnych urządzeń grzewczych. Źródła niskoemisyjne występują wyłącznie w 25,7% budynków jednorodzinnych, przy czym najczęściej stosowane są kotły gazowe (17,1%) oraz pompy ciepła (6,5%). Kolejna grupa to budynki korzystające z obu typów źródeł – zarówno na paliwa stałe, jak i niskoemisyjnych – stanowiące 11,1% zasobu. Ogółem dane wskazują, że ponad połowa budynków jednorodzinnych korzysta z emisyjnych źródeł ciepła, w tym w dużej mierze z kotłów pozaklasowych, co stanowi istotne wyzwanie dla działań antysmogowych i procesu transformacji energetycznej gminy.

Tabela 2. Struktura źródeł ciepła w domach jednorodzinnych na terenie gminy Boguszków-Gorce (według stanu na lipiec 2025 r.)

Zestawienie źródeł ciepła	Liczba budynków	Udział procentowy
BUDYNKI WYŁĄCZNIE ZE ŹRÓDŁAMI CIEPŁA NA PALIWA STAŁE:	284	54,51%
--> kocioł automatyczny kl.5 lub ekoprojekt	21	4,03%
--> kocioł zasypowy kl.5 lub ekoprojekt	21	4,03%
--> kocioł kl. 3 lub kl. 4	43	8,25%
--> kocioł pozaklasowy	165	31,67%
--> kominek, koza, ogrzewacz na paliwo stałe	9	1,73%
--> piecokuchnia lub piec kaflowy	4	0,77%
--> mix źródeł na paliwa stałe	21	4,03%
BUDYNKI WYŁĄCZNIE ZE ŹRÓDŁAMI CIEPŁA NISKOEMISYJNYMI:	134	25,72%
--> kocioł gazowy	89	17,08%
--> pompa ciepła	34	6,53%
--> ogrzewanie elektryczne	5	0,96%
--> mix źródeł niskoemisyjnych	6	1,15%
BUDYNKI ZARÓWNO ZE ŹRÓDŁAMI CIEPŁA NA PALIWA STAŁE JAK I NISKOEMISYJNYMI:	58	11,13%
--> źródła c.o niskoemisyjne + kocioł kl.5 lub ekoprojekt	3	0,58%
--> źródła c.o. niskoemisyjne + mix źródeł na paliwa stałe	1	0,19%
--> źródła c.o. nieskoemisyjne + ogrzewacz na paliwa stałe (kominek, koza, piecokuchnia, piec kaflowy)	37	7,10%
--> źródła c.o niskoemisyjne + kocioł poniżej kl. 5	17	3,26%
DEKLARACJE DO WERYFIKACJI:	45	8,64%

Źródło: https://zone.gunb.gov.pl/raporty/struktura_budynkow_zrodla_co/gminy

Cieptowody

Gmina Cieptowody jest gminą wiejską, położoną w powiecie ząbkowickim, w południowej części regionu, w obrębie Wzgórz Dobrzeńskich, Niemczańskich, Szklarskich i Lipowych. Gmina ma charakter typowo rolniczy.

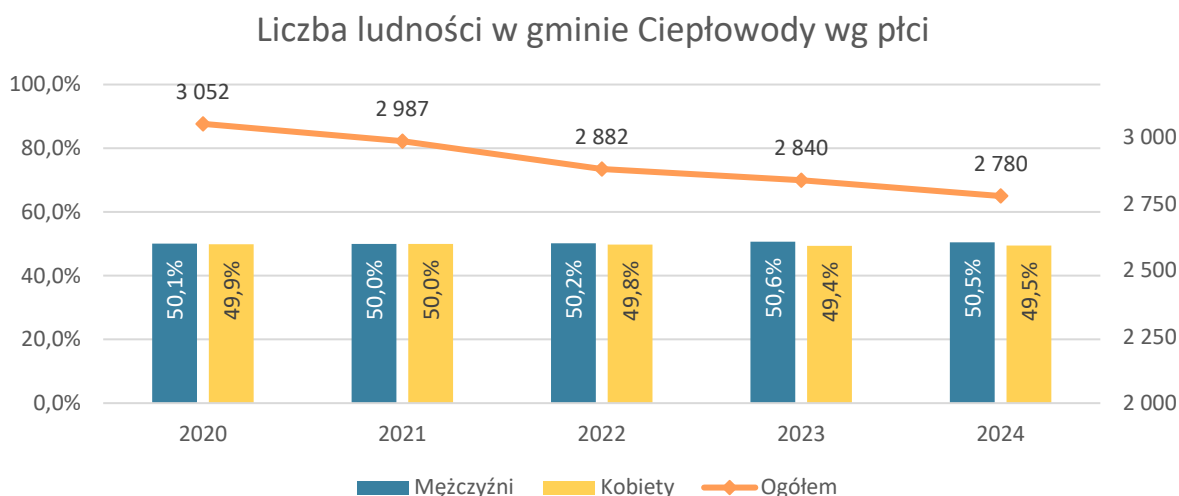
Demografia

Liczba mieszkańców gminy Cieptowody zmniejszyła się w latach 2020–2024 z 3 052 do 2 780 osób (tj. o 8,9%), co potwierdza utrzymujący się trend depopulacyjny, zwłaszcza w gminach wiejskich regionu, wynikający m.in. z odpływu osób młodych w wieku produkcyjnym do większych ośrodków miejskich w poszukiwaniu pracy i edukacji. W konsekwencji może to prowadzić do starzenia się lokalnej społeczności oraz ograniczenia potencjału gospodarczego gminy.

Struktura płci w analizowanym okresie była względnie zrównoważona, choć przez większość analizowanego okresu odsetek mężczyzn był nieznacznie wyższy.

Gęstość zaludnienia w 2024 roku wynosiła 36,1 osoby na km², co – w porównaniu do średniej dla powiatu ząbkowickiego (74,6 osoby/km²) – potwierdza typowo wiejski charakter gminy i rozproszony model osadnictwa. Taka struktura przestrzenna może wpływać na większe koszty dostarczania mediów i usług publicznych, w tym energii, a tym samym zwiększać ryzyko występowania zjawiska ubóstwa energetycznego wśród mieszkańców.

Wykres 3. Liczba ludności w gminie Ciepłowody według płci w latach 2020-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W latach 2020-2024 w gminie Ciepłowody udział ludności w wieku poprodukcyjnym stopniowo się zmniejszał. Jednocześnie odnotowano wzrost odsetka osób w wieku produkcyjnym. W 2024 roku struktura ludności w gminie Boguszków-Gorce według grup wieku przedstawiała się następująco:

- 59,4% mieszkańców było w wieku produkcyjnym (z czego 44,6% stanowiły kobiety);
- 21,8% mieszkańców było w wieku poprodukcyjnym (z czego 64,7% stanowiły kobiety);
- 18,8% mieszkańców było w wieku przedprodukcyjnym (z czego 47,3% stanowiły kobiety);

Tabela 3. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w gminie Ciepłowody w latach 2020-2024

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Udział osób w wieku przedprodukcyjnym	18,9%	19,0%	19,1%	18,6%	18,8%
Udział osób w wieku produkcyjnym	58,8%	59,0%	59,4%	59,5%	59,4%
Udział osób w wieku poprodukcyjnym	22,3%	22,0%	21,5%	21,8%	21,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Zabudowa mieszkaniowa w świetle studium

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Ciepłowody² zakłada możliwość realizacji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zagrodowej we wszystkich miejscowościach gminy. Ponadto w studium postuluje się określenie maksymalnej wysokości dla takich rodzajów zabudowy – wskazano nie więcej niż dwie kondygnacje i poddasze.

Powyższe oznacza, że **dominujący kierunek rozwoju w gminie Ciepłowody to zabudowa jednorodzinna i zagrodowa o niewielkiej skali (do dwóch kondygnacji i poddasza)**, co jest zgodne z wiejskim charakterem gminy i krajobrazem Wzgórz Niemczańsko-Strzelińskich. Tego rodzaju struktura przestrzenna sprzyja zachowaniu ładu krajobrazowego i kontynuacji tradycyjnej zabudowy, jednak jednocześnie może wiązać się z wyzwaniami w zakresie efektywności energetycznej

² Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Ciepłowody zostało przyjęte uchwałą nr 140/XXV/08 Rady Gminy Ciepłowody z dnia 30 grudnia 2008 r.

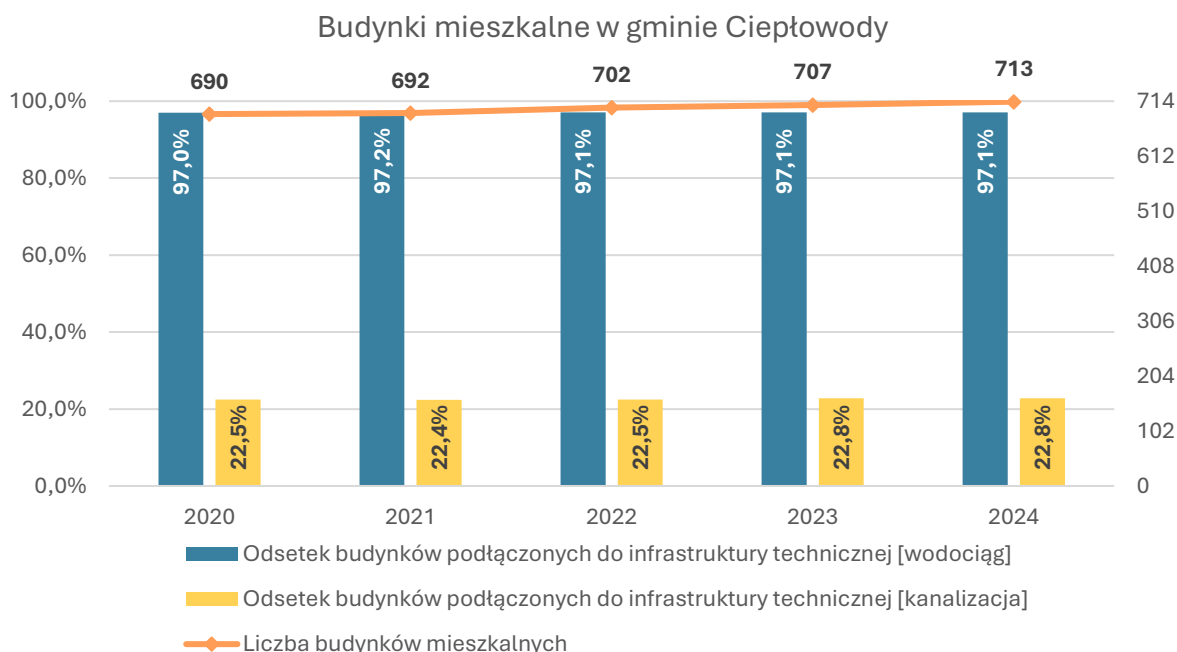
i infrastrukturalnej. Rozproszony układ osadnictwa utrudnia rozwój systemów ciepłowniczych, co powoduje, że gospodarstwa domowe są w większym stopniu uzależnione od indywidualnych źródeł ogrzewania – często o niskiej sprawności i wysokiej emisyjności. W kontekście polityki klimatycznej i przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu istotne jest zatem wspieranie mieszkańców w modernizacji źródeł ciepła, poprawie efektywności energetycznej budynków oraz w rozwoju lokalnych odnawialnych źródeł energii (np. instalacji fotowoltaicznych i pomp ciepła).

Budynki mieszkalne w świetle danych statystycznych

W gminie Ciepłowody w latach 2020-2024 zasób budynków mieszkalnych systematycznie się zwiększał. W 2020 r. odnotowano 690 budynków, a w kolejnych latach liczba ta stopniowo rosła aż do 713 budynków w 2024 r. Dane świadczą o powolnym, ale konsekwentnym rozwoju zabudowy mieszkaniowej, co może wynikać zarówno z pojedynczych nowych inwestycji budowlanych, jak i z modernizacji lub przekształcania istniejących obiektów.

W analizowanym okresie w gminie Ciepłowody odsetek budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej utrzymywał się na bardzo wysokim i stabilnym poziomie ok. 97,0%. Zdecydowanie odmiennie kształtuje się sytuacja w zakresie kanalizacji – jedynie ok. 22-23% budynków mieszkalnych było podłączonych do tej infrastruktury w całym okresie badawczym. Dane sugerują, że gmina posiada niemal pełne pokrycie siecią wodociągową, lecz bardzo ograniczoną infrastrukturę kanalizacyjną, co stanowi istotne wyzwanie rozwojowe.

Wykres 4. Budynki mieszkalne w gminie Ciepłowody w latach 2020-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Kolejna tabela prezentuje dane dotyczące struktury źródeł ciepła w domach jednorodzinnych na terenie gminy Ciepłowody w świetle danych CEEB.

W gminie Ciepłowody wśród domów jednorodzinnych zdecydowanie dominują budynki ogrzewane wyłącznie źródłami ciepła na paliwa stałe – 446 obiektów, co stanowi aż 79,1% zgłoszeń. W tej grupie

największy udział mają kotły pozaklasowe (33,5%) oraz urządzenia starszego typu, takie jak piecokuchnie czy piece kaflowe (8,0%) oraz różne konfiguracje urządzeń na paliwa stałe (10,1%). Źródła niskoemisyjne występują jedynie w 8,2% budynków, głównie jako pompy ciepła (3,7%) lub ogrzewanie elektryczne (1,6%), natomiast kotły gazowe są stosowane marginalnie (1,4%). Zaledwie 1,9% budynków korzysta jednocześnie z obu typów źródeł. Dane jednoznacznie wskazują, że gmina Ciepłowody charakteryzuje się bardzo wysokim uzależnieniem od paliw stałych, w tym w dużej mierze od kotłów pozaklasowych, co stanowi poważne wyzwanie dla poprawy jakości powietrza i modernizacji systemów grzewczych.

Tabela 4. Struktura źródeł ciepła w domach jednorodzinnych na terenie gminy Ciepłowody (według stanu na lipiec 2025 r.)

Zestawienie źródeł ciepła	Liczba budynków	Udział procentowy
BUDYNKI WYŁĄCZNIE ZE ŹRÓDŁAMI CIEPŁA NA PALIWA STAŁE:	446	79,08%
--> kocioł automatyczny kl.5 lub ekoprojekt	48	8,51%
--> kocioł zasypowy kl.5 lub ekoprojekt	28	4,96%
--> kocioł kl. 3 lub kl. 4	60	10,64%
--> kocioł pozaklasowy	189	33,51%
--> kominek, koza, ogrzewacz na paliwo stałe	19	3,37%
--> piecokuchnia lub piec kaflowy	45	7,98%
--> mix źródeł na paliwa stałe	57	10,11%
BUDYNKI WYŁĄCZNIE ZE ŹRÓDŁAMI CIEPŁA NISKOEMISYJNYMI:	46	8,16%
--> kocioł gazowy	8	1,42%
--> pompa ciepła	21	3,72%
--> kocioł olejowy	7	1,24%
--> ogrzewanie elektryczne	9	1,60%
--> miejska sieć ciepłownicza	1	0,18%
BUDYNKI ZARÓWNO ZE ŹRÓDŁAMI CIEPŁA NA PALIWA STAŁE JAK I NISKOEMISYJNYMI:	11	1,95%
--> źródła c.o niskoemisyjne + kocioł kl.5 lub ekoprojekt	1	0,18%
--> źródła c.o niskoemisyjne + kocioł poniżej kl. 5	2	0,35%
--> źródła c.o. nieskoemisyjne + ogrzewacz na paliwa stałe (kominek, koza, piecokuchnia, piec kaflowy)	8	1,42%
DEKLARACJE DO WERYFIKACJI:	61	10,82%

Źródło: https://zone.gunb.gov.pl/raporty/struktura_budynkow_zrodla_co/gminy

Duszniki-Zdrój

Gmina Duszniki-Zdrój to miasto turystyczno-uzdrowiskowe, położone w powiecie kłodzkim, w południowej części regionu.

Demografia

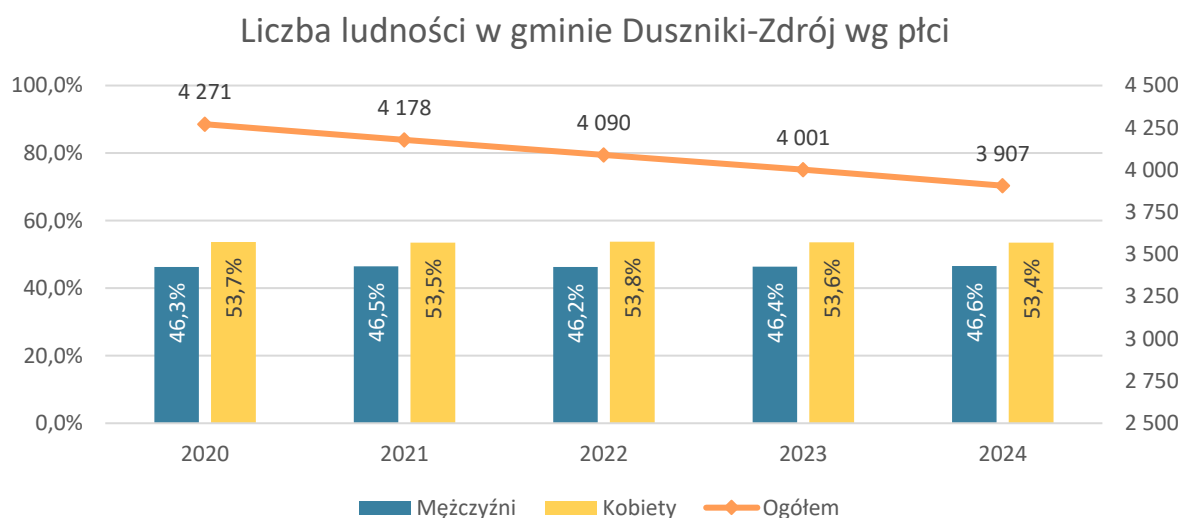
Liczba ludności w gminie Duszniki-Zdrój zmniejszała się w okresie od 2020 do 2024 roku – z 4 271 do 3 907 osób (tj. o 8,5%). Spadek ten może być wynikiem migracji młodszych mieszkańców poza gminę oraz rosnącego udziału obiektów pełniących funkcje sanatoryjne i turystyczne, co ogranicza zasoby mieszkaniowe dla ludności stałej.

W strukturze demograficznej utrzymuje się przewaga kobiet (ok. 53%), co jest typowe zarówno dla populacji starzejącej się, jak i dla miejscowości o profilu uzdrowiskowym, w których zatrudnienie koncentruje się w sektorach usług opiekuńczych i zdrowotnych.

Pomimo spadku liczby mieszkańców, gęstość zaludnienia (175,4 osoby na km²) pozostaje znacznie wyższa niż średnia powiatowa (88,4 osoby na km²), co odzwierciedla usługowy charakter gminy i wskazuje na zwarty, miejski charakter zabudowy. Taka struktura przestrzenna, w połączeniu z sezonowym napływem kuracjuszy, może generować specyficzne wyzwania dla gospodarki energetycznej i infrastruktury komunalnej – szczególnie w zakresie zapewnienia efektywnego i stabilnego zaopatrzenia w ciepło.

Wykres 5. Liczba ludności w gminie Duszniki-Zdrój według płci w latach 2020-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W latach 2020-2024 w gminie Duszniki-Zdrój udział ludności w wieku produkcyjnym stopniowo się zmniejszał. Jednocześnie odnotowano wzrost odsetka osób w wieku produkcyjnym. W 2024 roku struktura ludności w gminie Duszniki-Zdrój według grup wieku przedstawiała się następująco:

- 54,3% mieszkańców było w wieku produkcyjnym (z czego 46,0% stanowiły kobiety);
- 33,4% mieszkańców było w wieku poprodukcyjnym (z czego 67,5% stanowiły kobiety);
- 12,3% mieszkańców było w wieku przedprodukcyjnym (z czego 48,0% stanowiły kobiety);

Tabela 5. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w gminie Duszniki-Zdrój w latach 2020-2024

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Udział osób w wieku przedprodukcyjnym	13,3%	13,2%	13,0%	12,4%	12,3%
Udział osób w wieku produkcyjnym	54,1%	54,4%	53,7%	54,0%	54,3%
Udział osób w wieku poprodukcyjnym	32,6%	32,5%	33,3%	33,6%	33,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Zabudowa mieszkaniowa w świetle studium

Historyczna zabudowa miasta posiada na ogół użytkowy parter, dwa piętra mieszkalne oraz poddasze. Zabudowa w mieście jest jednak nieco bardziej zróżnicowana – w *Studium uwarunkowań*

i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Duszniki-Zdrój³ podano, iż w strukturze przestrzennej miasta znajdują się również budynki o formie architektonicznej i gabarytach całkowicie odbiegających od tradycji budowlanej miasta i regionu. W przypadku zabudowy mieszkaniowej wskazano osiedle o dysharmonijnej i wielkożyłowej architekturze (parter i cztery piętra). W świetle studium zaleca się ograniczenie projektowanej zabudowy – w strefach ochrony konserwatorskiej – do trzech kondygnacji nadziemnych z dachami stromymi.

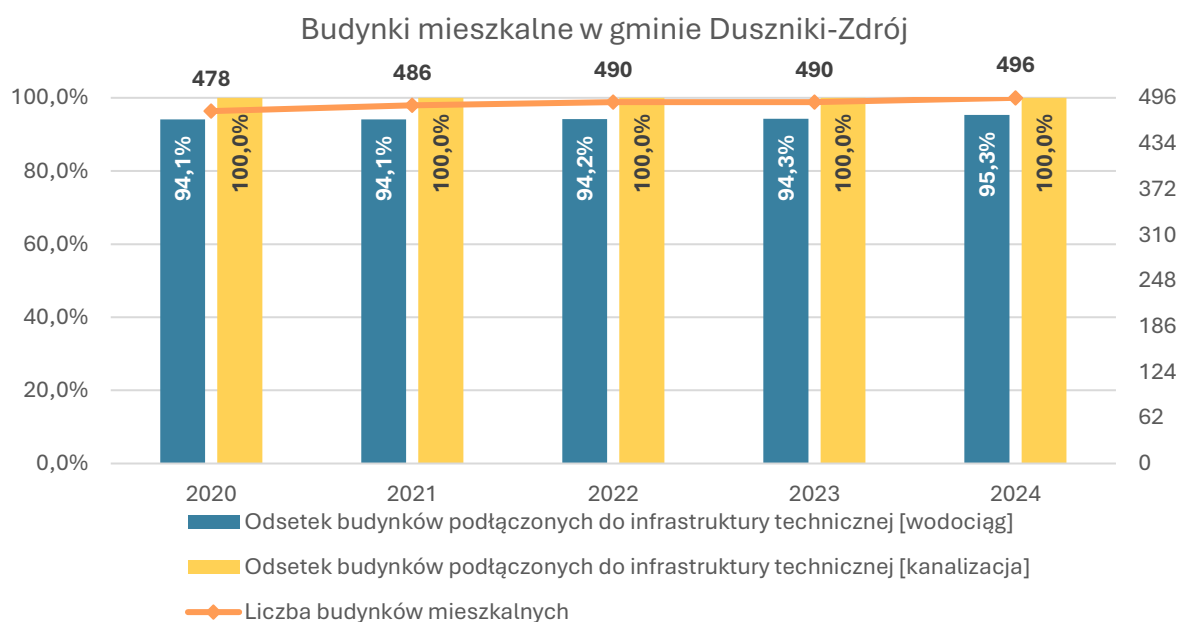
Z punktu widzenia polityki energetycznej, zróżnicowanie struktury zabudowy ma również wymiar funkcjonalny. Starsze kamienice oraz budynki o konstrukcji wielkożyłowej charakteryzują się z reguły niską efektywnością energetyczną i wyższymi kosztami utrzymania, co może sprzyjać występowaniu zjawisk ubóstwa energetycznego. Wymaga to ukierunkowania działań na poprawę efektywności energetycznej budynków.

Budynki mieszkalne w świetle danych statystycznych

W latach 2020-2024 w gminie Duszniki-Zdrój obserwowano stopniowy wzrost liczby budynków mieszkalnych. W 2020 r. odnotowano 478 takich obiektów, a w kolejnych latach ich liczba sukcesywnie rosła aż do 496 budynków w 2024 r. Dane wskazują na stabilny, umiarkowany przyrost zasobu mieszkaniowego, co może świadczyć o kontynuowanej działalności inwestycyjno-budowlanej oraz zapotrzebowaniu na nowe obiekty mieszkalne.

W analizowanym okresie w gminie Duszniki-Zdrój poziom wyposażenia budynków mieszkalnych w infrastrukturę techniczną pozostawał bardzo wysoki. Odsetek obiektów podłączonych do sieci wodociągowej utrzymywał się na poziomie około 94%, a do sieci kanalizacyjnej – 100%. Dane potwierdzają pełne nasycenie gminy podstawową infrastrukturą sanitarną.

Wykres 6. Budynki mieszkalne w gminie Duszniki-Zdrój w latach 2020-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

³ Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego miasta Duszniki-Zdrój przyjęto uchwałą nr XVIII/73/2012 z dnia 26 stycznia 2012 r.

Kolejna tabela prezentuje dane dotyczące struktury źródeł ciepła w domach jednorodzinnych na terenie gminy Duszniki-Zdrój w świetle danych CEEB.

W gminie Duszniki-Zdrój w przypadku domów jednorodzinnych struktura źródeł ciepła jest zróżnicowana, choć paliwa stałe nadal pozostają istotnym elementem systemów grzewczych. Budynki ogrzewane wyłącznie paliwami stałymi stanowią 34,9% zgłoszeń, przy czym największą grupę w tej kategorii tworzą kotły pozaklasowe (14,7%), co wskazuje na obecność urządzeń generujących podwyższoną emisję. Jednocześnie stosunkowo duży udział mają źródła niskoemisyjne – 38,1% budynków, z dominacją kotłów gazowych (29%). Kolejne 19,4% budynków korzysta z połączenia obu typów instalacji, najczęściej w formie niskoemisyjnego systemu grzewczego uzupełnianego kominkiem lub kozą. Łącznie dane pokazują, że gmina Duszniki-Zdrój znajduje się w procesie stopniowej transformacji energetycznej: udział źródeł niskoemisyjnych jest tu relatywnie wysoki, ale obecność kotłów pozaklasowych oraz instalacji mieszanych nadal stanowi wyzwanie dla poprawy jakości powietrza.

Tabela 6. Struktura źródeł ciepła w domach jednorodzinnych na terenie gminy Duszniki-Zdrój (według stanu na lipiec 2025 r.)

Zestawienie źródeł ciepła	Liczba budynków	Udział procentowy
BUDYNKI WYŁĄCZNIE ZE ŹRÓDŁAMI CIEPŁA NA PALIWA STAŁE:	88	34,92%
--> kocioł automatyczny kl.5 lub ekoprojekt	14	5,56%
--> kocioł zasypowy kl.5 lub ekoprojekt	5	1,98%
--> kocioł kl. 3 lub kl. 4	10	3,97%
--> kocioł pozaklasowy	37	14,68%
--> kominek, koza, ogrzewacz na paliwo stałe	10	3,97%
--> piecokuchnia lub piec kaflowy	1	0,40%
--> mix źródeł na paliwa stałe	11	4,37%
BUDYNKI WYŁĄCZNIE ZE ŹRÓDŁAMI CIEPŁA NISKOEMISYJNYMI:	96	38,10%
--> kocioł gazowy	73	28,97%
--> pompa ciepła	11	4,37%
--> kocioł olejowy	3	1,19%
--> ogrzewanie elektryczne	6	2,38%
--> mix źródeł niskoemisyjnych	3	1,19%
BUDYNKI ZARÓWNO ZE ŹRÓDŁAMI CIEPŁA NA PALIWA STAŁE JAK I NISKOEMISYJNYMI:	49	19,44%
--> źródła c.o niskoemisyjne + kocioł kl.5 lub ekoprojekt	1	0,40%
--> źródła c.o. nieskoemisyjne + ogrzewacz na paliwa stałe (kominek, koza, piecokuchnia, piec kaflowy)	37	14,68%
--> źródła c.o niskoemisyjne + kocioł poniżej kl. 5	10	3,97%
--> źródła c.o. niskoemisyjne + mix źródeł na paliwa stałe	1	0,40%
DEKLARACJE DO WERYFIKACJI:	19	7,54%

Źródło: https://zone.gunb.gov.pl/raporty/struktura_budynkow_zrodla_co/gminy

Podsumowanie

Boguszków-Gorce, Ciepłowody i Duszniki-Zdrój – choć różne pod względem wielkości, charakteru przestrzennego i funkcji gospodarczej – łączy wspólny kierunek zmian demograficznych: spadek liczby mieszkańców, starzenie się populacji i stopniowe pogarszanie struktury wieku (wspólny trend

depopulacyjny typowy dla mniejszych jednostek Dolnego Śląska). Każda z tych cech zwiększa podatność na ubóstwo energetyczne, szczególnie wśród osób starszych, samotnych i o niskich dochodach.

Różnice między gminami wynikają głównie z ich struktury przestrzennej i funkcjonalnej. Boguszów-Gorce to gmina miejska o zwartej zabudowie i wysokiej gęstości zaludnienia, gdzie ubóstwo energetyczne może mieć charakter mieszkaniowy i infrastrukturalny – związany z niską efektywnością energetyczną budynków wielorodzinnych i wysokimi kosztami ogrzewania. W gminie Ciepłowody, gminie wiejskiej o rozproszonym osadnictwie, problem ubóstwa energetycznego ma raczej wymiar przestrzenny – wynika z uzależnienia gospodarstw od indywidualnych, często nieefektywnych źródeł ciepła. Natomiast w gminie Duszniki-Zdrój, tj. gminie uzdrowiskowej o zróżnicowanej zabudowie, ubóstwo energetyczne może występować w starszej tkance miejskiej – zwłaszcza w kamienicach i obiektach o funkcjach mieszanych – i być potęgowane przez sezonowy wzrost zapotrzebowania na energię.

Podsumowując, choć kierunek zmian demograficznych jest we wszystkich gminach zbieżny, ich uwarunkowania przestrzenne, typ zabudowy i struktura gospodarcza różnicują skalę i charakter ubóstwa energetycznego. Zróżnicowanie przestrzenne i funkcjonalne tych gmin wskazuje, że skuteczna polityka ograniczania ubóstwa energetycznego powinna być dostosowana do lokalnych uwarunkowań. Wymaga to więc zróżnicowanego podejścia do planowania działań – od modernizacji sieci i termomodernizacji budynków w miastach, po wsparcie dla indywidualnych gospodarstw na terenach wiejskich.

Opis wyników badania

W badaniu wzięło udział 3 756 osób zamieszkujących w trzech gminach województwa dolnośląskiego, których charakterystykę przedstawiono w poprzednim rozdziale. Jak przedstawiono w tabeli nr 7, większość uczestników (68,0%) mieszka w gminie Boguszków-Gorce. Pozostali ankietowani pochodzą z gmin Duszniki-Zdrój (19,3%) i Ciepłowody (12,7%).

Tabela 7. Charakterystyka respondentów – płeć i miejsce zamieszkania [N=3756]

Wyszczególnienie	Odsetek
Boguszków-Gorce	68,0%
Ciepłowody	12,7%
Duszniki-Zdrój	19,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Jak wynika z tabeli nr 8, nieco ponad połowę badanych stanowiły kobiety (54,5%). Tym samym mężczyźni stanowili 45,5% ankietowanych.

Tabela 8. Charakterystyka respondentów – płeć i miejsce zamieszkania [N=3756]

Wyszczególnienie	Odsetek
Kobieta	54,5%
Mężczyzna	45,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Zgodnie z tabelą nr 6, ponad jedna trzecia badanych (36,6%) ma co najmniej 60 lat. Co czwarta osoba jest w wieku od 45 do 59 lat (25,5%) lub od 30 do 44 lat (25,2%). Najmłodsza grupa, czyli osoby w wieku od 18 do 29 lat, to 12,7% uczestników badania.

Tabela 9. Charakterystyka respondentów – wiek [N=3756]

Wyszczególnienie	Odsetek
Od 18 do 29 lat	12,7%
Od 30 do 44 lat	25,2%
Od 45 do 59 lat	25,5%
60 lat i więcej	36,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Jak przedstawiono w tabeli nr 10, najwięcej osób ma wykształcenie średnie (40,6%) lub zawodowe (30,2%). Wykształcenie wyższe posiada 18,4% badanych, a podstawowe lub gimnazjalne – 10,8%.

Tabela 10. Charakterystyka respondentów – wykształcenie [N=3756]

Wyszczególnienie	Odsetek
Podstawowe / gimnazjalne	10,8%
Średnie	40,6%
Wyższe	18,4%
Zasadnicze zawodowe	30,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Zgodnie z tabelą nr 11, jedna trzecia badanych gospodarstw domowych (32,6%) to pary bez dzieci. Co czwarte badane gospodarstwo tworzy para z dziećmi (23,7%), a co piąte – osoba samotna (20,0%). Gospodarstwa wielopokoleniowe stanowią 16,9% badanej populacji. Samotni rodzice z dziećmi to 4,6% badanych, a inne układy rodzinne – 2,2%.

Tabela 11. Charakterystyka respondentów – skład gospodarstwa domowego [N=3756]

Wyszczególnienie	Odsetek
Para (małżeństwo lub związek nieformalny) bez dzieci	32,6%
Para z dzieckiem/dziećmi	23,7%
Gospodarstwo jednoosobowe	20,0%
Gospodarstwo wielopokoleniowe (np. rodzice z dziećmi i dziadkami)	16,9%
Samotny rodzic z dzieckiem/dziećmi	4,6%
Inny układ rodzinny (np. rodzeństwo, osoby niespokrewnione)	2,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Zgodnie z danymi przedstawionymi w tabeli nr 12, najczęściej wskazywanym źródłem dochodu jest praca na etacie (48,4%) oraz emerytura lub renta (32,3%). Inne źródła, takie jak działalność gospodarcza czy zasiłki, pojawiały się rzadko (poniżej 6% wskazań).

Tabela 12. Charakterystyka respondentów – główne źródło dochodu w gospodarstwie domowym [N=3756]

Wyszczególnienie	Odsetek
Praca na etacie (wszystkich dorosłych/jednego)	48,4%
Emerytura / renta	32,3%
Praca dorywcza / umowa zlecenie/o dzieło	5,8%
Prowadzenie własnej działalności gospodarczej	5,5%
Zasiłki / świadczenia z pomocy społecznej (np. zasiłek stały, świadczenie pielęgnacyjne)	5,0%
Gospodarstwo rolne	1,9%
Inne	1,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Jak wykazano w tabeli nr 13, większość respondentów (45,8%) ocenia swoją sytuację finansową jako dobrą. Osoby te nie muszą oszczędzać na co dzień i stać je na większość potrzeb. Niewiele mniej, bo 42,5%, żyje skromnie i uważa na wydatki, by starczyło im do końca miesiąca. Tylko 5,8% badanych deklaruje, że żyje bardzo dobrze i na wszystko im wystarcza. Podobny odsetek (5,9%), przyznaje, że żyje biednie i często brakuje im pieniędzy na podstawowe potrzeby.

Tabela 13. Charakterystyka respondentów – sytuacja finansowa [N=3756]

Wyszczególnienie	Odsetek
Żyjemy bardzo dobrze, na wszystko nam wystarcza	5,8%
Żyjemy dobrze, nie musimy oszczędzać na co dzień	45,8%
Żyjemy skromnie, musimy uważać na wydatki	42,5%
Żyjemy biednie, często brakuje nam pieniędzy na podstawowe potrzeby	5,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

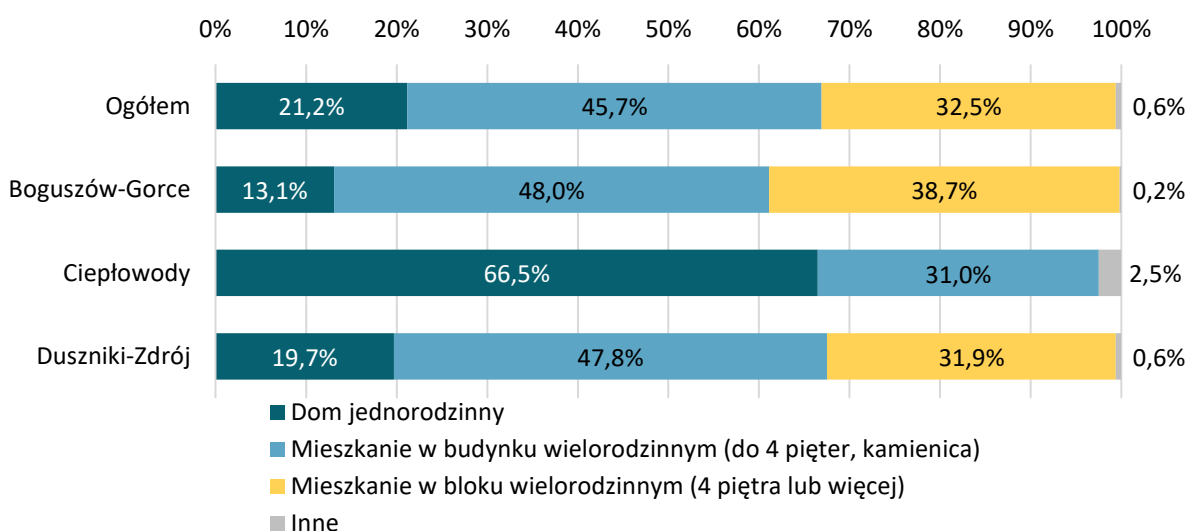
Charakterystyka mieszkania i systemu grzewczego

Jak wynika z wykresu nr 7, najwięcej spośród ogółu badanych mieszka w budynkach wielorodzinnych do czterech pięter, takich jak kamienice (45,7%). Co trzecia osoba (32,5%) mieszka w bloku mającym co najmniej cztery piętra. W domach jednorodzinnych żyje co piąty respondent (21,2%).

W grupie respondentów z gminy Ciepłowody dominowały osoby zamieszkujące w domach jednorodzinnych (66,5%), co odpowiada strukturze przestrzennej i dominującemu rodzajowi zabudowy w tej gminie. Niemalże co trzeci ankietowany z tej gminy to mieszkaniec budynku wielorodzinnego do 4 pięter (31,0%). W tej grupie nie odnotowano osób zamieszkujących bloki wielorodzinne, ponieważ w gminie Ciepłowody nie występuje taka zabudowa.

W gminach Boguszków-Gorce oraz Duszniki-Zdrój odpowiedzi były bardziej zróżnicowane, a wśród badanych dominowały osoby mieszkające w budynkach wielorodzinnych. Należy mieć na uwadze, że są to gminy miejskie, zatem ich struktura przestrzenna różni się od struktury gmin o charakterze rolniczym, takich jak Ciepłowody. Blisko połowa ankietowanych z gmin Boguszków-Gorce i Duszniki-Zdrój to osoby zamieszkujące w budynkach wielorodzinnych do 4 pięter (odpowiednio: 48,0% i 47,8%), a nieco mniejszy odsetek stanowili mieszkańcy bloków wielorodzinnych liczących co najmniej 4 piętra (odpowiednio: 38,7% i 31,9%). Dominującą formą zamieszkania wśród badanych z obu miast jest więc zabudowa wielorodzinna o średniej wysokości, typowa dla małych i średnich miast regionu. Takie budynki powstały często w różnych okresach – od historycznych kamienic po powojenne bloki z wielkiej płyty – co przekłada się na ich zróżnicowany stan techniczny i poziom efektywności energetycznej.

Wykres 7. W jakim typie budynku Pan/Pani mieszka? [N=3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Zależność między sytuacją finansową gospodarstw domowych a typem budynku pokazuje wyraźne różnice społeczno-ekonomiczne w strukturze zamieszkania. W domach jednorodzinnych istotnie częściej mieszkają osoby o najlepszej sytuacji materialnej – to właśnie tam najwięcej jest gospodarstw, które deklarują, że „żyją bardzo dobrze” i „na wszystko im wystarcza”, a także takich,

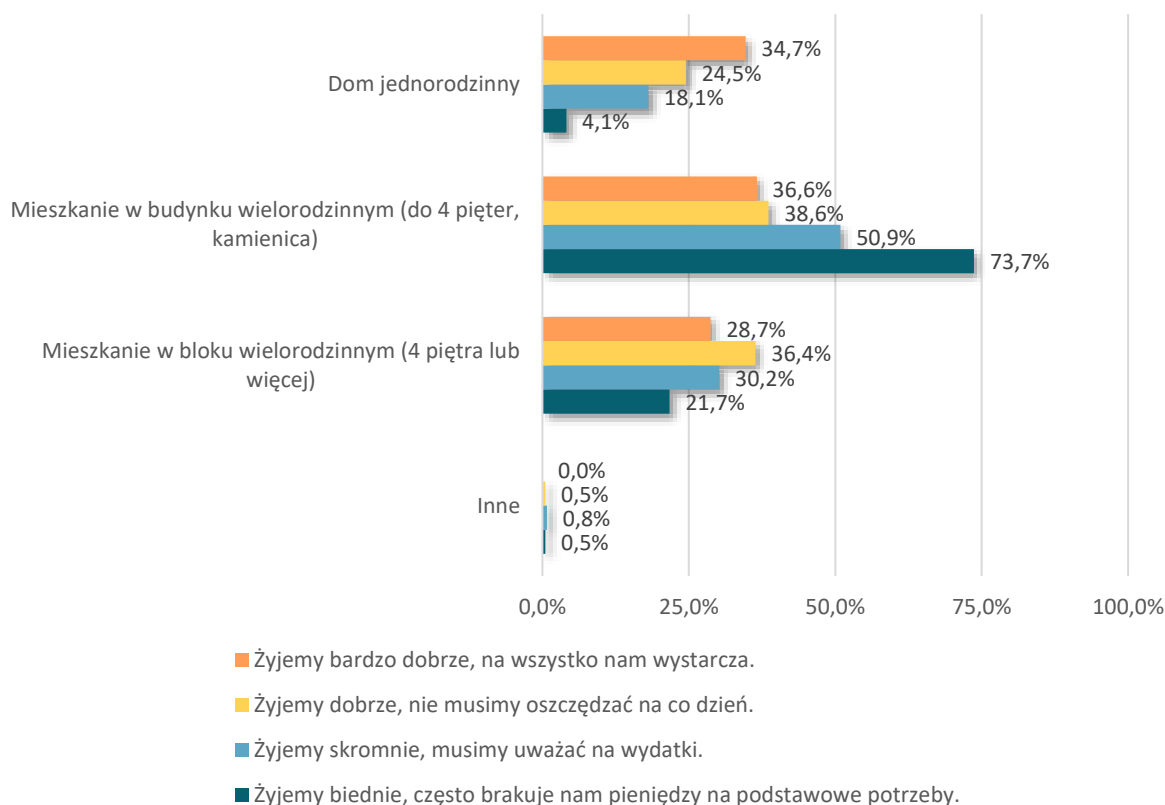
które „nie muszą oszczędzać na co dzień”. Świadczy to o tym, że domy jednorodzinne są częściej zamieszkiwane przez osoby o stabilnych i wysokich dochodach, które nie odczuwają presji finansowej.

Z kolei w budynkach wielorodzinnych niskich (kamienicach) istotnie częściej mieszkają osoby w trudniejszej sytuacji ekonomicznej. W tej grupie częściej pojawiają się deklaracje, że „żyją biednie” lub „muszą uważać na wydatki”, co może wskazywać na koncentrację gospodarstw o niższych dochodach w starszej, tańszej zabudowie o gorszym standardzie technicznym.

Mieszkania w blokach wielorodzinnych (powyżej czterech pięter) istotnie częściej zajmują gospodarstwa o umiarkowanej sytuacji finansowej – relatywnie często deklarujące, że „żyją dobrze”, choć nie zawsze bez konieczności oszczędzania.

Podsumowując, typ budynku silnie różnicuje status ekonomiczny mieszkańców: w domach jednorodzinnych przeważają osoby dobrze sytuowane, podczas gdy w starszych budynkach wielorodzinnych – gospodarstwa o ograniczonych możliwościach finansowych.

Wykres 8. Sytuacja finansowa gospodarstw domowych według typu budynku

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Zgodnie z wykresem nr 9, większość badanych (72,6%) dysponuje prawem własności do zamieszkiwanego lokalu. Co piąta osoba (18,5%) zajmuje lokal komunalny lub socjalny, a niespełna 7,9% wynajmuje mieszkanie od prywatnego właściciela.

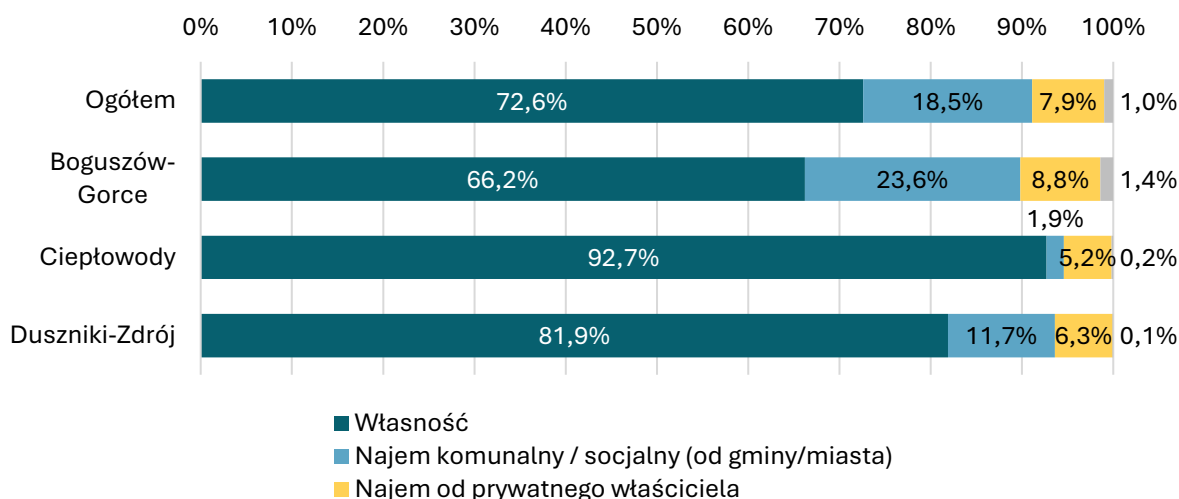
Warto podkreślić, że bez względu na gminę respondenci najczęściej wskazywali właśnie na prawo własności jako status własnościowy zamieszkiwanego przez siebie lokalu. Odsetek ten jednak różnił się w poszczególnych gminach.

W gminie Ciepłowody zdecydowana większość badanych to osoby, które posiadają prawo własności zamieszkiwanego lokalu (92,7%). Wynik ten jest spójny z wiejskim charakterem gminy, w której dominuje zabudowa jednorodzinna i zagrodowa, a gospodarstwa domowe najczęściej zamieszkują w domach należących do nich lub ich rodzin. Udział osób wynajmujących lokale jest stosunkowo niewielki i łącznie wynosi ok. 7%.

Odsetek osób, które wskazały na najem komunalny lub socjalny jest najwyższy wśród respondentów z gminy Boguszków-Gorce i wynosi 23,6%. W przypadku mieszkańców gminy Duszniki-Zdrój odsetek ten był niższy (11,7%).

Wyniki te wskazują, że struktura własnościowa zasobów mieszkaniowych w badanych gminach jest stosunkowo stabilna, a znaczna część gospodarstw domowych mieszka we własnych nieruchomościach, co może świadczyć o ich trwałym związaniu z miejscem zamieszkania. Jednocześnie wysoki udział mieszkań komunalnych i socjalnych w niektórych gminach odzwierciedla lokalne uwarunkowania społeczno-ekonomiczne, w tym obecność grup o niższych dochodach i ograniczonej zdolności inwestycyjnej.

Wykres 9. Jaki jest status własnościowy lokalu? [N=3756]

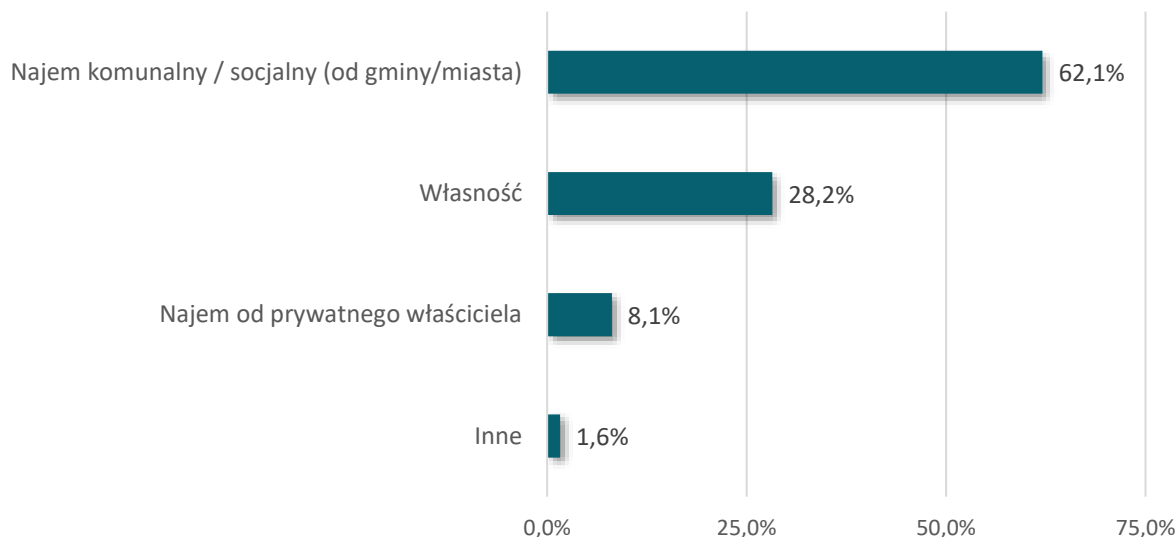
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Osoby mieszkające we własnych lokalach zdecydowanie najrzadziej korzystają ze wsparcia OPS – ta grupa istotnie częściej deklaruje brak potrzeby korzystania z pomocy. Jednocześnie to właśnie wśród właścicieli mieszkań i domów występuje największy odsetek osób o dobrej lub bardzo dobrej sytuacji finansowej, które żyją na zadowalającym poziomie i nie muszą oszczędzać na co dzień. Własność lokalu wiąże się więc z wyraźnie wyższym poziomem bezpieczeństwa ekonomicznego.

Odwrotna sytuacja dotyczy mieszkań komunalnych i socjalnych. W tej grupie gospodarstw domowych istotnie częściej występuje ubóstwo oraz korzystanie z pomocy OPS. Mieszkańcy lokali komunalnych zdecydowanie częściej deklarują, że „żyją biednie” lub „muszą uważać na wydatki”, a korzystanie z pomocy społecznej jest w tej grupie kilkakrotnie częstsze niż wśród właścicieli. Dane te wskazują, że najem komunalny koncentruje osoby w trudnej sytuacji materialnej, często zależne od wsparcia instytucji publicznych.

Najemcy prywatni sytuują się pomiędzy tymi dwiema grupami – rzadziej niż lokatorzy mieszkań komunalnych korzystają z pomocy OPS i częściej utrzymują umiarkowany standard życia, choć ich sytuacja finansowa jest zróżnicowana i mniej stabilna niż wśród właścicieli lokali.

Wykres 10. Odsetek osób korzystających w ciągu ostatnich 12 miesięcy z pomocy OPS według statusu własności lokalu

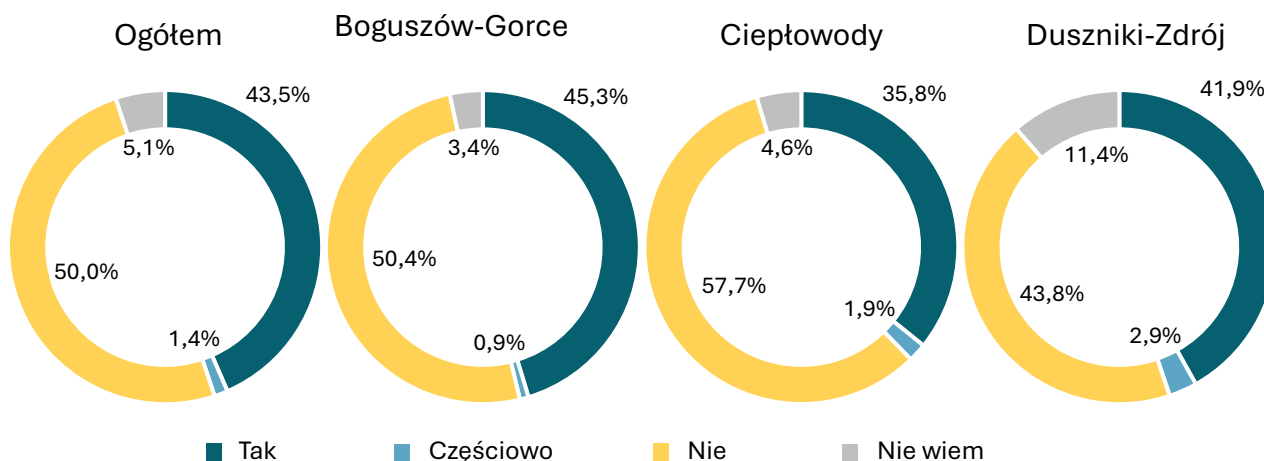
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Jak wykazano na wykresie nr 11, połowa badanych (50,0%) mieszka w budynkach bez ocieplenia. Nieco mniej badanych (43,5%), wskazało, że ich budynek jest ocieplony. Nieliczni (1%) zadeklarowali częściowe ocieplenie, a 5% nie potrafiło tego określić.

Odsetek odpowiedzi wskazujących na zamieszkiwanie w budynku bez ocieplonych ścian zewnętrznych odnotowano w gminie Ciepłowody (57,7%), gdzie dominuje zabudowa jednorodzinna. W gminie Boguszów-Gorce odsetek ten wynosił 50,4%, a tylko w gminie Duszniki-Zdrój nie przekroczył on połowy (wyniósł 43,8%). Może to pośrednio wynikać z większej aktywności inwestycyjnej właścicieli nieruchomości w uzdrowisku, a także z możliwych działań modernizacyjnych w strefach objętych ochroną konserwatorską.

Wyniki te świadczą o znacznym udziale nieocieplonych budynków w zasobie mieszkaniowym badanych gmin, co ma bezpośredni wpływ na efektywność energetyczną gospodarstw domowych i wysokość kosztów ogrzewania. Brak ocieplenia oznacza większe straty ciepła, a w konsekwencji wyższe zużycie energii, co w połączeniu z niskimi dochodami może potęgować ryzyko ubóstwa energetycznego.

Wykres 11. Czy ściany zewnętrzne budynku są ocieplone? [N=3756]

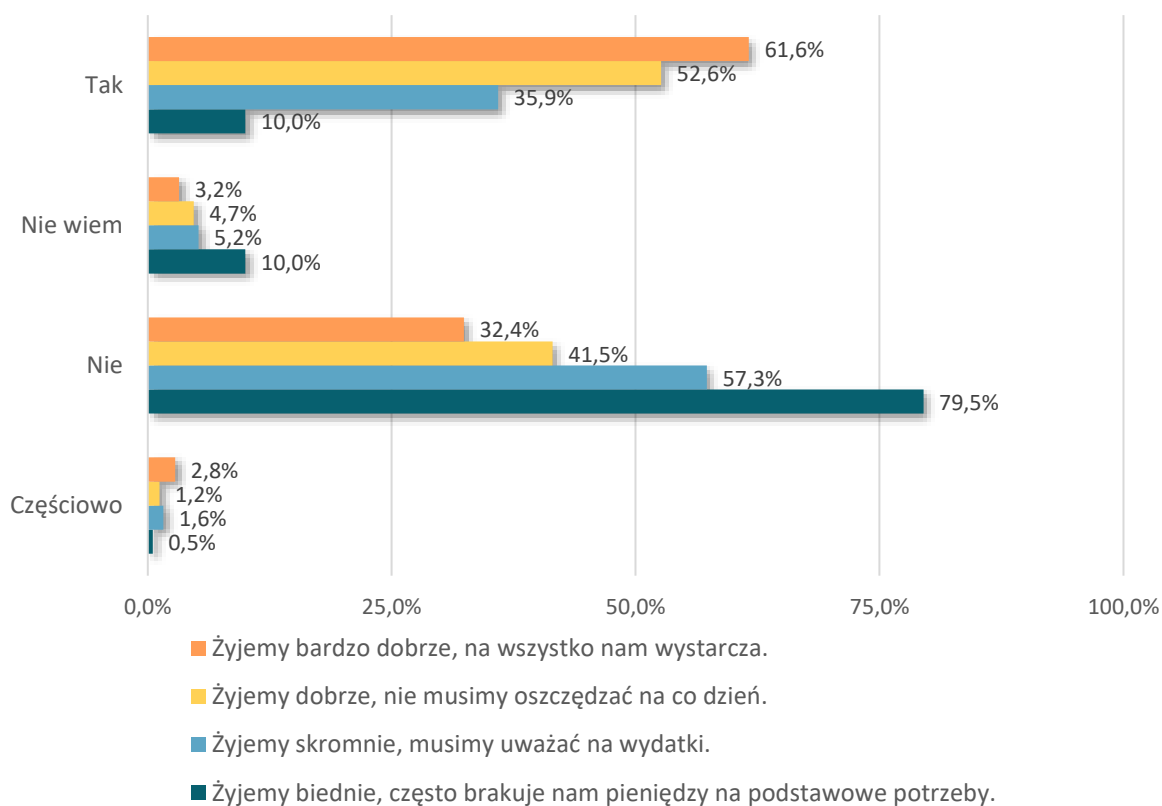
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

W budynkach bez ocieplonych ścian zewnętrznych istotnie częściej mieszkają osoby znajdujące się w trudnej sytuacji ekonomicznej – znaczna część z nich deklaruje, że „żyje biednie” lub „musi uważać na wydatki”. Istotnie częściej w takich budynkach zamieszkują także beneficjenci OPS, co wskazuje na silne powiązanie pomiędzy złym stanem technicznym budynku a ubóstwem energetycznym. Co więcej, osoby zamieszkujące nieocieplone budynki znacznie częściej zgłaszają pogorszenie stanu zdrowia zimą, co może być wynikiem niedogrzenia pomieszczeń i niskiego komfortu cieplnego.

Z kolei mieszkańcy budynków ocieplonych istotnie częściej charakteryzują się dobrą lub bardzo dobrą sytuacją finansową – deklarują, że na wszystko im wystarcza i nie muszą oszczędzać na co dzień. W tej grupie istotnie rzadziej obserwuje się problemy zdrowotne związane z zimą oraz potrzebę korzystania z pomocy społecznej.

Wyniki te jednoznacznie pokazują, że ocieplenie budynku wiąże się nie tylko z wyższym komfortem cieplnym, ale też z lepszym dobrostanem ekonomicznym i zdrowotnym mieszkańców, podczas gdy brak termomodernizacji często współwystępuje z ubóstwem i problemami zdrowotnymi w okresie zimowym.

Wykres 12. Sytuacja finansowa gospodarstw domowych według stopnia ocieplenia ścian [Pyt. Czy ściany zewnętrzne budynku są ocieplone?]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Jak wynika z tabeli nr 14, najczęściej stosowanym źródłem ogrzewania jest gaz (38,2%). Co czwarty respondent (23,9%) korzysta z kotła na węgiel lub drewno, tzw. „kopciucha”. Ogrzewanie z sieci miejskiej ma 14,3% badanych. Mniej osób korzysta z nowoczesnych kotłów na paliwo stałe (7,6%), pieców kaflowych (5,0%) czy też ogrzewania elektrycznego (5,8%). Pompy ciepła są jeszcze niepopularne – używa ich 3,3% badanych. Należy mieć na uwadze, że większość badanych to osoby zamieszkujące w budynkach wielorodzinnych, gdzie takie źródło ciepła nie jest stosowane.

Struktura źródeł ogrzewania różni się jednak w zależności od gminy, co odzwierciedla zarówno lokalne warunki przestrzenne, jak i stopień rozwoju infrastruktury technicznej.

W gminie Ciepłowody, o rozproszonym układzie zabudowy i wiejskim charakterze osadnictwa, najczęściej stosowanym źródłem ogrzewania pozostają tradycyjne kotły na węgiel lub drewno (41,3%). Znaczny odsetek gospodarstw (28,5%) korzysta z nowoczesnych kotłów na paliwo stałe, co wskazuje na częściowy proces wymiany źródeł ciepła, jednak nadal dominują tu indywidualne, emisyjne systemy ogrzewania. Brak sieci ciepłowniczej w tej gminie potwierdza uzależnienie mieszkańców od paliw stałych, co wiąże się z wyższymi kosztami eksploatacji i zwiększonym ryzykiem ubóstwa energetycznego – zwłaszcza w starszych, nieocieplonych domach.

Z kolei w gminie Boguszków-Gorce struktura źródeł ogrzewania jest bardziej zróżnicowana, co wynika z miejskiego charakteru zabudowy i funkcjonowania sieci ciepłowniczej. Choć wciąż 23,9% badanych korzysta z tzw. kopciuchów, 36,6% gospodarstw ogrzewa lokale gazem, a 21,0% – poprzez system

ciepłowniczy. Obecność miejskiej sieci ciepłej stanowi istotny czynnik ograniczający emisję zanieczyszczeń i poprawiający bezpieczeństwo energetyczne mieszkańców. Jednocześnie jednak część starszej zabudowy wciąż wykorzystuje indywidualne, niskoefektywne źródła ciepła.

W gminie Duszniki-Zdrój, tj. gminie miejskiej o uzdrowiskowym charakterze, zdecydowanie dominuje ogrzewanie gazowe (64,7%), co wynika z dobrze rozwiniętej infrastruktury sieciowej oraz dbałości o jakość powietrza w strefach uzdrowiskowych. Ogrzewanie paliwami stałymi (12,3%) oraz innymi źródłami ma raczej marginalne znaczenie. W porównaniu z pozostałymi gminami, struktura energetyczna Dusznik-Zdroju wskazuje na wyraźnie wyższy stopień modernizacji budynków i większy udział niskoemisyjnych źródeł ciepła.

Podsumowując, obserwuje się wyraźne zróżnicowanie pomiędzy gminami o charakterze miejskim i wiejskim. W gminach miejskich (Boguszków-Gorce, Duszniki-Zdrój) dominują źródła niskoemisyjne – gazowe i systemowe, natomiast w gminie wiejskiej (Ciepłowody) wciąż przeważają paliwa stałe. Różnice te wynikają zarówno z uwarunkowań przestrzennych (gęstość zabudowy, dostęp do sieci), jak i ekonomicznych, a także z poziomu zaawansowania procesów modernizacji źródeł ciepła. Dane te jednoznacznie wskazują na potrzebę kontynuacji działań w zakresie wymiany wysokoemisyjnych systemów grzewczych na bardziej efektywne i niskoemisyjne rozwiązania, zwłaszcza w obszarach wiejskich i peryferyjnych.

Tabela 14. Jakie jest główne źródło ogrzewania Pana/Pani domu/mieszkania? [N=3756]⁴

	Ogółem	Boguszków-Gorce	Ciepłowody	Duszniki-Zdrój
Ogrzewanie gazowe	38,2%	36,6%	6,3%	64,7%
Kocioł na węgiel lub drewno (tzw. „kopciuch”)	23,9%	23,9%	41,3%	12,3%
Ogrzewanie z sieci miejskiej (ciepłownia)	14,3%	21,0%	0,0%	0,0%
Nowoczesny kocioł na paliwo stałe (np. na ekogroszek, pellet z certyfikatem)	7,6%	3,6%	28,5%	8,1%
Ogrzewanie elektryczne (piece akumulacyjne, grzejniki konwektorowe)	5,8%	6,3%	5,7%	3,9%
Piec kaflowy	5,0%	4,3%	7,1%	6,1%
Pompa ciepła	3,3%	3,0%	6,1%	2,8%
Inne	1,9%	1,3%	5,0%	2,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Analiza danych pokazuje wyraźny związek pomiędzy sytuacją finansową gospodarstw domowych a wykorzystywanym źródłem ogrzewania. W gospodarstwach o najtrudniejszej sytuacji materialnej, w których brakuje środków na podstawowe potrzeby, dominują tradycyjne i nieefektywne źródła ciepła. W grupie tej szczególnie często stosowane są kotły na węgiel lub drewno, tzw. „kopciuchy”, a także piec kaflowy. Takie rozwiązania wiążą się z wysokimi kosztami eksploatacyjnymi, dużą emisją zanieczyszczeń i niską efektywnością energetyczną, co prowadzi do pogorszenia warunków życia i utrwalą zjawisko ubóstwa energetycznego. Ogrzewanie tego typu nie tylko obciąża budżety domowe, ale również pogarsza jakość powietrza i komfort cieplny mieszkańców.

Z kolei w gospodarstwach o dobrej lub bardzo dobrej sytuacji finansowej dominują źródła ciepła nowoczesne i niskoemisyjne. Wśród osób żyjących bardzo dobrze największy udział ma ogrzewanie gazowe, a także nowoczesne kotły na paliwo stałe (np. pellet lub ekogroszek). W tej grupie częściej

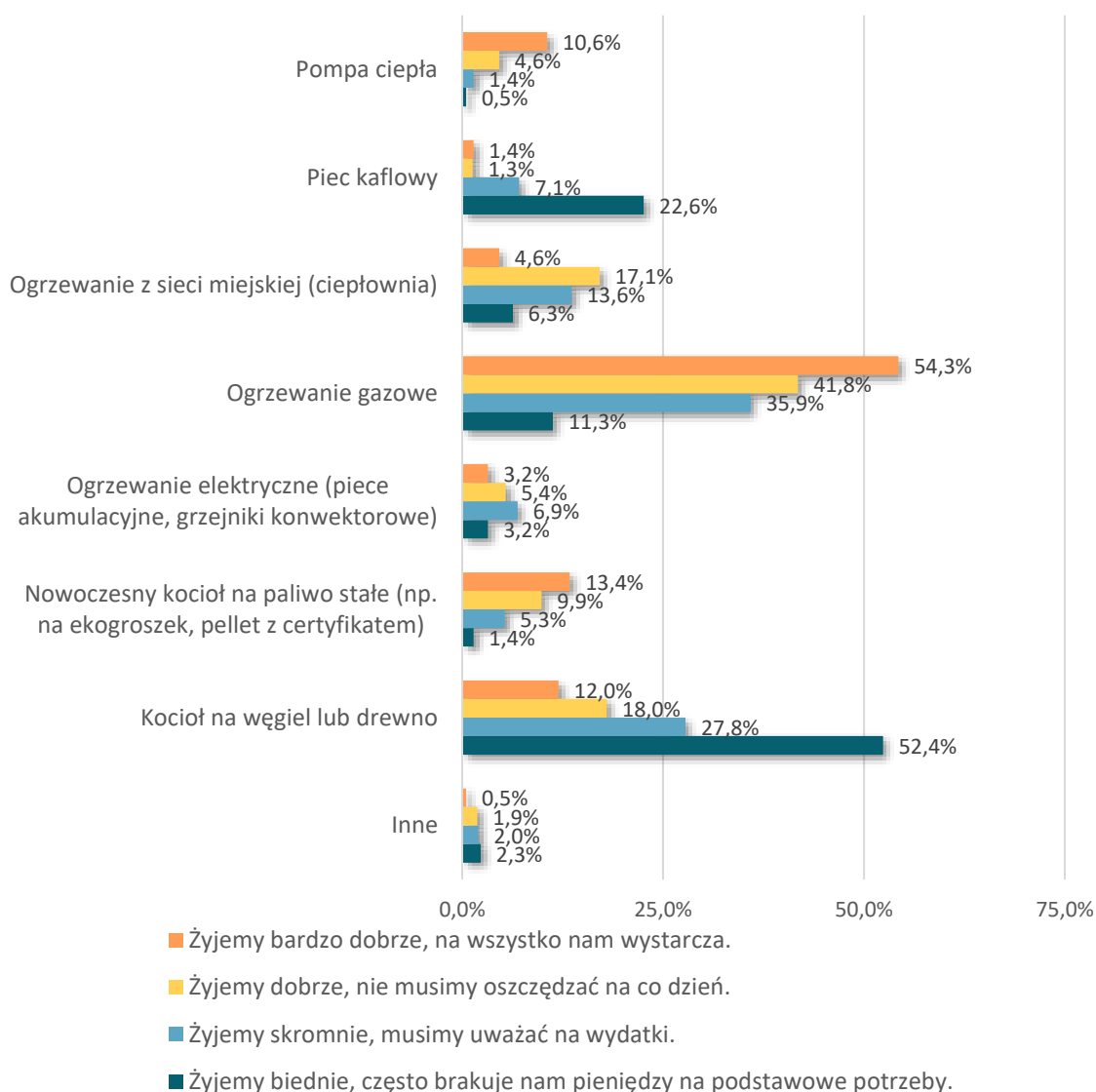
⁴ W tabeli zastosowano zróżnicowanie kolorystyczne. Ciemniejsze odcienie odpowiadają wyższym wartościom procentowym.

spotyka się również pompy ciepła, co wskazuje na większą skłonność do inwestowania w rozwiązania proekologiczne i energooszczędne. W gospodarstwach określających swoją sytuację jako dobrą lub stabilną stosunkowo częste jest też korzystanie z ciepła sieciowego, co świadczy o lepszym dostępie do infrastruktury technicznej i większym bezpieczeństwie energetycznym.

Zróżnicowanie źródeł ogrzewania w zależności od poziomu zamożności gospodarstw domowych uwidacznia istotny wymiar nierówności energetycznych. Osoby dysponujące ograniczonymi środkami korzystają głównie z indywidualnych, przestarzałych systemów grzewczych, które pogłębiają problem niskiej emisji i zwiększają ryzyko ubóstwa energetycznego. Z kolei gospodarstwa lepiej sytuowane inwestują w nowoczesne technologie, co pozwala im ograniczać koszty ogrzewania, zwiększać komfort cieplny i poprawiać efektywność energetyczną budynków. W rezultacie dostęp do czystych i efektywnych źródeł energii staje się jednym z kluczowych czynników kształtujących lokalne różnice w poziomie dobrobytu i jakości życia.

Wykres 13. Sytuacja finansowa gospodarstw domowych według głównego źródła ogrzewania

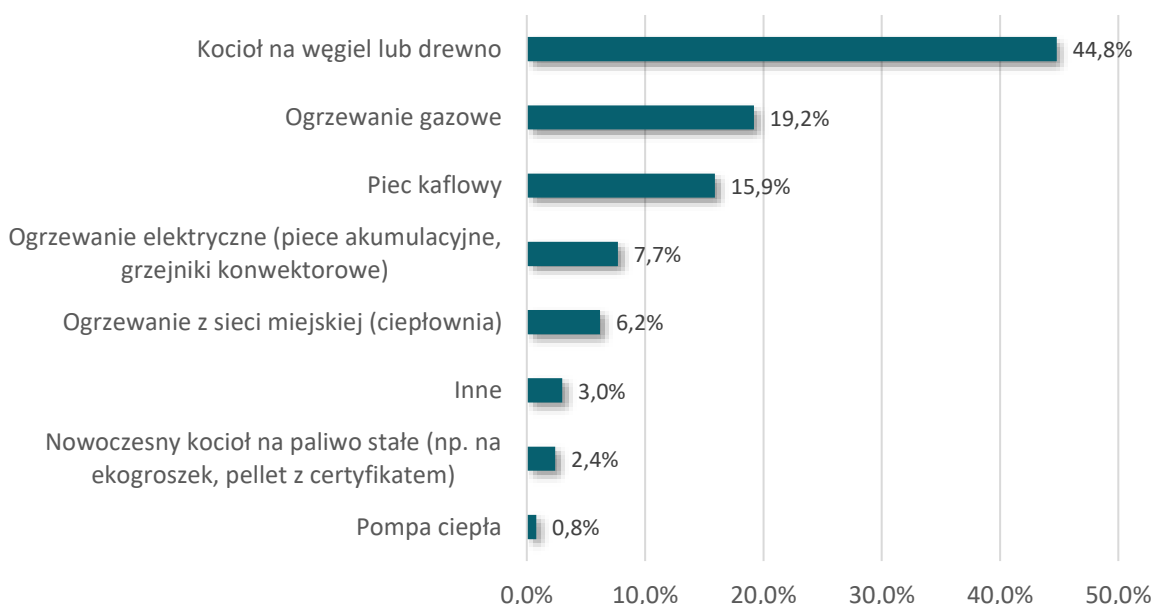

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Z analizy danych wynika, że korzystanie z pomocy OPS było szczególnie częste w gospodarstwach domowych ogrzewanych starymi kotłami na węgiel lub drewno, tzw. „kopciuchami”. To właśnie ta grupa najbardziej wyróżnia się na tle pozostałych – zarówno pod względem zależności od wsparcia społecznego, jak i problemów zdrowotnych w sezonie zimowym. Częściej niż inni zgłaszali oni pogorszenie stanu zdrowia w chłodniejszych miesiącach, co może odzwierciedlać zarówno trudniejsze warunki bytowe, jak i niższą jakość powietrza w ich otoczeniu.

Odmienne prezentuje się sytuacja użytkowników nowoczesnych źródeł ciepła, zwłaszcza kotłów na paliwo stałe nowszej generacji, ogrzewania z sieci miejskiej oraz instalacji gazowych. W tych grupach znacznie rzadziej odnotowywano korzystanie z pomocy OPS, a więc można przypuszczać, że gospodarstwa te funkcjonują w lepszej sytuacji ekonomicznej.

Wykres 14. Odsetek osób korzystających z OPS w ciągu ostatnich 12 miesięcy według głównego źródła ogrzewania

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

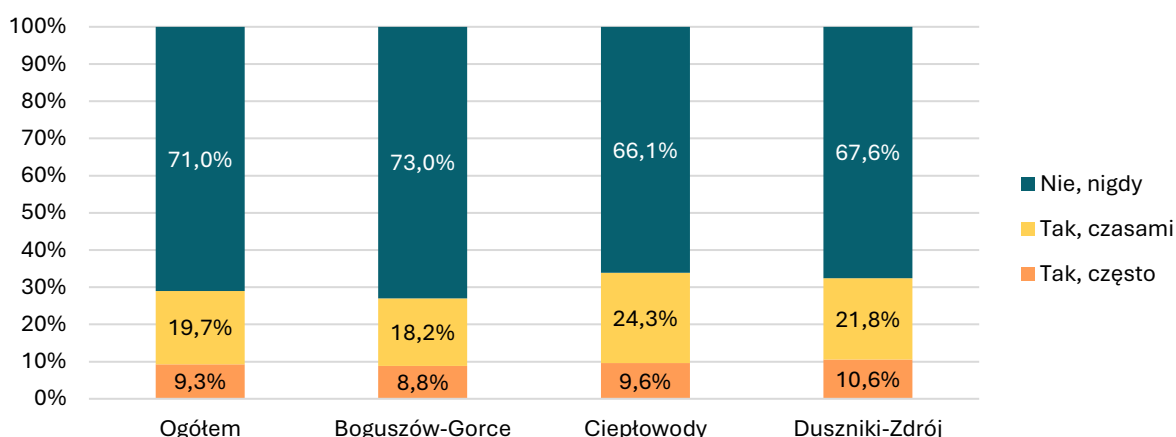
Jak wynika z wykresu nr 15, większość badanych gospodarstw domowych (71,0%) nie doświadcza problemu z wilgocią ani pleśnią w okresie zimowym. Jednocześnie co piąta osoba (19,7%) wskazała, że takie zjawisko pojawia się czasami, natomiast 9,3% respondentów deklaruje, że problem występuje często. Choć odsetek ten nie jest dominujący, to sygnalizuje on istotny udział budynków o pogorszonych warunkach technicznych lub cieplnych, szczególnie w kontekście jakości powietrza wewnętrznego i komfortu cieplnego.

Analiza wyników w podziale na gminy pozwala zauważyć, że największy odsetek problemów z wilgocią i pleśnią odnotowano w gminie Ciepłowody, gdzie łącznie 33,9% badanych (w tym 9,6% często, a 24,3% czasami) wskazało na występowanie tego zjawiska. Może to mieć związek z dominującą w tej gminie zabudową jednorodzinną, często starszą, o niższym standardzie technicznym i słabszej izolacyjności cieplnej. W budynkach tego typu częste są nieszczelności, niewystarczająca wentylacja i stosowanie indywidualnych systemów grzewczych o niskiej sprawności, co sprzyja kondensacji pary wodnej i rozwojowi pleśni.

W gminie Boguszków-Gorce problem ten występuje rzadziej – 27,0% respondentów przyznało, że pojawia się on czasami lub często. Może to wynikać z większego udziału budynków wielorodzinnych, które z upływem lat częściowo poddawane były termomodernizacji. Niemniej w strukturze gminy wciąż utrzymuje się grupa budynków o słabej izolacji cieplnej, co sprzyja lokalnym zawilgoceniom.

W gminie Duszniki-Zdrój zjawisko to dotyczy 32,4% badanych – z czego 10,6% zauważa je często. Mimo że gmina ta ma bardziej rozwiniętą infrastrukturę i większy udział ogrzewania gazowego, występowanie wilgoci i pleśni może wynikać z wieku budynków, a także z wysokiej wilgotności powietrza typowej dla obszarów górskich.

Wykres 15. Czy w Pana/Pani domu w okresie zimowym występuje problem z wilgocią lub pleśnią na ścianach? [N=3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Analiza pokazuje wyraźny związek między pogorszeniem stanu zdrowia w okresie zimowym a występowaniem wilgoci i pleśni w mieszkaniu. Osoby, które nigdy nie mają problemu z wilgocią, zdecydowanie rzadziej odczuwają pogorszenie samopoczucia w chłodniejszych miesiącach.

Z kolei wśród tych, którzy zmagają się z wilgocią lub pleśnią, szczególnie w przypadkach, gdy problem występuje często, znacząco częściej pojawiały się dolegliwości zdrowotne zimą – w tym nasilenie infekcji i chorób układu oddechowego.

Jak wynika z wykresu nr 16, najwięcej respondentów mieszka w budynkach wzniesionych przed 1946 rokiem (33,8%) lub w latach 1961-1980 (24,1%). Oznacza to, że większość mieszkańców zamieszkuje w budynkach liczących ponad 40 lat, a więc w zasobie wymagającym modernizacji energetycznej i remontów. Co ósma osoba (12,8%) mieszka w budynku wybudowanym w latach 1981-2000. Nieliczni (4,8%) mieszkają w nowszych budynkach z lat 2001-2020, a tylko 1,5% – w obiektach powstałych po 2021 roku. Około 12% badanych nie zna roku budowy swojego budynku.

Analiza danych w przekroju gmin ujawnia wyraźne różnice wynikające z ich charakteru osadniczego i historii rozwoju przestrzennego.

W gminie Ciepłowody, o typowo wiejskim charakterze, zdecydowanie dominuje starszy zasób mieszkaniowy – aż 61,2% budynków pochodzi sprzed 1946 roku, a kolejne 8,0% z okresu 1946–1960. Wynika to z utrzymania historycznej zabudowy zagrodowej i stosunkowo niewielkiej liczby nowych inwestycji.

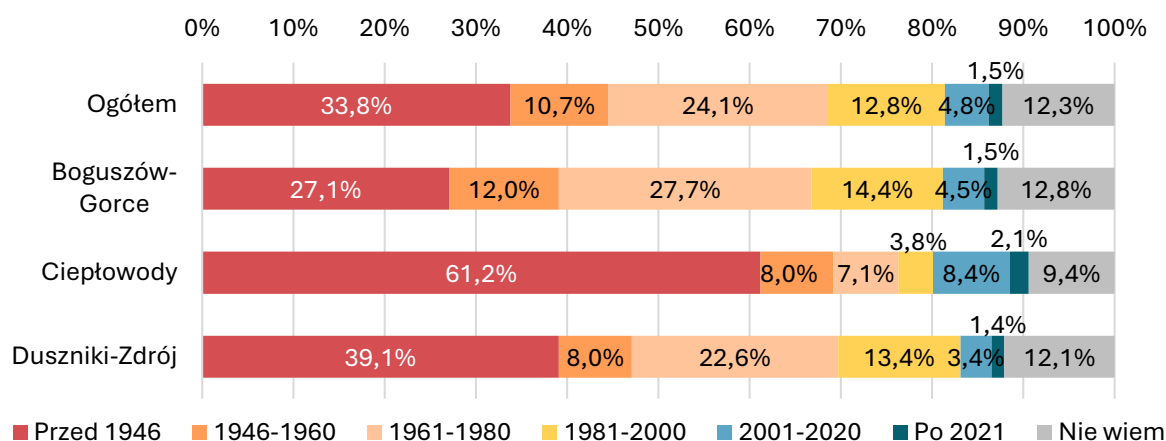

W gminie Boguszków-Gorce struktura wieku budynków jest bardziej zróżnicowana. Choć 27,1% budynków pochodzi sprzed 1946 roku, znaczny odsetek (27,7%) stanowią obiekty z lat 1961-1980 – okresu intensywnego rozwoju mieszkalnictwa wielorodzinnego. Około 14% respondentów mieszka w budynkach z lat 1981-2000, co może świadczyć o stopniowej, ale umiarkowanej odnowie zasobu mieszkaniowego.

W gminie Duszniki-Zdrój również zauważalne jest zróżnicowanie wieku zabudowy: 39,1% respondentów mieszka w budynkach sprzed 1946 roku, natomiast 22,6% – w budynkach z lat 1961-1980. Stosunkowo niewielki udział nowych budynków (3,4% po 2001 roku) sugeruje, że modernizacja zasobu odbywa się głównie poprzez remonty i termomodernizacje istniejących obiektów.

Podsumowując, najstarszy zasób mieszkaniowy występuje w gminie Ciepłowody, natomiast bardziej zróżnicowany i częściowo nowszy – w gminach miejskich (Boguszków-Gorce i Duszniki-Zdrój). We wszystkich jednak przypadkach dominuje zabudowa sprzed 1980 roku, co oznacza wysoki udział budynków o niskiej efektywności energetycznej i znaczący potencjał modernizacyjny. Należy mieć na uwadze, że stan techniczny zasobów mieszkaniowych jest jednym z kluczowych czynników wpływających na koszty ogrzewania i poziom komfortu cieplnego mieszkańców badanych gmin.

Wykres 16. W którym roku został wybudowany budynek, w którym Pan/Pani mieszka? [N=3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Jak wynika z wykresu nr 17, ponad połowa respondentów (54,3%) mieszka w lokalach, w których ostatni remont przeprowadzono po 2010 roku. Wskazuje to na stosunkowo wysoki poziom aktywności remontowej w ostatnich latach, co może być efektem m.in. dostępności programów wspierających termomodernizację i wymianę źródeł ciepła. Warto jednak zauważyć, że nawet w tej grupie część gospodarstw (21,0%) nadal zmagają się w okresie zimowym z problemem wilgoci lub pleśni na ścianach, co może sugerować, iż remonty miały charakter częściowy i nie obejmowały kompleksowych działań poprawiających efektywność energetyczną budynków.

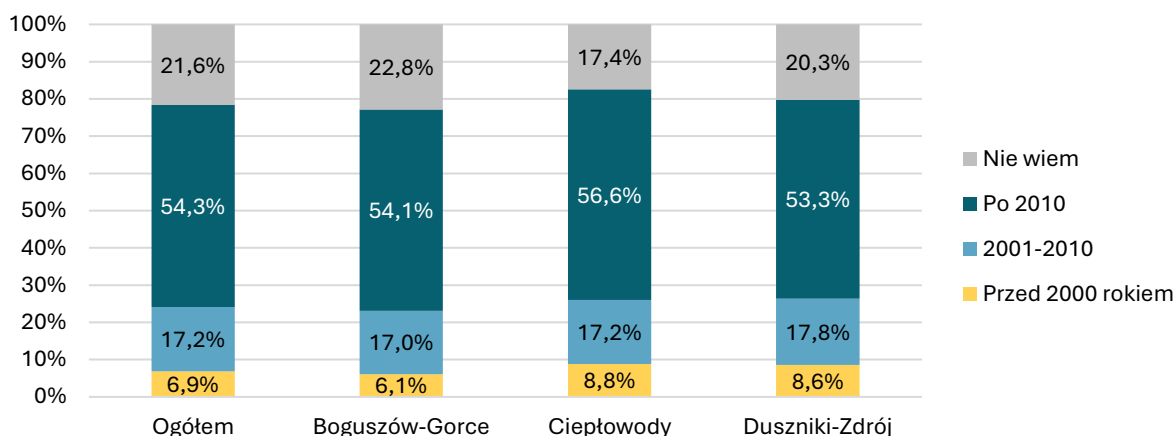
Co piąty badany (21,6%) nie potrafił określić, kiedy ostatni remont był przeprowadzony, co może świadczyć o długim czasie od wykonania takich prac lub o braku samodzielnej wiedzy na temat stanu technicznego lokalu (np. w przypadku mieszkań wynajmowanych). 17,2% respondentów wskazało na remont w latach 2001–2010, natomiast 6,9% – przed rokiem 2000, co oznacza, że część zasobu mieszkaniowego pozostaje w stanie technicznym sprzed ponad dwóch dekad.

Różnice pomiędzy gminami są stosunkowo niewielkie, ale ich interpretacja odzwierciedla lokalne uwarunkowania przestrzenne i społeczne.

W gminie Ciepłowody, o dominującej zabudowie jednorodzinnej, 56,6% mieszkańców zadeklarowało remont po 2010 roku, co można wiązać z indywidualnymi inwestycjami właścicieli w poprawę warunków bytowych. Z kolei w gminach Boguszków-Gorce i Duszniki-Zdrój odsetek ten jest podobny (odpowiednio 54,1% i 53,3%), jednak częściej pojawia się tu brak wiedzy o remoncie, co może być związane z większym udziałem lokali komunalnych i najmu.

Podsumowując, dane wskazują, że mimo relatywnie dużego udziału budynków po remontach, znaczna część zasobu mieszkaniowego w badanych gminach nadal wymaga modernizacji o charakterze kompleksowym. Brak takich działań może powodować utrzymywanie się problemów z wilgocią oraz wyższe koszty ogrzewania, co ma bezpośredni związek z ryzykiem ubóstwa energetycznego.

Wykres 17. Kiedy mieszkanie/dom, w którym Pan/Pani mieszka był remontowany? [N=3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Jak wynika z wykresu nr 18, największa grupa respondentów (35,8%) mieszka w lokalach o powierzchni 30-49 m², typowej dla mieszkań w budynkach wielorodzinnych. Kolejna duża grupa (30,2%) to osoby zajmujące lokale o powierzchni 50-69 m², co również odpowiada standardowi mieszkań w zabudowie wielorodzinnej. Lokale o większym metrażu – 70-89 m² – stanowią 8,8% wszystkich odpowiedzi, natomiast 6,9% badanych mieszka w lokalach o powierzchni 90-109 m². Najmniejsze mieszkania (poniżej 30 m²) występują stosunkowo rzadko (5,9%), natomiast największe – przekraczające 110 m² – deklaruje 12,4% respondentów.

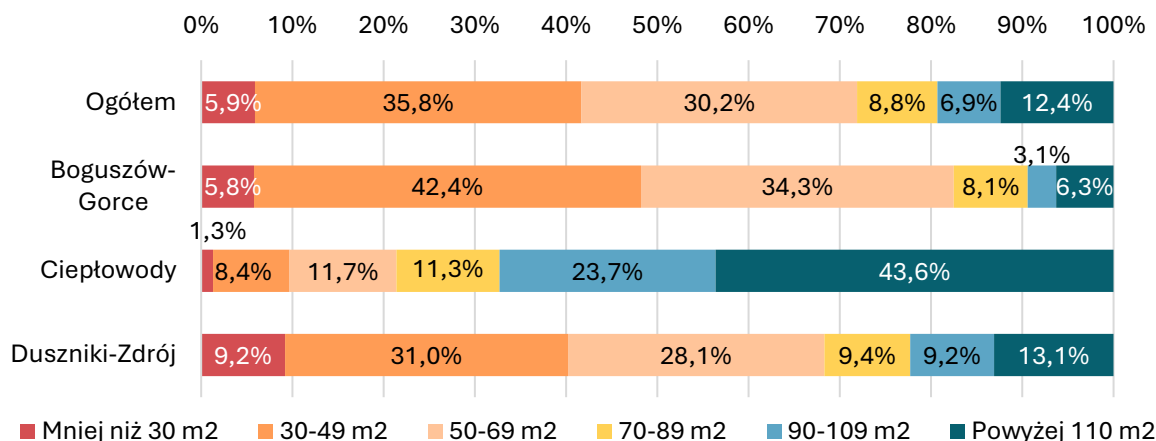
Struktura powierzchni lokali znacząco różni się pomiędzy gminami, co odzwierciedla zróżnicowanie typów zabudowy.

W gminie Ciepłowody, o charakterze wiejskim i dominacji zabudowy jednorodzinnej, przeważają mieszkania o dużym metrażu – 43,6% ankietowanych mieszka w domach o powierzchni powyżej 110 m², a kolejne 23,7% w przedziale 90-109 m². Duży odsetek przestronnych domów w gminie Ciepłowody może wiązać się z wyższymi kosztami utrzymania i ogrzewania, zwłaszcza w sytuacji, gdy część z nich nie jest ocieplona lub użytkowana w pełni.

Z kolei w gminach miejskich, takich jak Boguszków-Gorce i Duszniki-Zdrój, dominują lokale średniej wielkości – od 30-69 m² – które łącznie obejmują ponad dwie trzecie odpowiedzi.

Wykres 18. Jaka jest powierzchnia mieszkania/domu, w którym Pan/Pani mieszka? [N=3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Jak wykazano na wykresie nr 19, badani najczęściej mieszkają w lokalach dwupokojowych (39,3%), co stanowi typowy układ mieszkań w budynkach wielorodzinnych, zwłaszcza w starszych zasobach komunalnych i spółdzielczych. Co czwarty respondent (28,2%) zajmuje mieszkanie trzypokojowe, a co piąty (19,6%) – lokal posiadający cztery lub więcej pokoi. Mniejsze mieszkania jednopokojowe, typowe dla gęstej zabudowy miejskiej lub lokali socjalnych, są rzadziej spotykane – zamieszkuje je 12,9% ankietowanych.

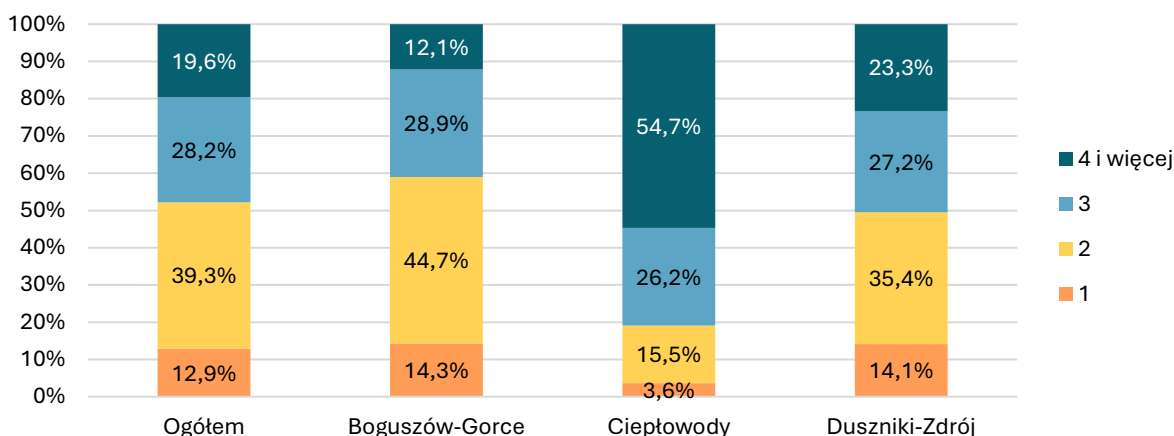
Struktura liczby pokoi różni się wyraźnie pomiędzy gminami, co odzwierciedla ich zróżnicowany charakter przestrzenny i dominujące typy zabudowy.

W gminie Ciepłowody, gdzie przeważają domy jednorodzinne, ponad połowa respondentów (54,7%) mieszka w lokalach czteropokojowych lub większych. Jednopokojowe mieszkania stanowią tam zaledwie 3,6%, co potwierdza dominację większych domów o rodzinnej strukturze użytkowania.

W gminach miejskich – Boguszków-Gorce i Duszniki-Zdrój – sytuacja jest odmienna. W obu dominują mieszkania dwupokojowe (odpowiednio 44,7% i 35,4%), a udział lokali jednopokojowych jest również istotny (około 14%). Struktura ta wynika z typowej zabudowy wielorodzinnej, obejmującej zarówno kamienice, jak i bloki.

Różnice te wskazują, że warunki mieszkaniowe w gminach miejskich charakteryzują się mniejszym metrażem i ograniczoną liczbą pomieszczeń, co może wpływać na komfort życia mieszkańców oraz potencjalne potrzeby modernizacyjne, zwłaszcza w kontekście przeludnienia lub niedostosowania lokali do współczesnych standardów użytkowych. Z kolei w gminie Ciepłowody, mimo większej powierzchni domów, wyzwaniem może być koszt ich utrzymania i ogrzewania.

Wykres 19. Jaka jest liczba pokoi w mieszkaniu/domu, w którym Pan/Pani mieszka (nie licząc kuchni i łazienki)? [N=3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Rekomendacje

- Zwiększenie skali i kompleksowości termomodernizacji.** Ze względu na duży udział starych, nieocieplonych budynków, konieczna jest intensyfikacja programów modernizacyjnych. Działania muszą być kompleksowe i obejmować nie tylko wymianę źródeł ciepła, ale także ocieplenie przegród, wymianę stolarki i modernizację wentylacji.
- Rozwój doradztwa energetycznego.** Należy wzmacniać sieć lokalnych doradców energetycznych, szczególnie w gminach o rozproszonej zabudowie. Doradcy ci powinni aktywnie pomagać mieszkańcom w doborze technologii, pozyskiwaniu funduszy i docieraniu do gospodarstw zagrożonych ubóstwem energetycznym.
- Dopasowanie programów wsparcia do lokalnej specyfiki.** Wsparcie musi być zróżnicowane: w gminach wiejskich należy skupić się na indywidualnych źródłach OZE i kotłach niskoemisyjnych, natomiast w miastach - na modernizacji budynków wielorodzinnych, poprawie infrastruktury oraz tworzeniu programów osłonowych dla najuboższych.
- Integracja polityki mieszkaniowej, energetycznej i społecznej.** Konieczne jest ścisłe powiązanie działań OPS i zarządców zasobu komunalnego z programami modernizacyjnymi. Pozwoli to skuteczniej identyfikować i wspierać grupy najbardziej narażone na ubóstwo energetyczne (np. najemców w starych budynkach).
- Monitorowanie zasobów mieszkaniowych i systemów grzewczych.** Zaleca się tworzenie lokalnych baz danych o efektywności energetycznej budynków i źródłach ciepła. Dane te, zintegrowane z CEEB (Centralną Ewidencją Emisyjności Budynków), umożliwią gminom skuteczne planowanie działań modernizacyjnych i polityki energetycznej.
- Promowanie efektywności energetycznej jako inwestycji w zdrowie.** Lokalne strategie powinny podkreślać, że termomodernizacja to nie tylko kwestia kosztów i klimatu. Poprawa stanu technicznego budynków (eliminacja wilgoci, zimna) to przede wszystkim inwestycja w zdrowie i komfort życia mieszkańców.

Wiedza i zachowania energetyczne

Jak wynika z wykresu nr 20, wśród badanych dominują codzienne, praktyczne zachowania służące oszczędzaniu energii, niewymagające dużych wyrzeczeń ani zmiany stylu życia. Najczęściej stosowaną zasadą jest niezastawianie grzejników meblami i niezastawianie ich grubymi zasłonami – ponad 60% respondentów zawsze przestrzega tej zasady. Podobnie popularne jest gaszenie światła przy wychodzeniu z pokoju, co deklaruje 54,8% badanych. Wysoki odsetek osób stosuje także przykrywanie garnków pokrywkami podczas gotowania (49,2%) oraz gotowanie tylko takiej ilości wody, jaka jest potrzebna (44,0%).

Równie często, choć z nieco mniejszą konsekwencją, badani wskazywali na odłączanie ładowarek i urządzeń, gdy nie są używane – łącznie prawie połowa respondentów (47,8%) zawsze tak postępuje. Mniej powszechne są natomiast działania wymagające planowania lub zmiany przyzwyczajeń, jak zmniejszanie ogrzewania na noc lub podczas nieobecności domowników – robi tak regularnie nieco ponad 39% ankietowanych.

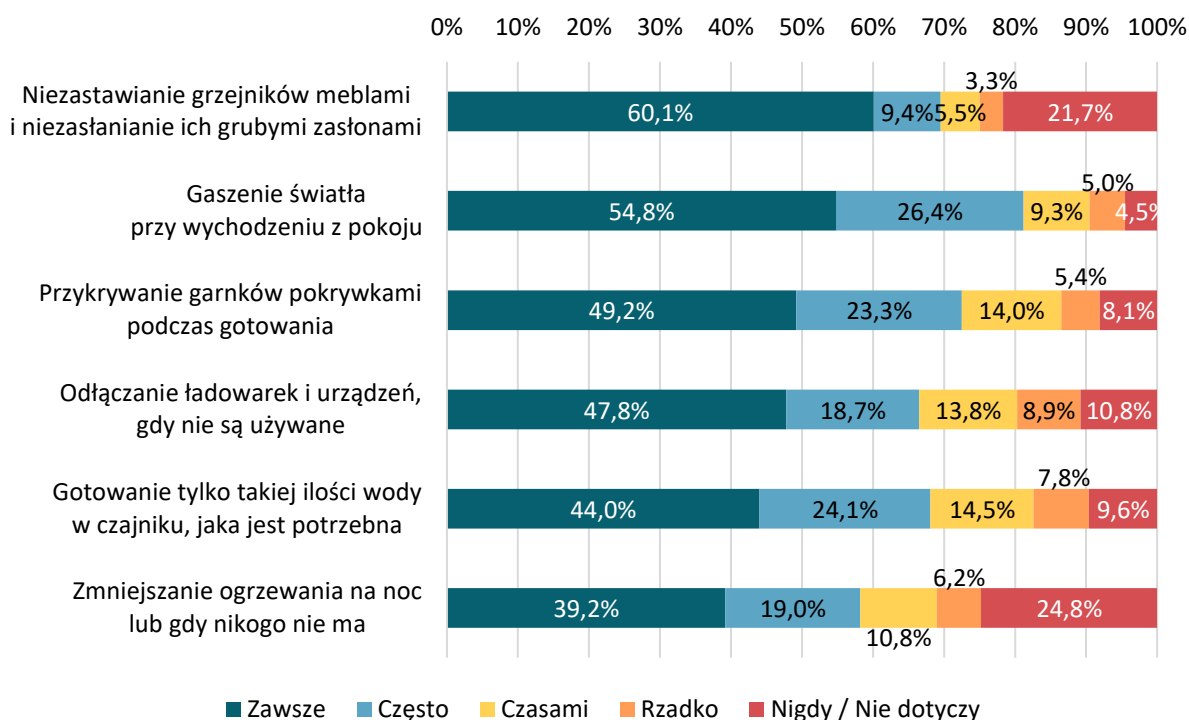
Między gminami występują pewne różnice, odzwierciedlające zarówno warunki mieszkaniowe, jak i przyjęty styl życia:

- W gminie Ciepłowodzki respondenci częściej niż w innych gminach wskazywali, że zawsze gaszą światło przy wychodzeniu (62,1%), przykrywają garnki (55,2%) oraz nie zastawiają grzejników (66,9%). Może to wynikać z większej świadomości kosztów energii w gospodarstwach wiejskich, gdzie dominuje ogrzewanie indywidualne i nieco niższe dochody.
- W gminach miejskich (Boguszów-Gorce i Duszniki-Zdrój) zasady oszczędzania są również powszechne, jednak rzadziej dotyczą one zachowań wymagających wysiłku lub rezygnacji z komfortu cieplnego. W Boguszowie-Gorcach obserwuje się nieco większy odsetek osób, które „nigdy” nie ograniczają ogrzewania, co może być związane z korzystaniem z ciepła z sieci miejskiej, zapewniającej wyższy komfort cieplny i stabilniejsze warunki ogrzewania.

Podsumowując, badani częściej stosują proste, techniczne formy oszczędzania energii, a rzadziej działania wymagające poświęceń czy ograniczenia komfortu życia. Jednocześnie różnice pomiędzy gminami sugerują, że lokalne warunki mieszkaniowe i typ zabudowy w istotny sposób wpływają na codzienne praktyki energetyczne mieszkańców.

Wykres 20. Jak często w Pana/Pani domu stosuje się następujące zasady, by oszczędzać energię?
[N=3756]

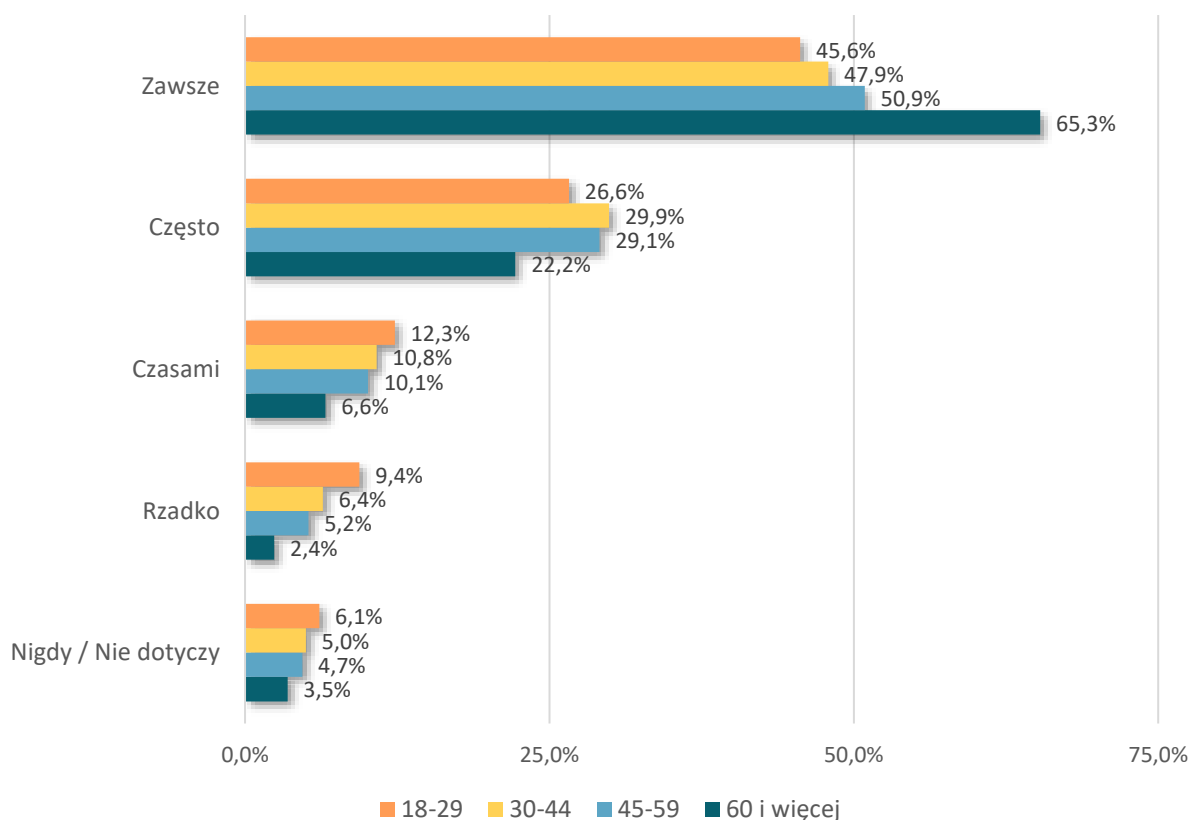

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Z analizy wynika, że nawyki związane z oszczędzaniem energii są wyraźnie zróżnicowane ze względu na wiek. Najstarsi respondenci, w wieku 60 lat i więcej, najczęściej deklarują konsekwentne stosowanie prostych zasad efektywności energetycznej – takich jak gaszenie światła przy wychodzeniu z pokoju, przykrywanie garnków podczas gotowania czy niezastawianie grzejników. W tej grupie zachowania prooszczędnościowe są niemal powszechne i można przypuszczać, że wynikają zarówno z przyzwyczajień pokoleniowych, jak i z większej troski o rachunki za energię.

Zupełnie inaczej wygląda sytuacja wśród osób młodszych, zwłaszcza poniżej 45 roku życia. To właśnie w tych grupach znacznie rzadziej stosuje się codzienne praktyki ograniczające zużycie energii. Młodszy respondenci rzadziej zwracają uwagę na drobne nawyki, co może wynikać z innych priorytetów życiowych, mniejszej świadomości kosztów lub po prostu z faktu, że częściej mieszkają w nowocześniejszych budynkach o wyższym standardzie energetycznym.

Wykres 21. Odsetek osób u których „zawsze” w domu stosuje się gaszenie światła przy wychodzeniu z pokoju według wieku

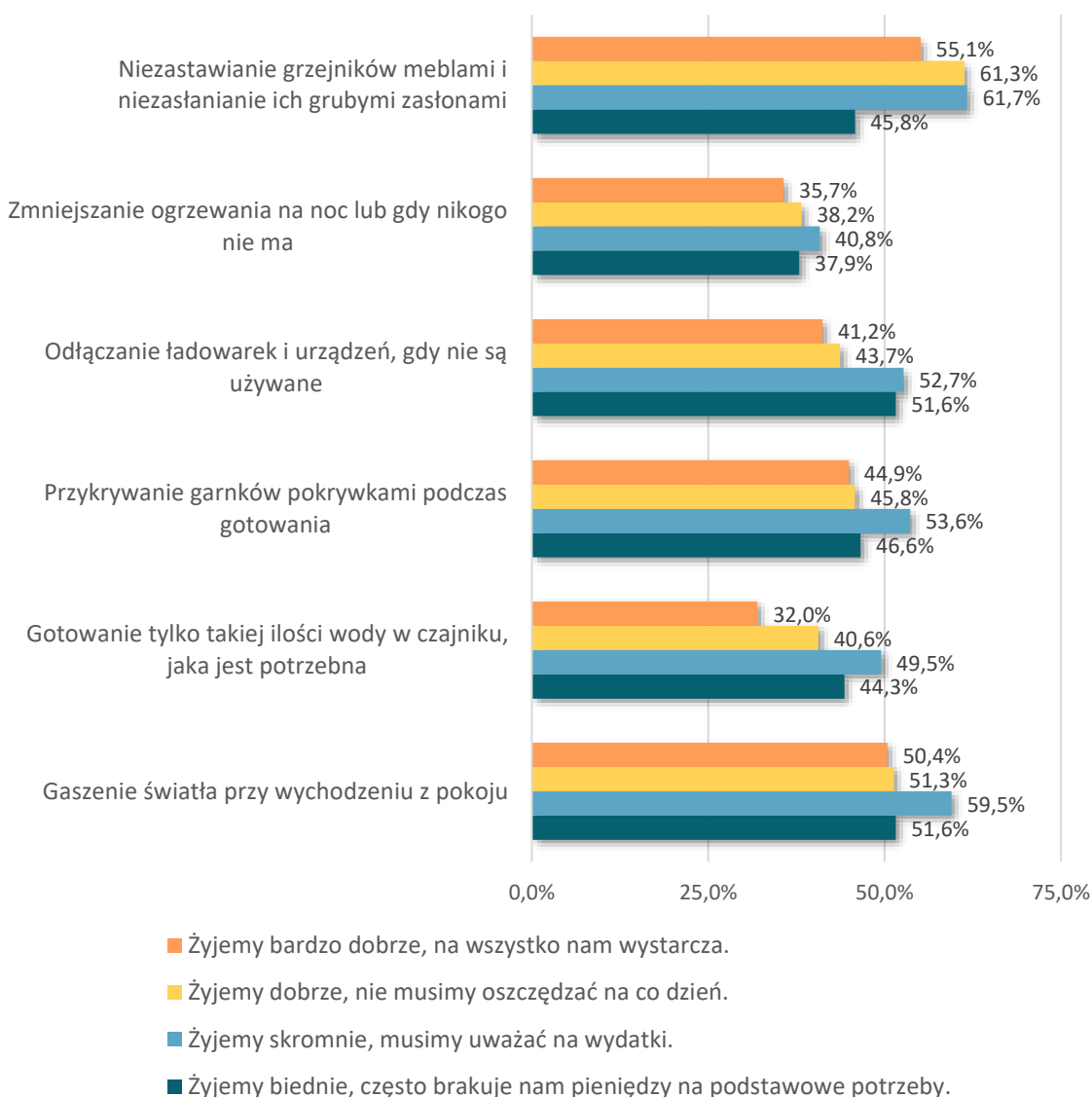

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Zachowania związane z oszczędzaniem energii silnie różnicuje poziom zamożności gospodarstw domowych. Najbardziej konsekwentni w stosowaniu zasad efektywności energetycznej okazują się ci, którzy żyją skromnie i muszą na co dzień uważać na wydatki. To właśnie w tej grupie najczęściej praktykuje się takie działania jak gaszenie światła, przykrywanie garnków podczas gotowania czy unikanie zasłaniania grzejników.

Z kolei osoby, które określają swoją sytuację jako dobrą i nie muszą oszczędzać na co dzień, istotnie rzadziej deklarują stosowanie tych zasad. Może to świadczyć o mniejszej motywacji do kontrolowania zużycia energii w gospodarstwach o wyższych dochodach, gdzie koszty mediów nie stanowią odczuwalnego obciążenia.

Wykres 22. Sytuacja finansowa gospodarstw domowych, które „zawsze” stosują następujące zasady, by oszczędzać energię

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

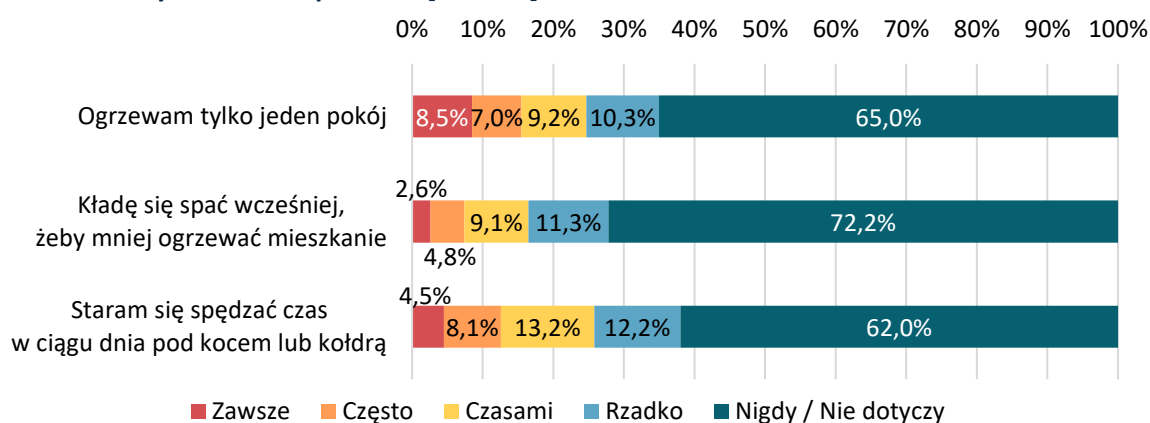
Jak wynika z wykresu nr 23, większość badanych nie stosuje żadnych szczególnych zasad, by przetrwać okresy niskich temperatur, ograniczając się raczej do utrzymania dotychczasowego poziomu komfortu cieplnego. Trzy czwarte ankietowanych (72,2%) zadeklarowało, że nigdy nie kładzie się wcześniej spać, aby mniej ogrzewać mieszkanie, a jedynie 2,6% zawsze stosuje taką strategię. Dwie trzecie respondentów (65,0%) przyznało, że nigdy nie ogranicza ogrzewania tylko do jednego pomieszczenia, podczas gdy 8,5% zawsze tak postępuje. Ponad 60% badanych (62,0%) zadeklarowało, że nigdy nie spędza czasu w ciągu dnia pod kocem lub kołdrą, co mogłoby świadczyć o próbach rekompensowania niskich temperatur wewnątrz mieszkań. Tylko 4,5% respondentów przyznało, że zawsze postępuje w ten sposób.

Różnice między gminami są niewielkie, choć da się zauważyć pewne tendencje. W gminie Ciepłowody, gdzie dominuje zabudowa jednorodzinna i indywidualne systemy grzewcze, nieco częściej niż

w pozostałych gminach respondenci deklarowali ogrzewanie tylko jednego pomieszczenia (łącznie odpowiedzi „zawsze” i „często” – 13%). Z kolei w gminach miejskich – Boguszów-Gorce i Duszniki-Zdrój – odsetek ten był niższy, co może być związane z większym dostępem do ciepła systemowego oraz mniejszą potrzebą ograniczania zużycia energii cieplnej.

Podsumowując, dane wskazują, że mieszkańcy rzadko stosują strategie ograniczania ogrzewania, nawet w sytuacjach niskich temperatur, co może wynikać z przyzwyczajenia do określonego poziomu komfortu cieplnego, ale też z ograniczonej efektywności energetycznej budynków – szczególnie tych nieocieplonych, gdzie utrzymanie ciepła wymaga stałego dogrzewania. W kontekście problematyki badawczej może to sugerować konieczność działań modernizacyjnych (np. termomodernizacji) oraz edukacji energetycznej mieszkańców, aby poprawić efektywność wykorzystania energii i ograniczyć ryzyko ubóstwa energetycznego.

Wykres 23. Jak często Pan/Pani lub domownicy staracie się stosować do poniższych zasad, aby przetrwać okresy niskich temperatur? [N=3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Dane ujawniają, że osoby korzystające z pomocy ośrodków pomocy społecznej znacznie częściej stosują tzw. strategie przetrwania zimy, czyli sposoby pozwalające ograniczyć koszty ogrzewania kosztem komfortu życia.

Najbardziej charakterystyczne jest ogrzewanie tylko jednego pomieszczenia – zachowanie to znacznie częściej występuje w gospodarstwach, które potrzebują wsparcia OPS. W tej grupie również częściej pojawia się pogorszenie stanu zdrowia zimą, co może wynikać z przebywania w zbyt niskiej temperaturze i większej wilgotności pomieszczeń.

Rekomendacje

- 1. Wzmocnienie edukacji w zakresie efektywnego użytkowania energii.** Mimo znajomości podstawowych pożądanych zachowań (np. gaszenie światła), brakuje wiedzy i świadomości o innych skutecznych metodach oszczędzania energii. Zaleca się lokalne kampanie i warsztaty (w szkołach, OPS) skupione na świadomym korzystaniu z energii czy regulacji ogrzewania.
- 2. Rozwój lokalnego doradztwa energetycznego.** Należy tworzyć punkty doradcze, które oprócz pomocy w pozyskiwaniu funduszy na modernizację, będą oferować indywidualne konsultacje dotyczące codziennego oszczędzania energii. Takie podejście łączy wsparcie techniczne z edukacyjnym.

3. **Promowanie rozwiązań kompleksowych zamiast doraźnych.** Same zachowania oszczędnościowe mają ograniczony wpływ bez poprawy stanu technicznego budynku. Należy promować działania zintegrowane: termomodernizację budynków, modernizację systemów grzewczych oraz edukację użytkowników.

4. **Włączenie działań „miękkiej transformacji energetycznej”.** Zmiana postaw i zachowań społecznych jest równie istotna jak inwestycje w infrastrukturę. Gminne plany energetyczne muszą uwzględniać komponent „soft”, obejmujący edukację, komunikację, partycypację mieszkańców i budowanie postaw prooszczędnościowych.

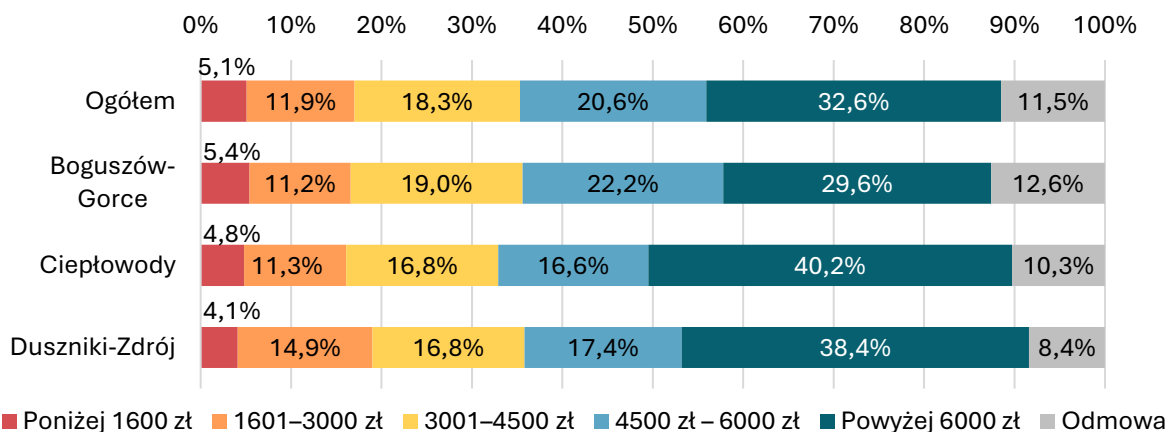
Sytuacja ekonomiczna i doświadczenie ubóstwa energetycznego

Jak wynika z wykresu nr 24, najwięcej badanych mieszka w gospodarstwach, których łączny dochód wynosi powyżej 6000 zł (32,6%). Kolejne pod względem liczebności są gospodarstwa z dochodem 4500-6000 zł (20,6%) oraz 3001-4500 zł (18,3%). 11,9% badanych wskazało dochód 1601-3000 zł, a 5,1% – poniżej 1600 zł. 11,5% respondentów odmówiło podania dochodu.

Pomiędzy gminami widoczne są pewne różnice w strukturze dochodów. Najwyższy udział gospodarstw o dochodach powyżej 6000 zł występuje w gminach Ciepłowody (40,2%) i Duszniki-Zdrój (38,4%). W przypadku gminy Duszniki-Zdrój może być to związane z wyższym udziałem osób pracujących w sektorach usługowych i turystycznych oraz zróżnicowanym rynkiem pracy. Z kolei w Bogusławie-Gorcach odsetek ten jest niższy (29,6%), natomiast częściej pojawiają się dochody w przedziale 3001–6000 zł.

Podsumowując, większość mieszkańców badanych gmin znajduje się w średnich lub wyższych przedziałach dochodowych, choć zauważalna jest również grupa o relatywnie niskich dochodach, szczególnie w Bogusławie-Gorcach. Dane te wskazują na zróżnicowanie ekonomiczne społeczności lokalnych, które ma istotne znaczenie w kontekście oceny podatności gospodarstw domowych na ubóstwo energetyczne – gospodarstwa o niższych dochodach mogą być bardziej narażone na trudności w pokrywaniu kosztów ogrzewania, energii elektrycznej i utrzymania odpowiednich warunków cieplnych w mieszkaniach.

Wykres 24. Proszę oszacować łączny dochód netto (na rękę) wszystkich członków gospodarstwa domowego miesięcznie [N=3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

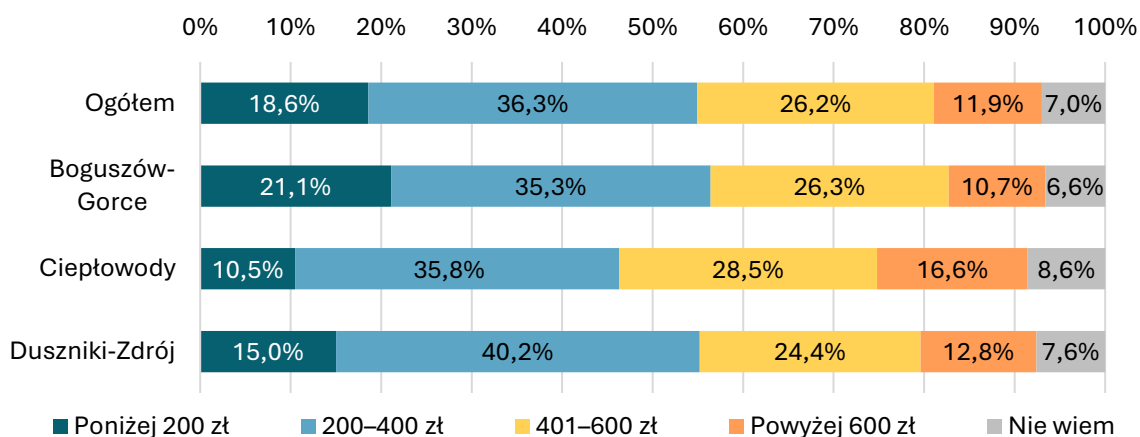

Jak wynika z wykresu nr 25, miesięczne rachunki za energię w większości gospodarstw domowych mieszczą się w przedziale od 200 do 400 zł – taką kwotę wskazało 36,3% respondentów. Co czwarty badany (26,2%) płaci od 401 do 600 zł, a co piąty (18,6%) – mniej niż 200 zł. Stosunkowo niewielka grupa (11,9%) ponosi bardzo wysokie koszty, przekraczające 600 zł miesięcznie. Jedynie 7,0% respondentów nie potrafiło określić wysokości rachunków.

W ujęciu terytorialnym najniższe rachunki za energię częściej wskazywali mieszkańcy gminy Boguszków-Gorce (21,1% poniżej 200 zł), co może wynikać z powszechniejszego korzystania z ciepła systemowego lub mniejszych powierzchni mieszkań. Najwyższe koszty energii odnotowano natomiast w gminie Ciepłowody (16,6% powyżej 600 zł), co może być efektem ogrzewania indywidualnego w budynkach jednorodzinnych, większej powierzchni oraz wyższej energochłonności domów położonych na terenach wiejskich. W gminie Duszniki-Zdrój rachunki kształtują się w pobliżu średniej dla całej próby, przy czym największy odsetek (40,2%) mieści się w przedziale 200–400 zł.

Podsumowując, dane wskazują, że dla części gospodarstw domowych – zwłaszcza w gminach wiejskich lub o rozproszonej zabudowie – koszty energii mogą stanowić znaczące obciążenie budżetu.

Wykres 25. Rachunki miesięczne za energię [N=3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Zgodnie z wykresem nr 26, największa część badanych gospodarstw domowych (32,0%) przeznacza na opłaty za energię od 10% do 20% swoich miesięcznych dochodów. Stosunkowo duża grupa respondentów (28,4%) deklaruje wydatki na poziomie 21–30% dochodów.

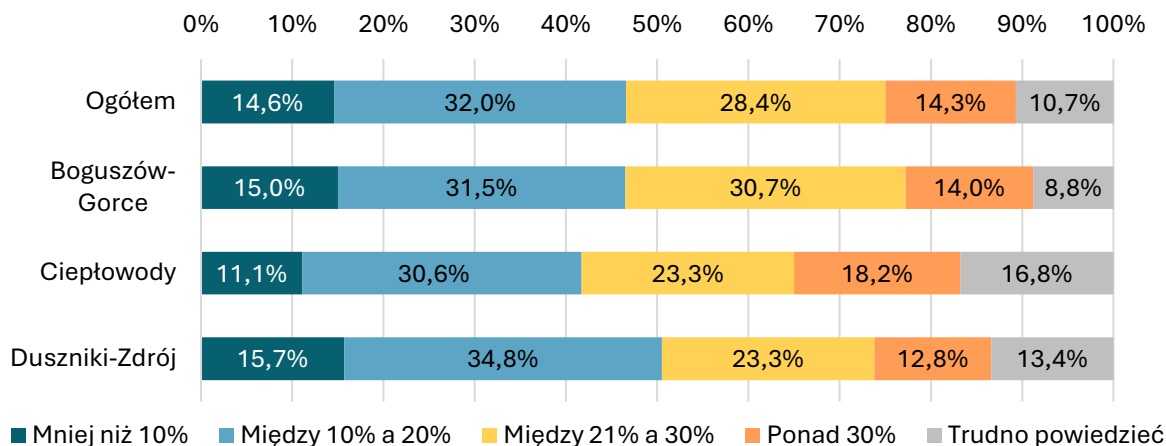
W ujęciu lokalnym relatywnie większy udział gospodarstw ponoszących najwyższe wydatki na energię obserwuje się w gminie Ciepłowody (18,2%), co może wynikać z charakterystyki budynków jednorodzinnych i indywidualnych źródeł ogrzewania, generujących wyższe koszty eksploatacyjne.

W gminach miejskich (Boguszków-Gorce i Duszniki-Zdrój) dominuje przedział 10–20% dochodu, typowy dla gospodarstw korzystających z ciepła sieciowego lub efektywniejszych źródeł energii.

Podsumowując, dane wskazują na znaczne zróżnicowanie udziału wydatków na energię w budżetach domowych, przy czym część gospodarstw ponosi relatywnie wysokie koszty, co może świadczyć o ryzyku występowania ubóstwa energetycznego, zwłaszcza w obszarach o rozproszonej zabudowie i indywidualnym systemie ogrzewania.

Wykres 26. Jaki procent miesięcznych dochodów Pana/Pani gospodarstwa domowego jest przeznaczany na rachunki za energię (ogrzewanie, prąd, gaz)? [N=3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

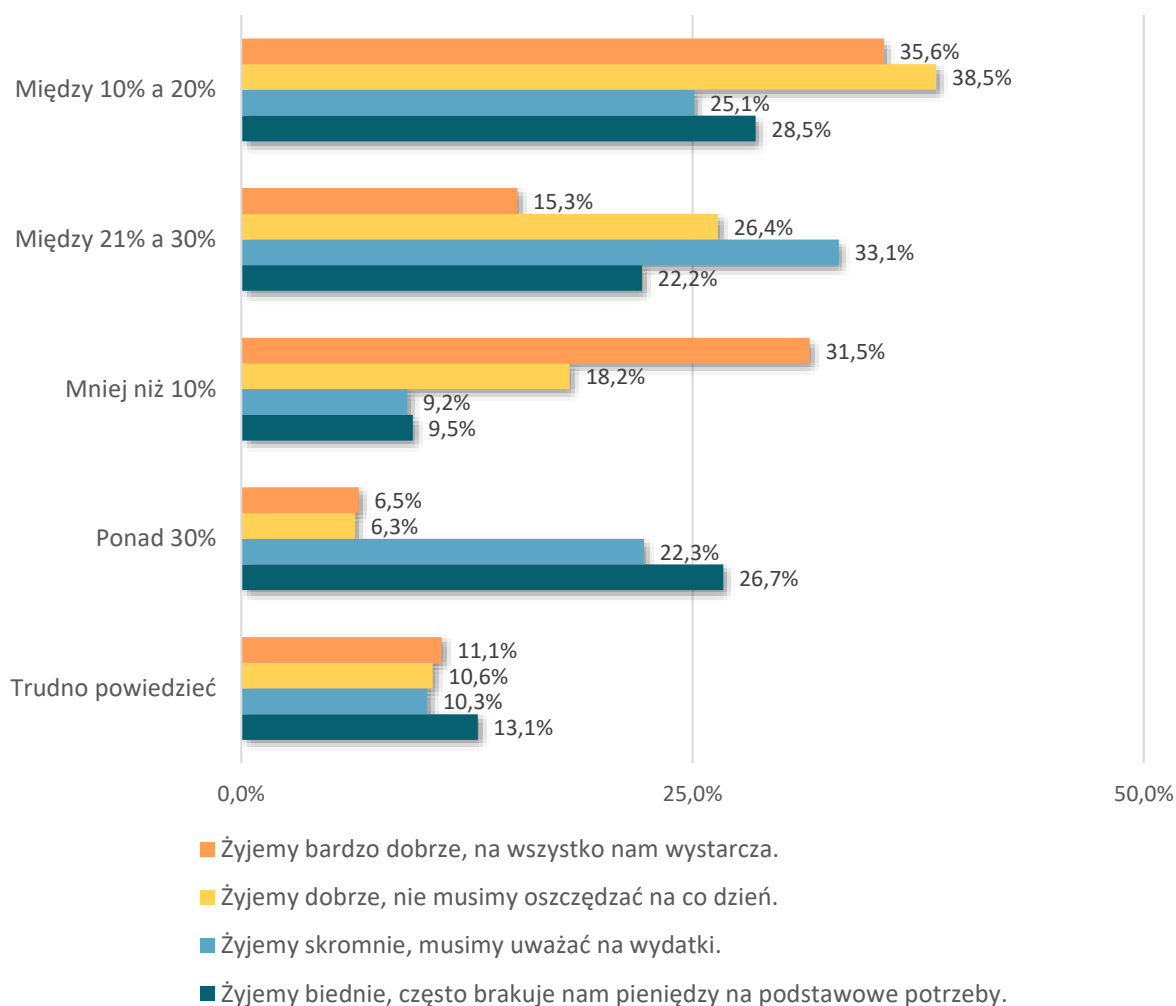
Osoby deklarujące, że żyją biednie, znacznie częściej przeznaczają ponad 30% swoich miesięcznych dochodów na rachunki za energię. W ich przypadku wysokie koszty ogrzewania, prądu czy gazu stanowią poważne obciążenie finansowe, które ogranicza możliwość zaspokajania innych podstawowych potrzeb.

Również gospodarstwa określające swoje życie jako skromne – czyli te, które „muszą uważać na wydatki” – często wydają na energię powyżej 21–30% dochodów. To wskazuje, że nawet umiarkowanie stabilna sytuacja ekonomiczna nie chroni przed wysokim ryzykiem ubóstwa energetycznego, zwłaszcza w okresach wzrostu cen energii.

W zupełnie innej sytuacji znajdują się osoby żyjące bardzo dobrze. W ich przypadku wydatki na energię stanowią zazwyczaj niewielką część budżetu (poniżej 10%), a tym samym nie mają realnego wpływu na komfort finansowy. Podobnie gospodarstwa, które „żyją dobrze i nie muszą oszczędzać”, znacznie częściej mieszczą się w przedziale 10–20% dochodów przeznaczanych na energię, co również świadczy o relatywnie stabilnej sytuacji ekonomicznej.

Wyniki te potwierdzają, że relacja między dochodem a kosztami energii jest jednym z kluczowych wskaźników ubóstwa energetycznego – a zjawisko to dotyczy przede wszystkim gospodarstwa o niskich i niższo-średnich dochodach, które ponoszą nieproporcjonalnie wysokie koszty ogrzewania w stosunku do swoich możliwości finansowych.

Wykres 27. Sytuacja finansowa gospodarstw domowych, które przeznaczają wymieniony procent miesięcznych dochodów na rachunki za energię

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Jak wykazano w tabeli nr 15, zdecydowana większość badanych (91,8%) nie doświadczyła w ciągu ostatnich 12 miesięcy przerw w dostawie prądu z powodów finansowych. Nieliczni respondenci (2,7%) wskazali, że prąd został odłączony z inicjatywy dostawcy, np. z powodu zaległości w opłatach, a 1,2% osób zadeklarowało, że samodzielnie ograniczyło dostęp do energii elektrycznej w celu zmniejszenia kosztów.

W ujęciu lokalnym sytuacja jest podobna – najrzadziej przerwy w dostawie prądu występowały w gminie Ciepłowody (0,8%), natomiast nieco częściej w Dusznikach-Zdroju (2,3%) i Boguszu-Gorcach (3,2%). Różnice te mogą wynikać z odmiennej struktury dochodów mieszkańców oraz warunków zamieszkania, w tym udziału budynków wielorodzinnych z sieciowym systemem zasilania w gminach miejskich.

Podsumowując, przerwy w dostawie prądu spowodowane trudnościami finansowymi mają charakter incydentalny.

Tabela 15. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy w mieszkaniu zdarzyła się przerwa w dostawie prądu z powodów finansowych? [N=3756]⁵

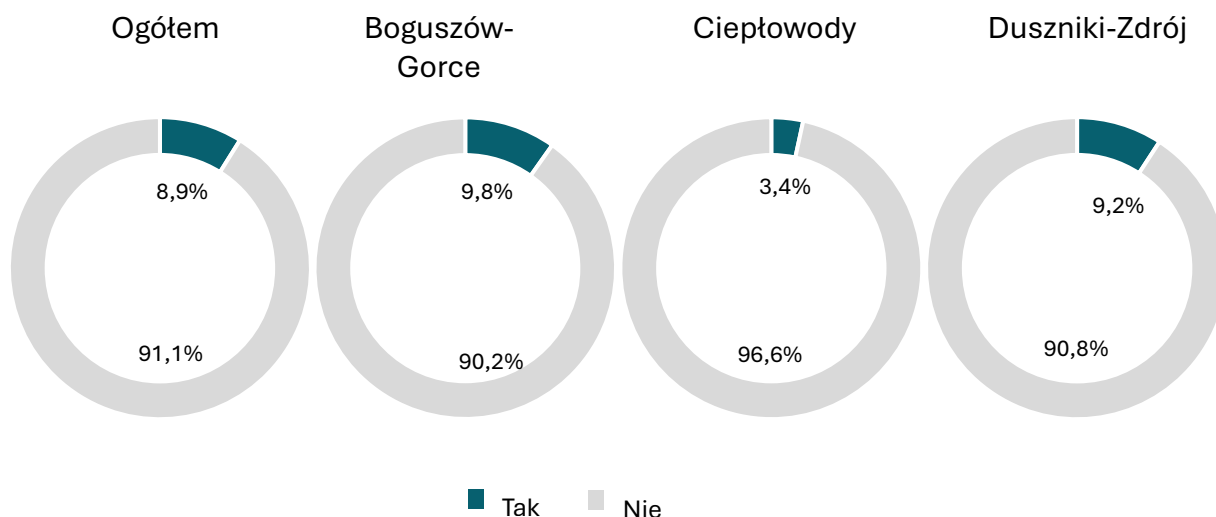
	Ogółem	Boguszków-Gorce	Cieptówody	Duszniki-Zdrój
Nie zdarzyło się	91,8%	92,1%	92,9%	89,9%
Tak, prąd został odłączony z inicjatywy dostawcy (np. z powodu zaległości)	2,7%	3,2%	0,8%	2,3%
Tak, prąd został odłączony samodzielnie (np. celowe ograniczenie zużycia)	1,2%	0,9%	0,6%	2,8%
Trudno powiedzieć / Nie pamiętam	4,3%	3,9%	5,7%	5,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Jak wynika z wykresu nr 28, zdecydowana większość badanych gospodarstw domowych (91,1%) nie miała w ostatnich 12 miesiącach problemów z terminowym regulowaniem opłat za energię, co koresponduje z danymi zawartymi w poprzedniej tabeli. Zaległości wystąpiły w przypadku 8,9% respondentów, co wskazuje na stosunkowo niewielką, lecz istotną grupę osób mogących doświadczać trudności finansowych związanych z pokrywaniem kosztów energii.

Najmniejszy odsetek gospodarstw z zaległościami odnotowano w gminie Cieptówody (3,4%), natomiast wyższy – w gminach Boguszków-Gorce (9,8%) oraz Duszniki-Zdroju (9,2%). Wyniki te mogą odzwierciedlać różnice w poziomie dochodów, kosztach ogrzewania lub dostępie do wsparcia socjalnego w poszczególnych gminach.

Wykres 28. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się, że Pana/Pani gospodarstwo domowe zalegało z opłatami za energię (prąd, gaz, ogrzewanie)? [N=3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

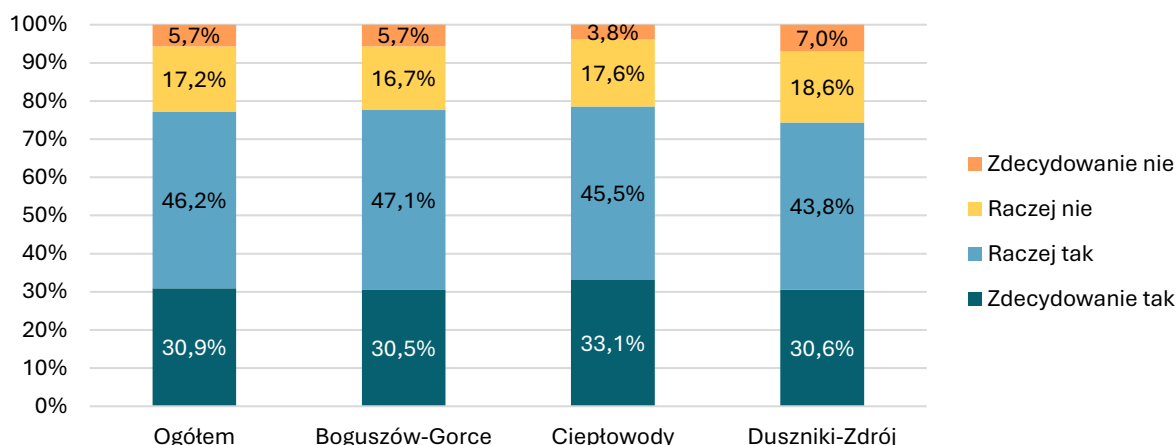
Jak wynika z wykresu nr 29, większość badanych pozytywnie ocenia komfort cieplny swoich domów w okresie zimowym. Prawie połowa respondentów (46,2%) uważa, że w ich domach jest raczej wystarczająco ciepło, a kolejne 30,9% wskazuje, że jest zdecydowanie ciepło. Łącznie oznacza to, że ponad trzy czwarte ankietowanych (77,1%) nie doświadcza istotnych problemów z ogrzewaniem.

⁵ W tabeli zastosowano zróżnicowanie kolorystyczne. Ciemniejsze odcienie odpowiadają wyższym wartościom procentowym.

Z kolei 17,2% badanych twierdzi, że ich domy są raczej niewystarczająco ciepłe, a 5,7% – że zdecydowanie nie są wystarczająco ogrzane.

W układzie międzygminnym różnice są niewielkie, choć zauważalne. Najlepiej komfort cieplny oceniają mieszkańcy gminy Ciepłowody, gdzie 78,6% osób uznało, że w domu jest zdecydowanie lub raczej ciepło. Nieco gorsze oceny odnotowano w gminach Duszniki-Zdrój (74,4%) oraz Boguszków-Gorce (77,6%). Jednocześnie to właśnie w gminie Duszniki-Zdrój najwyższy odsetek respondentów wskazał, że w ich domach jest zdecydowanie za chłodno (7,0%), co może sugerować większy udział starszych, mniej efektywnych energetycznie budynków. Dane te pokazują, że choć ogólny poziom komfortu cieplnego jest relatywnie wysoki, w każdej z gmin istnieje pewna grupa gospodarstw domowych potencjalnie narażonych na ubóstwo energetyczne.

Wykres 29. Czy uważa Pan/Pani, że Pana/Pani dom jest w zimie wystarczająco ciepły dla komfortu i zdrowia rodziny? [N=3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Osoby, które żyją biednie, zdecydowanie częściej uważają, że ich dom nie jest wystarczająco ciepły w zimie. W tej grupie dominują odpowiedzi „zdecydowanie nie” i „raczej nie”, co wskazuje na realne trudności z utrzymaniem odpowiedniej temperatury dla zdrowia i komfortu.

W zupełnie innej sytuacji są gospodarstwa dobrze lub bardzo dobrze sytuowane. Osoby z tych grup najczęściej deklarują, że w ich domach jest wystarczająco ciepło, a wśród najlepiej sytuowanych dominują odpowiedzi „zdecydowanie tak”. To pokazuje, że komfort cieplny jest nie tylko kwestią techniczną, ale przede wszystkim odzwierciedleniem statusu materialnego – im gorsza sytuacja finansowa, tym większe ryzyko, że dom będzie niedograny.

Analiza ujawnia bardzo wyraźne powiązania między sytuacją życiową gospodarstw domowych a ich subiektywną oceną komfortu cieplnego.

Najbardziej narażoną grupą są osoby, które w ostatnim roku korzystały z pomocy ośrodków pomocy społecznej (OPS). To właśnie w tej grupie zdecydowanie najczęściej pojawia się przekonanie, że dom nie jest wystarczająco ciepły w zimie. Wynik ten potwierdza, że ubóstwo finansowe i energetyczne nakładają się na siebie, ograniczając zdolność gospodarstw do zapewnienia odpowiednich warunków termicznych.

Podobne trudności częściej deklarują również gospodarstwa, w których mieszka osoba z niepełnosprawnością lub przewlekłą chorobą. Może to wynikać z większej wrażliwości zdrowotnej domowników, ale też z faktu, że takie rodziny często ponoszą wyższe koszty leczenia i mają mniej środków na ogrzewanie.

W grupie osób, które doświadczają pogorszenia stanu zdrowia zimą, również zauważalnie częściej pojawia się poczucie chłodu w domu. Można przypuszczać, że gorsze warunki cieplne i niższa jakość powietrza (np. w domach ogrzewanych starymi piecami) bezpośrednio przekładają się na zdrowie mieszkańców.

W przeciwieństwie do tych grup, osoby niekorzystające z pomocy OPS, w lepszej kondycji zdrowotnej i ekonomicznej, zdecydowanie częściej deklarują, że w ich domach jest ciepło i komfortowo.

Jak wynika z tabeli nr 16, większość badanych (60,1%) nie podejmowała żadnych działań, aby poradzić sobie z wysokimi kosztami energii w ciągu ostatniego roku. Wskazuje to, że dla znacznej części gospodarstw domowych wydatki na energię nie stanowią nadmiernego obciążenia lub że brak jest świadomości lub możliwości wprowadzania działań oszczędnościowych.

Wśród osób, które podejmowały różne formy ograniczania kosztów, najczęściej wskazywano ogrzewanie tylko jednego lub dwóch pomieszczeń w domu (16,1%) oraz ograniczanie wydatków na żywność (15,0%). Część respondentów zapożyczała się u rodziny lub znajomych (7,7%) lub korzystała ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej na cele grzewcze (7,6%). Rzadziej badani ograniczali wydatki na leki lub leczenie (6,3%), a jedynie nieliczni (2,0%) zaciągali pożyczkę w banku lub firmie pożyczkowej.

Analiza międzygminna pokazuje pewne różnice w zachowaniach mieszkańców. W gminie Ciepłowody odsetek osób, które nie podejmowały żadnych działań (69,2%), był najwyższy spośród wszystkich gmin, co może sugerować lepszą sytuację dochodową lub mniejsze odczuwanie presji kosztów energii. W Dusznikach-Zdroju częściej niż w innych gminach mieszkańcy ogrzewali tylko jedno lub dwa pomieszczenia (20,8%), co może świadczyć o trudnościach w utrzymaniu komfortu cieplnego w całym budynku. Z kolei w Boguszowie-Gorcach częściej niż gdzie indziej wskazywano korzystanie ze wsparcia OPS (9,1%) oraz ograniczanie wydatków na żywność (16,0%), co może odzwierciedlać bardziej wrażliwą sytuację części gospodarstw domowych w tej gminie.

Dane te pokazują, że choć większość mieszkańców badanych gmin nie podejmuje specjalnych działań oszczędnościowych, w każdej z nich istnieje grupa gospodarstw zmagających się z realnymi skutkami ubóstwa energetycznego, która musi podejmować trudne decyzje dotyczące ograniczania podstawowych wydatków.

Tabela 16. Czy w ciągu ostatniego roku, aby poradzić sobie z wysokimi kosztami energii, podejmował/a Pan/Pani któreś z poniższych działań? [N=3756]⁶

	Ogółem	Boguszków-Gorce	Ciepłowody	Duszniki-Zdrój
Nie podejmowałem(am) żadnych działań	60,1%	58,8%	69,2%	58,9%
Ogrzewałem/am tylko jedno lub dwa pomieszczenia w domu	16,1%	14,8%	15,5%	20,8%
Ograniczałem/am wydatki na żywność	15,0%	16,0%	10,9%	14,2%
Zapóżyczyłem/am się u rodziny lub znajomych	7,7%	8,5%	3,8%	7,3%
Korzystałem/am ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej na cele grzewcze	7,6%	9,1%	2,3%	5,9%
Ograniczałem/am wydatki na leki lub leczenie	6,3%	6,3%	4,0%	7,7%
Wziąłem/wzięłam pożyczkę w banku lub firmie pożyczkowej	2,0%	1,7%	2,5%	2,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Rekomendacje:

- 1. Wprowadzenie lokalnych systemów identyfikacji i monitoringu ubóstwa energetycznego.** Zaleca się tworzenie na poziomie gmin rejestrów gospodarstw wrażliwych energetycznie. Powinny one integrować dane z Ośrodków Pomocy Społecznej (OPS), Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków (CEEB) i programów socjalnych, aby skutecznie identyfikować grupy ryzyka, zanim jeszcze powstaną zaległości w opłatach.
- 2. Ukierunkowanie pomocy finansowej i osłonowej na grupy najbardziej zagrożone.** Gospodarstwa o niższych dochodach, szczególnie w miastach, często rezygnują z zakupu żywności czy leków, by opłacić rachunki za energię. Należy rozwijać lokalne programy osłonowe (dopłaty do rachunków, dodatki) oraz oferować preferencyjne wsparcie na modernizację ogrzewania czy zakup energooszczędnych urządzeń (np. energooszczędnej lodówki)
- 3. Integracja wsparcia socjalnego z polityką energetyczną.** Konieczne jest wzmocnienie kompetencji OPS, urzędów gminy a nawet sołtysów w zakresie energetyki. Wsparcie dla ubogich energetycznie musi łączyć doraźną pomoc finansową z doradztwem energetycznym i działaniami modernizacyjnymi, aby zapewnić trwałą poprawę.
- 4. Zwiększenie dostępności doradztwa dla gospodarstw o niższych dochodach.** Rekomenduje się organizowanie punktów doradztwa, które w wygodny dla mieszkańców sposób pomogą w doborze technologii, pozyskaniu dotacji i zarządzaniu rachunkami.
- 5. Wprowadzenie komponentu edukacyjnego do programów wsparcia.** Większość gospodarstw domowych nie podejmuje działań w odpowiedzi na wysokie koszty energii. Dlatego lokalne programy wsparcia muszą zawierać komponent edukacyjny (np. poradniki czy ulotki) dotyczący efektywnego zarządzania zużyciem energii.
- 6. Rozszerzenie działań prewencyjnych (przed zadłużeniem).** W gminach należy wdrażać mechanizmy wczesnego reagowania. Powinny one obejmować np. programy ratalne, doradztwo dla dłużników czy automatyczne kierowanie do OPS w przypadku narastania zaległości.

⁶ W tabeli zastosowano różnicowanie kolorystyczne. Ciemniejsze odcienie odpowiadają wyższym wartościom procentowym.

Dostępność i rola wsparcia instytucjonalnego

W tym rozdziale badania skoncentrowały się na ocenie korzystania z usług Ośrodka Pomocy Społecznej. Przedstawiono bariery w uzyskaniu wsparcia oraz poziom świadomości i korzystania z programu dofinansowań ukierunkowanego na poprawę efektywności energetycznej budynków mieszkalnych. Wyniki badania pozwalają na ocenę skuteczności działań pomocowych OPS oraz identyfikację obszarów, w których mieszkańcy odczuwają niedostateczne wsparcie.

Jak wynika z tabeli nr 17, aż 86,6% badanych nie korzystało z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Oznacza to, że tylko niewielka część respondentów miała potrzebę lub zdecydowała się skorzystać z takiego wsparcia.

Tabela 17. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy skorzystał(a) Pan/Pani z pomocy OPS [N=3756]

Wyszczególnienie	Odsetek
Tak	13,4%
Nie	86,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Ponadto korzystanie z pomocy społecznej nie jest równomierne terytorialnie.

- Najwyższy odsetek korzystających odnotowano w gminie Boguszków-Gorce (15,4%), co może wskazywać na większe natężenie problemów społecznych lub szerszą dostępność usług OPS.
- W gminie Duszniki-Zdrój (10,9%) poziom korzystania utrzymuje się nieco poniżej średniej badania.
- Najniższy udział osób korzystających z pomocy obserwuje się w gminie Ciepłowody (6,7%), co może świadczyć zarówno o mniejszej skali potrzeb, jak i o potencjalnych barierach w sięganiu po wsparcie.

Tabela 18. Odsetek respondentów według gmin, którzy skorzystali z pomocy OPS w ciągu ostatnich 12 miesięcy [N= 504]

Gmina Boguszków-Gorce	odsetek badanych wyniósł 15,4%
Gmina Duszniki-Zdrój	odsetek badanych wyniósł 10,9%
Gmina Ciepłowody	odsetek badanych wyniósł 6,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Choć w skali wszystkich badanych z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w ciągu ostatnich 12 miesięcy skorzystało 13,4% badanych, to po uwzględnieniu cech społeczno-demograficznych widoczne są wyraźne i istotne różnice pomiędzy grupami mieszkańców.

Analiza danych jednoznacznie pokazuje, że poziom dochodów pozostaje jednym z kluczowych czynników wpływających na korzystanie z pomocy społecznej. Im niższy dochód, tym częściej mieszkańcy sięgają po wsparcie OPS. Najwyższy odsetek korzystających odnotowano wśród gospodarstw o dochodach poniżej 1600 zł netto na osobę – aż 73,8% respondentów w tej grupie korzystało z pomocy społecznej. Również w przedziale 1601–3000 zł udział korzystających jest wysoki i wynosi 37,1%. Wraz ze wzrostem dochodów zapotrzebowanie na wsparcie systematycznie spada.

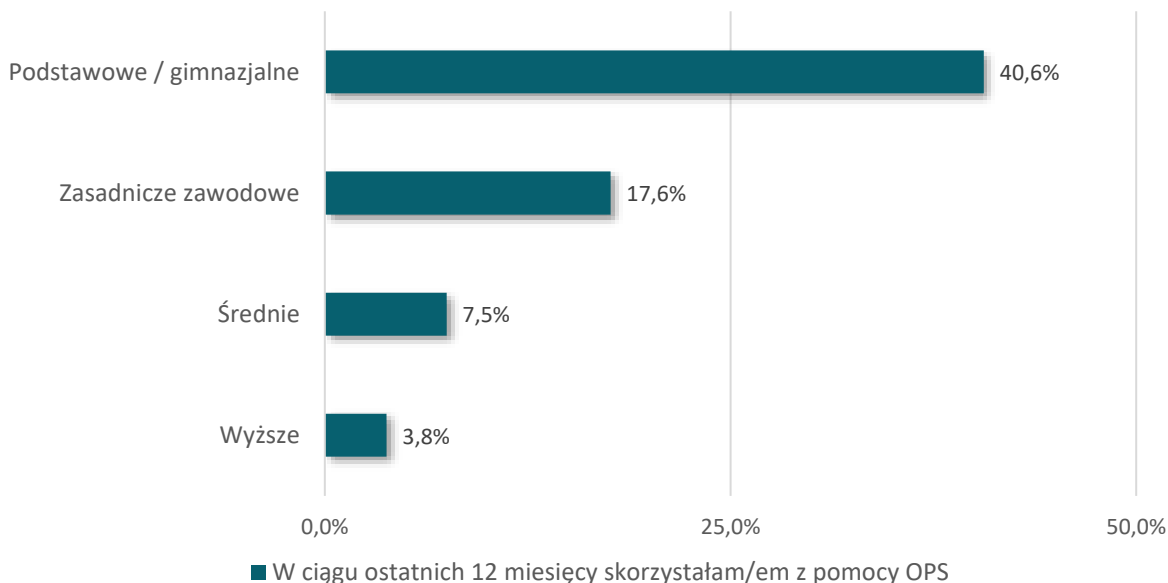
W grupach o dochodach 3001–4500 zł oraz 4500–6000 zł wsparcie OPS obejmuje odpowiednio jedynie 12,4% i 8,0% gospodarstw.

Z analizy danych wynika, że źródło dochodu również silnie różnicuje prawdopodobieństwo korzystania ze wsparcia OPS. Największy odsetek osób objętych pomocą społeczną występuje wśród tych gospodarstw, które utrzymują się z zasiłków lub świadczeń z pomocy społecznej – aż 84,6% respondentów z tej grupy korzystało z OPS w ostatnich 12 miesiącach. Wysokie wartości obserwuje się także w gospodarstwach opierających swoje utrzymanie na pracy dorywczej lub umowach cywilnoprawnych (31,5%) oraz w grupie osób czerpiących dochód z kategorii określonych jako „inne” (27,5%). Natomiast zdecydowanie niższe zapotrzebowanie na pomoc społeczną występuje u osób pracujących na etacie – jedynie 4,1% przedstawicieli tej grupy korzysta z OPS. Najrzadziej ze wsparcia korzystają osoby prowadzące własną działalność gospodarczą – zaledwie 1,4%.

Ponadto, dane wskazują, że struktura gospodarstwa domowego w istotny sposób wpływa na prawdopodobieństwo korzystania z pomocy społecznej. Największy odsetek korzystających ze wsparcia odnotowano wśród samotnych rodziców wychowujących dziecko lub dzieci – pomoc OPS otrzymało 33,3% osób z tej grupy. Podobnie wysoki poziom zapotrzebowania na pomoc widoczny jest w gospodarstwach o niestandardowej strukturze rodzinnej, określonych jako „inny układ rodzinny” (24,7%), a także w gospodarstwach jednoosobowych (23,9%). W tych formach gospodarstw częściej współwystępują czynniki takie jak ograniczone dochody czy brak dodatkowego wsparcia ekonomicznego ze strony partnera lub rodziny.

Poniższy wykres ukazuje dodatkowo odsetek osób korzystających z OPS ze względu na poziom wykształcenia. Najwyższy odsetek badanych odnotowano wśród osób z wykształceniem podstawowym – 40,6%. Stosunkowo wysoki udział respondentów występuje także w grupie osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (17,6%).

Wykres 30. Odsetek osób korzystających z OPS ze względu na poziom wykształcenia [N=504]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Przedstawione analizy wyraźnie pokazują, że korzystanie z pomocy społecznej koncentruje się przede wszystkim wśród mieszkańców znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji życiowej — zarówno pod względem ekonomicznym, jak i zdrowotnym czy rodzinnym. Wsparcie OPS częściej trafia do osób o niskich dochodach, o niższym poziomie wykształcenia oraz do gospodarstw domowych obciążonych dodatkowymi wyzwaniami, takimi jak samotne rodzicielstwo czy niepełnosprawność.

Warto także zrozumieć przyczyny, dla których część mieszkańców nie korzysta z dostępnego wsparcia społecznego. Analiza tych czynników pozwala lepiej dopasować formy pomocy do realnych potrzeb oraz usuwać bariery ograniczające dostęp do świadczeń.

Wśród osób, które nie korzystały z pomocy społecznej, tak jak przedstawia tabela nr 19, najczęściej wskazywaną przyczyną były zbyt wysokie dochody, uniemożliwiające zakwalifikowanie się do uzyskania wsparcia — taką odpowiedź wybrało 32,8% badanych. Co istotne, 28,4% uczestników badania zadeklarowało brak potrzeby otrzymywania tego typu pomocy — jest to drugi najczęstszy wybór. Dla części respondentów (14,0%) barierą okazał się także brak wiedzy o możliwości ubiegania się o pomoc z Ośrodka Pomocy Społecznej, co może świadczyć o niedostatecznej informacji lub niskiej świadomości dostępnych form wsparcia. Kolejnym często wskazywanym powodem było przekonanie, że pomoc ze strony rodziny lub znajomych jest wystarczająca, dlatego nie odczuwano potrzeby korzystania z usług OPS — takiej odpowiedzi udzieliło 13,8% respondentów.

Z zebranych odpowiedzi wynika, że większość mieszkańców, którzy nie korzystają z pomocy społecznej, nie spełnia kryteriów dochodowych uprawniających do uzyskania wsparcia. To najczęściej wskazywana przyczyna w dwóch analizowanych gminach - Ciepłowody i Duszniki-Zdrój, co świadczy o tym, że znaczna część osób radzi sobie finansowo na tyle dobrze, aby nie kwalifikować się do pomocy OPS. W gminie Boguszków-Gorce na pierwszym miejscu znalazła się odpowiedź „Brak potrzeby”, co również może wskazywać na dobrą kondycję finansową mieszkańców z tego obszaru.

Drugimi w kolejności najczęściej wskazywanymi powodami niekorzystania z OPS były czynniki:

- w gminie Boguszków-Gorce wielu mieszkańców deklarowało, że nie spełnia kryteriów dochodowych uprawniających do uzyskania wsparcia (31,0%);
- w gminie Ciepłowody oraz Duszniki-Zdrój sytuacja jest odwrócona, gdyż większość respondentów zadeklarowała, że nie potrzebuje tego typu wsparcia.

Tabela 19. Jeśli nie korzystał(a) Pan/Pani z pomocy OPS, to dlaczego? [N= 3262]⁷

	Ogółem	Boguszków-Gorce	Ciepłowody	Duszniki-Zdrój
Dochody były zbyt wysokie, żeby się zakwalifikować	32,8%	31,0%	36,4%	36,4%
Brak potrzeby	28,4%	32,3%	23,4%	19,0%
Nie wiedziałem/am, że mogę się o taką pomoc ubiegać	14,0%	13,7%	15,7%	13,9%
Pomaga mi rodzina lub znajomi, nie potrzebowałem/am OPS	13,8%	15,3%	9,0%	12,2%
Nie chciałem/am być postrzegany/a jako osoba „potrzebująca”	6,5%	4,3%	11,2%	10,6%
Nie ufam instytucjom publicznym	4,6%	3,4%	4,0%	8,8%

⁷ W tabeli zastosowano różnicowanie kolorystyczne. Ciemniejsze odcienie odpowiadają wyższym wartościom procentowym.

	Ogółem	Boguszków- Gorce	Ciepłowody	Duszniki- Zdrój
Trudno było złożyć wniosek / zbyt skomplikowane procedury	2,0%	1,3%	3,4%	3,4%
Inne	0,6%	0,8%	0,4%	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Analiza danych dotyczących korzystania ze wsparcia OPS w kontekście problemów zdrowotnych ujawnia, że osoby, których stan zdrowia pogarsza się w miesiącach zimowych, częściej korzystały z pomocy OPS (24,3%) w porównaniu do ogółu (13,4%). Podobna tendencja występuje w gospodarstwach domowych z osobą przewlekle chorą lub z niepełnosprawnością, gdzie odsetek korzystających z pomocy OPS wynosi 24,6%. Wskazuje to na ważną rolę OPS w łagodzeniu skutków ubóstwa energetycznego i związanego z nim pogorszenia stanu zdrowia.

Ponadto wśród osób mierzących się z trudnościami zdrowotnymi — takimi jak pogorszenie stanu zdrowia w okresie zimowym czy występowanie w gospodarstwie domowym choroby przewlekłej lub niepełnosprawności — najczęściej deklarowanym powodem niekorzystania z pomocy OPS były zbyt wysokie dochody w stosunku do kryteriów uprawniających do wsparcia. Takiej odpowiedzi udzieliło 27,8% osób wskazujących na pogarszający się zimą stan zdrowia oraz 20,4% osób mieszkających z osobą chorą lub z niepełnosprawnością. Istotną rolę odgrywa również wsparcie nieformalne, czyli pomoc udzielana przez najbliższych. W grupie osób o pogarszającym się stanie zdrowia deklarowało to 12,1%, a w gospodarstwach, gdzie mieszka osoba przewlekle chora lub z niepełnosprawnością — 15,9%. Dodatkowo część respondentów przyznała, że nie wiedziała o możliwości skorzystania z pomocy OPS. Ten brak informacji dotyczył 17,0% osób z problemami zdrowotnymi nasilającymi się zimą oraz 13,8% gospodarstw z osobą przewlekle chorą lub z niepełnosprawnością.

Analizę dokonano również ze względu na płeć i wiek. Wyniki wskazują, że najczęściej wskazywanym powodem rezygnacji z korzystania z usług OPS — zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn — są zbyt wysokie dochody w stosunku do kryteriów uprawniających do wsparcia. Motyw ten deklaruje 34,6% kobiet oraz 30,6% mężczyzn, co sugeruje, że ocena własnej sytuacji materialnej jako wystarczająco stabilnej dotyczy obu płci w podobnym stopniu.

Podobna zależność widoczna jest także w podziale na grupy wiekowe. We wszystkich analizowanych przedziałach wieku — 18–29 lat, 30–44 lata, 45–59 lat oraz 60 i więcej lat — najczęściej wskazywaną przyczyną niekorzystania z OPS były niespełnione kryteria dochodowe. Wskazuje to, że niezależnie od etapu życia mieszkańcy, którzy nie korzystają z pomocy społecznej, najczęściej postrzegają swoją sytuację finansową jako niewymagającą takiego wsparcia.

Wyniki te wskazują, że decyzja o niekorzystaniu z OPS najczęściej wynika nie z braku wiedzy o dostępnych świadczeniach czy negatywnego nastawienia wobec pomocy społecznej, lecz z przekonania o braku realnej potrzeby lub posiadania alternatywnych form wsparcia.

Następnie dokonano analizy ze względu na częstotliwość korzystania z pomocy ośrodków pomocy społecznej (OPS) w ciągu ostatnich 12 miesięcy, co zaprezentowano na wykresie nr 31.

Jak wynika z danych, wśród osób, które w ostatnich 12 miesiącach korzystały z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej (OPS), zdecydowana większość — aż 66,1% — skorzystała z niej trzy lub więcej razy. Wskazuje to, że pomoc ma w dużej mierze charakter regularny i długofalowy, a nie jednorazowy.

Jednorazowe wsparcie uzyskało 18,3% respondentów, natomiast dwukrotnie z pomocy OPS skorzystało 15,7% badanych. Dane te sugerują, że znaczna część osób korzystających z pomocy społecznej znajduje się w sytuacji wymagającej stałego lub cyklicznego wsparcia instytucjonalnego, co może wynikać z długotrwałych problemów finansowych, zdrowotnych lub rodzinnych.

Dane pokazują także duże zróżnicowanie między gminami pod względem częstotliwości korzystania z pomocy ośrodków pomocy społecznej.

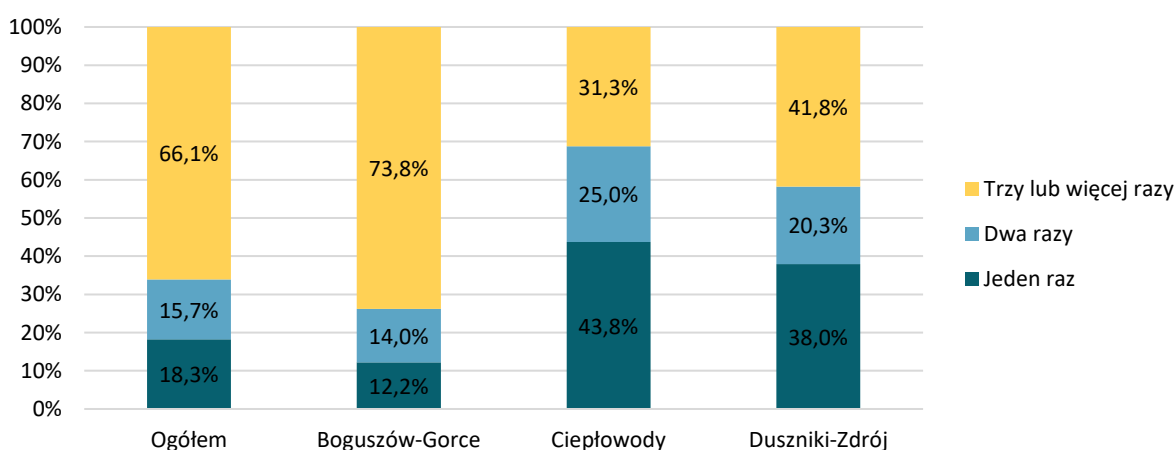
Najbardziej intensywne korzystanie (trzy lub więcej razy w ostatnich 12 miesiącach) widoczne jest w gminie Boguszów-Gorce, gdzie taką odpowiedź wskazało aż 73,8% badanych osób objętych wsparciem. Wynik ten sugeruje szczególnie wysokie natężenie potrzeb socjalnych lub większe uzależnienie mieszkańców od systemu pomocy publicznej.

W gminach Duszniki-Zdrój oraz Ciepłowody sytuacja przedstawia się inaczej:

- w gminie Duszniki-Zdrój dominują osoby korzystające trzykrotnie lub częściej (41,8%), jednak znaczący jest także odsetek osób wspieranych jednorazowo (38,0%), co może świadczyć o incydentalnym charakterze trudności życiowych,
- natomiast w gminie Ciepłowody największa grupa (43,8%) korzystała z pomocy tylko raz, co wskazuje na mniejsze natężenie problemów lub większą samodzielność mieszkańców.

Częstotliwość korzystania z OPS sugeruje, że pomoc socjalna w gminie Boguszów-Gorce ma charakter bardziej systemowy i może dotyczyć stałego wsparcia w opłacaniu bieżących kosztów utrzymania, w tym energii. Z kolei w gminie Ciepłowody i Duszniki-Zdrój, znaczący udział wsparcia jednorazowego może oznaczać reagowanie na nagłe i przejściowe trudności, na przykład w okresie zimowym lub w obliczu niespodziewanych wydatków na ogrzewanie.

Wykres 31. Ile razy w ciągu 12 miesięcy skorzystał(a) Pan/Pani z pomocy OPS? [N= 494]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

W ramach badania poproszono także respondentów o wskazanie, jakiego rodzaju wsparcia oczekivaliby ze strony instytucji publicznych – takich jak gminy czy ośrodki pomocy społecznej – aby móc skuteczniej radzić sobie z problemami energetycznymi.

Tak jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 20, najczęściej wskazywaną formą wsparcia, której respondenci potrzebowaliby w zakresie problemów z energią, jest wyższe wsparcie finansowe

w postaci zasiłków – taką odpowiedź wybrało 34,1% badanych. Spora część badanych nie wyraziła potrzeby skorzystania ze wsparcia. Brak potrzeby pomocy wskazało 32,0% badanych. Kolejną najczęściej wskazywaną formą wsparcia były bezpłatne, drobne naprawy poprawiające szczelność okien i drzwi, na które wskazało 21,4% respondentów. Wyniki te sugerują, że dla części mieszkańców największym problemem w kontekście kosztów energii są kwestie finansowe oraz aspekty techniczne związane z efektywnością energetyczną mieszkań. Najmniej odpowiedzi padło na formę wsparcia w postaci prostego i dostępnego doradztwa, jak oszczędzać energię, którą wskazało jedynie 10,4% badanych. Wynik ten, w połączeniu z faktem, że aż 14,0% osób niekorzystających z OPS deklaruje brak wiedzy o możliwości ubiegania się o pomoc, wskazuje na potencjalną lukę w zakresie komunikacji i edukacji energetycznej.

Ponadto we wszystkich analizowanych gminach mieszkańcy najczęściej wskazali na potrzebę zwiększenia wsparcia finansowego, przede wszystkim w formie wyższych zasiłków. Pomijając odpowiedź wskazującą na brak potrzeby wsparcia, która znalazła się na drugim miejscu pod względem częstości wskazań, kolejne najczęściej wybierane formy pomocy różnią się już pomiędzy gminami. W gminie Boguszków-Gorce oraz Duszniki-Zdrój dużym wsparciem byłaby możliwość uzyskania bezpłatnych, drobnych napraw poprawiających szczelność okien czy drzwi (odpowiednio 21,8% i 27,3% odpowiedzi). W gminie Ciepłowody natomiast szczególnie potrzebna okazuje się pomoc w wypełnianiu wniosków o dofinansowanie na inwestycje poprawiające efektywność energetyczną (19,5%).

Tabela 20. Jakiej formy wsparcia ze strony instytucji publicznych (np. gminy, OPS) najbardziej by Pan/Pani potrzebował/a w zakresie problemów z energią? [N=3756]⁸

	Ogółem	Boguszków-Gorce	Ciepłowody	Duszniki-Zdrój
Wyższego wsparcia finansowego (zasiłków)	34,1%	33,2%	39,8%	33,2%
Nie potrzebne jest żadne wsparcie	32,0%	32,8%	31,2%	29,9%
Bezpłatnych, drobnych napraw poprawiających szczelność okien/drzwi	21,4%	21,8%	10,1%	27,2%
Pomocy w wypełnianiu wniosków o dofinansowanie (np. na wymianę pieca)	11,3%	10,5%	19,5%	9,1%
Prostego i dostępnego doradztwa, jak oszczędzać energię	10,4%	10,7%	6,7%	11,6%
Ocieplenie budynku	2,2%	3,0%	0,4%	0,3%
Ulgi / dodatki do rachunków za energię elektryczną	2,1%	2,0%	2,9%	1,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Badania zostały przeprowadzone także z uwzględnieniem poziomu wykształcenia respondentów, co pozwoliło na identyfikację zróżnicowanych potrzeb i barier w dostępie do wsparcia w zakresie problemów energetycznych.

Analiza wyników wskazuje także, że we wszystkich grupach pod względem wykształcenia, najczęściej deklarowaną potrzebą jest zwiększenie wsparcia finansowego (zasiłków). Najwyższy odsetek wskazań pochodzi od osób z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym (51,2%) oraz z zasadniczym zawodowym (39,9%), co sugeruje silny związek pomiędzy niższym poziomem wykształcenia a większą zależnością od świadczeń socjalnych. Osoby z wykształceniem średnim i wyższym również zgłaszają tę

⁸ W tabeli zastosowano zróżnicowanie kolorystyczne. Ciemniejsze odcienie odpowiadają wyższym wartościom procentowym.

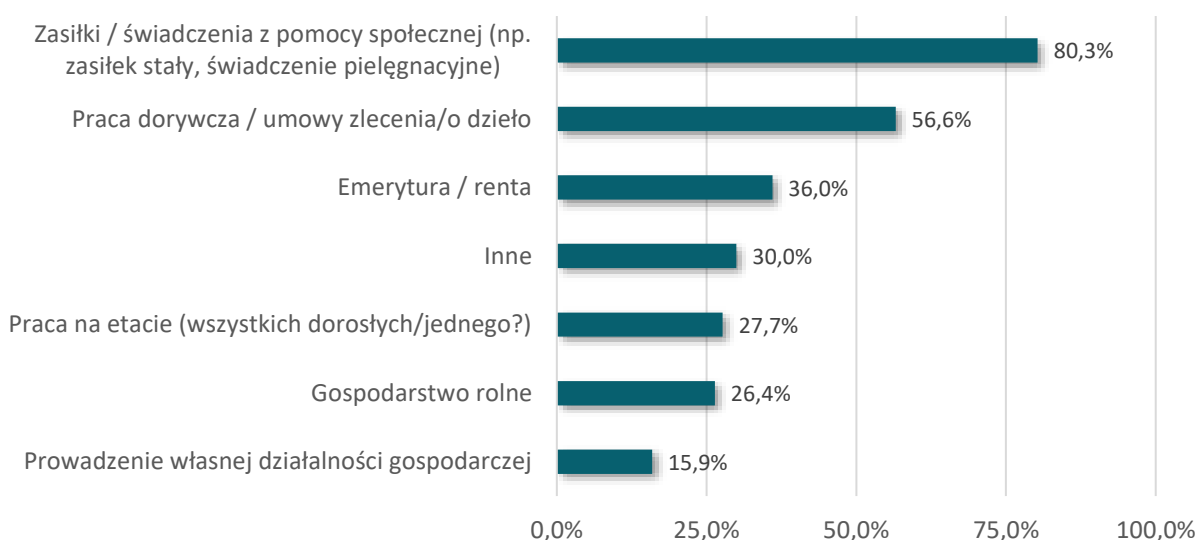

potrzebę, choć rzadziej (odpowiednio 29,3% i 24,9%), co może wskazywać na większą samodzielność ekonomiczną tych grup.

Drugą najczęściej wskazywaną formą pomocy — w sposób stosunkowo równy we wszystkich grupach — są bezpłatne, drobne naprawy poprawiające szczelność okien i drzwi. Oznacza to, że potrzeba poprawy efektywności energetycznej mieszkań jest powszechna i mniej zależna od wykształcenia.

Poniższy wykres ukazuje odsetek badanych wskazujących na potrzebę wyższego wsparcia finansowego z podziałem na główne źródło utrzymania. Z danych wynika, że potrzeba zwiększenia wsparcia finansowego jest najbardziej widoczna wśród osób o najniższej stabilności ekonomicznej. Najczęściej taką potrzebę deklarują osoby, których głównym źródłem dochodu są świadczenia z pomocy społecznej oraz praca dorywcza / umowy cywilnoprawne.

Wykres 32. Odsetek respondentów wskazujących na formę pomocy w postaci wyższego wsparcia finansowego – według źródła dochodu [N=1279]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Ważnym elementem badania było również sprawdzenie poziomu świadomości mieszkańców na temat rządowego programu „Czyste Powietrze”, który ma kluczowe znaczenie dla poprawy jakości powietrza i efektywności energetycznej budynków mieszkalnych. Program ten oferuje m.in. dofinansowanie do wymiany nieefektywnych źródeł ciepła oraz termomodernizacji domów, dlatego jego znajomość stanowi warunek skutecznego korzystania z dostępnych form wsparcia.

Jak wynika z danych przedstawionych na wykresie nr 33, zdecydowana większość respondentów (83,5%) słyszała o rządowym programie „Czyste Powietrze”, który oferuje dofinansowanie do wymiany pieca oraz ocieplenia domu. Jedynie 16,5% badanych zadeklarowało brak wiedzy na temat tego programu. Wyniki te wskazują na stosunkowo wysoką rozpoznawalność programu wśród mieszkańców, co może świadczyć o skuteczności działań informacyjnych prowadzonych przez instytucje publiczne.

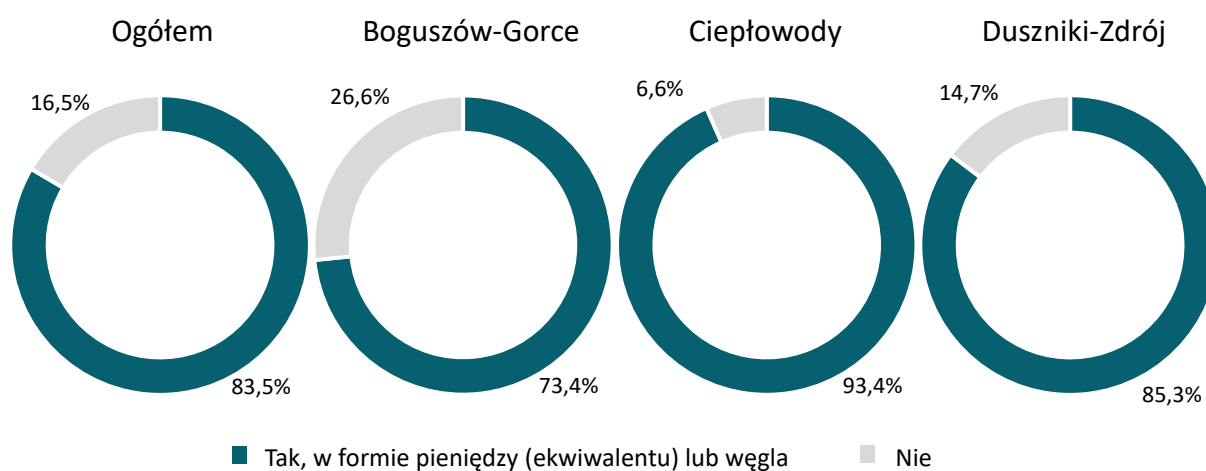
Znajomość rządowego programu „Czyste Powietrze” jest wśród mieszkańców badanych gmin stosunkowo wysoka, jednak widoczne są wyraźne różnice między lokalnymi społecznościami.

Największą świadomość programu odnotowano w gminie Ciepłowody (93,4%), co może świadczyć o skuteczniejszej komunikacji oraz większym zaangażowaniu mieszkańców w działania związane z poprawą efektywności energetycznej. Wysoki poziom znajomości programu zaobserwowano również w gminie Duszniki-Zdrój (85,3%). Najniższy wynik uzyskała gmina Boguszków-Gorce (73,4%).

Podsumowując, choć świadomość programu jest wysoka, to nadal istnieją obszary, w których odpowiednia komunikacja może przełożyć się na większą aktywność mieszkańców oraz skuteczniejsze ograniczanie strat energii i emisji zanieczyszczeń.

Wykres 33. Czy słyszał/a Pan/Pani o rządowym programie "Czyste Powietrze", który oferuje dofinansowanie do wymiany pieca i ogrzewania domu [N= 795]

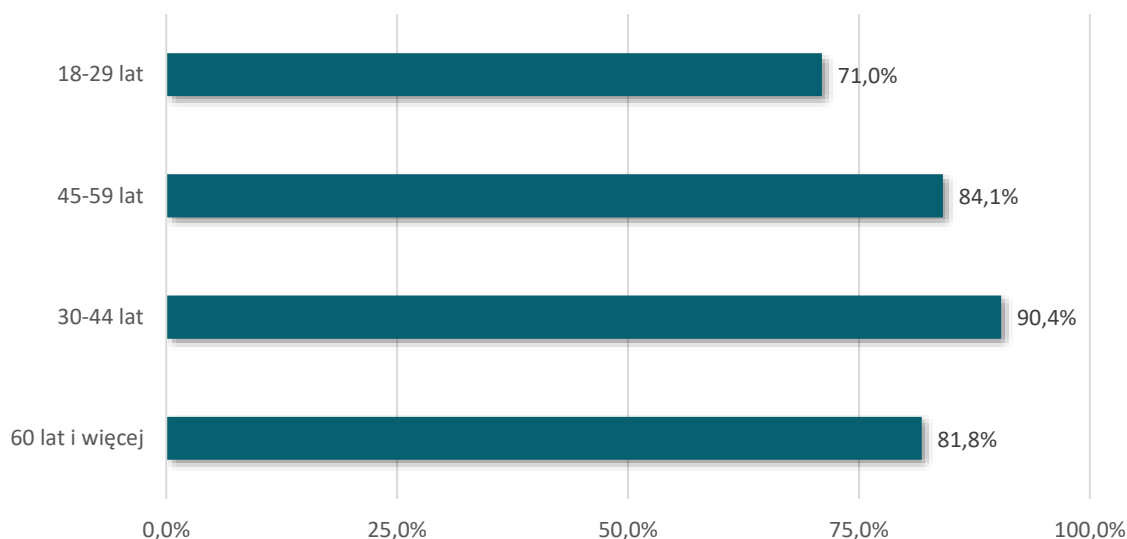

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

W analizie uwzględniono także odpowiedzi respondentów z podziałem na grupy wiekowe, co pozwoliło na ocenę poziomu świadomości programu „Czyste Powietrze” w różnych etapach życia.

Największą znajomość programu zadeklarowały osoby w wieku 30–44 lata (90,4%), czyli grupa, która najczęściej podejmuje decyzje dotyczące modernizacji domu i inwestycji w ogrzewanie. Wysoką świadomość odnotowano także wśród osób 45–59 lat oraz 60+, gdzie program zna ponad 80% badanych. Najniższy poziom wiedzy dotyczy osób 18–29 lat (71,0%), co może mieć związek z mniejszą liczbą osób w tym wieku będących właścicielami nieruchomości lub odpowiedzialnych za jej utrzymanie.

Wykres 34. Rozpoznawalność programu „Czyste powietrze” według grup wiekowych [N=664]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Analiza poziomu rozpoznawalności programu „Czyste Powietrze” została przeprowadzona również z uwzględnieniem głównego źródła dochodu gospodarstwa domowego. Wyniki pokazują istotne zróżnicowanie między poszczególnymi grupami.

Najwyższą znajomość programu deklarują osoby utrzymujące się z gospodarstwa rolnego (90,9%) oraz z pracy na etacie (87,5%). Może to wynikać z częstszej styczności tych grup z informacjami dotyczącymi modernizacji budynków oraz dostępnych dotacji. Wysoką świadomość wykazują także osoby prowadzące działalność gospodarczą (83,7%) oraz osoby, na emeryturze lub rencie (81,4%). Najniższy poziom wiedzy na temat programu obserwuje się wśród osób utrzymujących się z pracy dorywczej czy umów cywilnoprawnych (52,4%).

Sama świadomość istnienia programu nie oznacza jeszcze, że mieszkańcy faktycznie podejmują działania, aby uzyskać wsparcie. Dlatego kolejnym krokiem analizy było sprawdzenie, na ile osoby znające program „Czyste Powietrze” próbowały z niego skorzystać. Pozwala to ocenić, czy program jest postrzegany jako dostępny i użyteczny, a także zidentyfikować ewentualne bariery utrudniające przejście do działania.

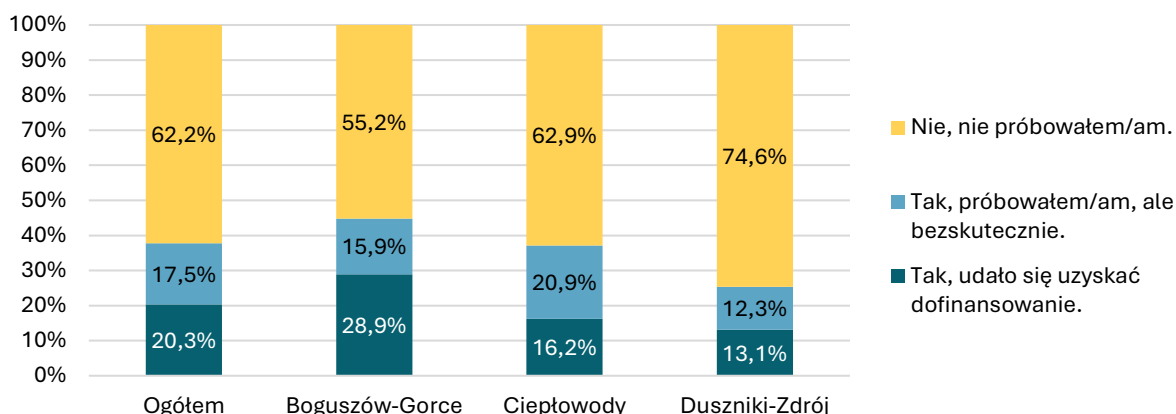
Jak wynika z danych zaprezentowanych na wykresie nr 35, większość respondentów (62,2%) nie próbowała skorzystać z programu „Czyste Powietrze”. Stosunkowo niewielka część badanych podjęła działania w tym zakresie — 20,3% osób zadeklarowało, że udało im się uzyskać dofinansowanie, natomiast 17,5% próbowało, jednak nie udało im się otrzymać wsparcia.

Wyniki te mogą sugerować, że pomimo wysokiej znajomości programu, faktyczna aktywność w zakresie ubiegania się o wsparcie jest ograniczona. Na podstawie analizy danych pod względem gmin, można zauważyć wyraźne różnice pomiędzy nimi w zakresie skuteczności pozyskiwania dofinansowania. Najwyższy odsetek osób, którym nie udało się uzyskać wsparcia, występuje w gminie Ciepłowody (20,9%). Wskazuje to, że mieszkańcy tej gminy mogą napotykać szczególne trudności w procesie aplikowania lub dostęp do programów finansowania jest tam bardziej ograniczony.

Jednocześnie najwyższy odsetek skutecznych prób uzyskania dofinansowania odnotowano w gminie Boguszków-Gorce (28,9%). Mimo że w tej gminie również występują niepowodzenia, to mieszkańcy najczęściej osiągają pozytywne rezultaty.

Wykres 35. Czy próbował/a Pan/Pani skorzystać z tego programu? [N= 664]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

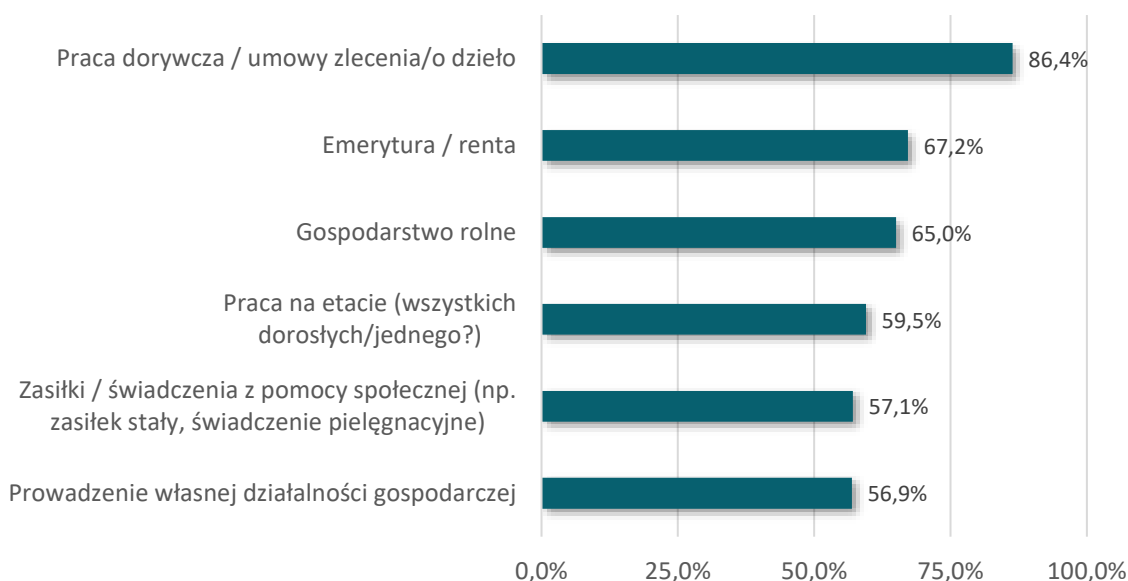
Na podstawie danych dotyczących osób, które próbowały skorzystać z programu, ale nie udało im się otrzymać wsparcia, można zauważyć, że poziom wykształcenia wpływa na skuteczność korzystania z takiego wsparcia. Najwyższy odsetek niepowodzeń widoczny jest wśród osób z wykształceniem średnim (21,9%), co może wskazywać na dużą aktywność tej grupy w ubieganiu się o wsparcie, ale jednocześnie na napotykaną trudności proceduralne lub formalne. Dość wysoki poziom niepowodzeń występuje także wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (18,1%), co może sugerować potrzebę dodatkowego wsparcia informacyjnego lub doradczego dla tej grupy. Z kolei osoby z wykształceniem wyższym rzadziej zgłaszają bezskuteczne próby skorzystania z programu (12,7%), co może świadczyć o lepszej znajomości procedur lub większych kompetencjach w zakresie pozyskiwania środków. Najniższy odsetek niepowodzeń odnotowano w grupie z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym (5,6%). Może to jednak wynikać nie z większej skuteczności, lecz z mniejszej liczby podejmowanych prób ubiegania się o dofinansowanie — osoby z niższym wykształceniem często rzadziej decydują się na korzystanie z tego typu programów.

Następnie analizując osoby, które nie próbowały skorzystać z programu, można zauważyć, że dane różnią się w zależności od głównego źródła utrzymania. Najczęściej ze wsparcia rezygnują osoby utrzymujące się z prac dorywczych lub umów cywilnoprawnych (86,4%), co może wynikać z niestabilnej sytuacji zawodowej, braku wiedzy o dostępnych możliwościach lub obaw dotyczących kryteriów kwalifikacyjnych. Wysoki poziom braku aktywności występuje także wśród emerytów i rencistów (67,2%) oraz osób prowadzących gospodarstwa rolne (65,0%), co może świadczyć o tym, że nie postrzegają oni programu jako skierowanego do ich grup lub napotykają bariery informacyjne.

Najczęściej próby skorzystania z programu podejmują osoby prowadzące własną działalność gospodarczą oraz te pracujące na etacie, co wskazuje, że osoby bardziej aktywne zawodowo lub posiadające formalne zatrudnienie częściej angażują się w pozyskiwanie dodatkowych form wsparcia.

Wykres 36. Odsetek badanych, którzy nie próbowali skorzystać z programu „Czyste Powietrze” według głównego źródła dochodu [N= 413]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Aby lepiej zrozumieć, dlaczego część mieszkańców nie podejmuje prób skorzystania z programu „Czyste Powietrze”, poproszono respondentów o wskazanie głównego powodu rezygnacji z takiej formy wsparcia. Analiza tych barier jest kluczowa dla oceny skuteczności programu oraz możliwości zwiększenia jego dostępności i wykorzystania w przyszłości.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 21, najczęstszym powodem, dla którego respondenci nie próbowali skorzystać z programu „Czyste Powietrze”, było to, że nie są właścicielami mieszkania lub domu – taką odpowiedź wskazało 25,7% badanych. Kolejnymi najważniejszymi barierami były: zbyt skomplikowane wnioski i procedury (21,5%) oraz brak pieniędzy na wymagany wkład własny (20,3%).

Inne powody (13,2%), obawa, że nowe ogrzewanie będzie droższe w użytkowaniu (12,8%) czy brak informacji o zasadach programu (12,3%), również miały znaczenie, choć w mniejszym stopniu. Najrzadziej wskazywano brak zaufania do instytucji państwowych (7,5%).

Wyniki te sugerują, że głównymi barierami ograniczającymi aktywność w zakresie ubiegania się o dofinansowanie są zarówno kwestie formalne i finansowe, jak i ograniczony dostęp do programu dla osób niemających własności nieruchomości. Jednocześnie stosunkowo niska waga braku zaufania do instytucji państwowych wskazuje, że problem leży przede wszystkim w dostępności i przejrzystości procedur oraz możliwości pokrycia kosztów własnych.

Analiza powodów, dla których mieszkańcy badanych gmin nie podejmowali prób skorzystania z programu „Czyste Powietrze”, wskazuje na różne bariery wynikające zarówno z sytuacji mieszkaniowej, jak i finansowej. W gminach Boguszów-Gorce oraz Duszniki-Zdrój najczęściej wskazywanym problemem jest brak prawa własności do mieszkania (odpowiednio 28,7% i 30,8%). Oznacza to, że znacząca część mieszkańców jest wykluczona z programu już na etapie kryteriów

formalnych – najprawdopodobniej zamieszkują mieszkania wynajmowane lub współdzielone, co uniemożliwia im skorzystanie z dofinansowania do modernizacji energetycznej.

Odmiernym wyzwaniem charakteryzuje się gmina Ciepłowody, gdzie mieszkańcy najczęściej deklarują brak środków na wkład własny (24,7%). Sugestia ta wskazuje, że nawet zainteresowane osoby napotykać na barierę ekonomiczną, co może wynikać z niższych dochodów gospodarstw domowych i braku możliwości wygospodarowania dodatkowych funduszy.

Tabela 21. Co było głównym powodem, dla którego nie próbował/a Pan/Pani skorzystać z programu "Czyste Powietrze"? [N= 413]⁹

	Ogółem	Boguszów-Gorce	Ciepłowody	Duszniki-Zdrój
Nie jestem właścicielem/ką mieszkania	25,7%	28,7%	21,0%	30,8%
Zbyt skomplikowane wnioski i procedury	21,5%	26,5%	22,0%	13,2%
Brak pieniędzy na wymagany wkład własny	20,3%	19,1%	24,7%	13,2%
Obawa, że nowe ogrzewanie będzie droższe w użytkowaniu	12,8%	12,5%	16,1%	6,6%
Brak informacji o zasadach programu	12,3%	11,8%	10,8%	16,5%
Brak zaufania do instytucji państwowych	7,5%	8,8%	6,5%	7,7%
Inne	13,2%	16,1%	20,9%	16,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Rekomendacje

- 1. Uproszczenie procedur i wsparcie w aplikowaniu o środki.** Głównymi barierami w programie „Czyste Powietrze” są skomplikowane wnioski (21,5%) i brak wiedzy o zasadach (12,3%). Należy uprościć dokumentację i rozwijać lokalne punkty (w OPS, urzędach gmin) oferujące pomoc w wypełnianiu wniosków i doradztwo techniczne.
- 2. Wprowadzenie mechanizmów wsparcia dla osób bez prawa własności do lokalu.** Ponad 25% mieszkańców nie może skorzystać z programu „Czyste Powietrze” z powodu braku tytułu własności. Zaleca się stworzenie alternatywnych form wsparcia dla najemców, np. poprzez dopłaty do rachunków lub wsparcie modernizacyjne dla właścicieli budynków komunalnych i wspólnot.
- 3. Integracja pomocy społecznej z doradztwem energetycznym.** Ośrodki Pomocy Społecznej rzadko oferują doradztwo energetyczne, choć są kluczowym punktem kontaktu dla osób w trudnej sytuacji. Należy włączyć OPS w lokalne systemy doradcze, aby pomoc finansowa była łączona z edukacją i wsparciem w modernizacji.
- 4. Zwiększenie dostępności drobnych form wsparcia technicznego.** Istnieje duże zapotrzebowanie (21,4%) na drobne, bezpłatne naprawy (np. uszczelnianie okien i drzwi). Wskazuje to na potrzebę rozwoju gminnych programów „mikrointerwencji technicznych” - szybkich i tanich działań poprawiających efektywność, szczególnie w gospodarstwach o niskich dochodach.
- 5. Włączenie komponentu motywacyjnego i osłonowego.** Dla gospodarstw o niskich dochodach, których nie stać na wkład własny w programach modernizacyjnych, należy rozważyć systemy dopłat uzupełniających lub wprowadzenie bonów energetycznych. Umożliwi im to udział w transformacji energetycznej. W szczególności w przypadku gospodarstw domowych, których członkowie są starsi

⁹ W tabeli zastosowano zróżnicowanie kolorystyczne. Ciemniejsze odcienie odpowiadają wyższym wartościom procentowym.

i zamieszkują obszary, które się depopulują, należy rozważyć zwiększenie priorytetu dla pomocy doraźnej ponad droższe, trwałe formy pomocy (termomodernizacja).

Pytania dotyczące obszaru górniczego

W wielu gospodarstwach domowych węgiel wciąż stanowi podstawowe źródło ogrzewania, a jego znaczenie jest dodatkowo wzmacniane poprzez funkcjonowanie deputatów węglowych lub ich pieniężnych ekwiwalentów. Z tego względu analiza korzystania z tych świadczeń pozwala lepiej zrozumieć lokalne uwarunkowania energetyczne i finansowe mieszkańców.

Jednocześnie wprowadzenie programów modernizacji energetycznej oraz promowanie bardziej ekologicznych źródeł ogrzewania wymaga uwzględnienia społecznych przekonań i opinii dotyczących alternatywnych technologii. W obszarach silnie związanych z górnictwem nadal mogą występować stereotypy oraz obawy ekonomiczne dotyczące kosztów eksploatacji systemów takich jak gaz, energia elektryczna czy pompy ciepła. Postrzeganie tych rozwiązań jako „gorszych” lub „nieoptymalnych” może wpływać na decyzje mieszkańców i ograniczać ich gotowość do zmiany sposobu ogrzewania.

W niniejszym rozdziale przedstawiono wyniki badania dotyczącego korzystania z deputatów węglowych oraz ocen społecznych związanych z alternatywnymi źródłami energii. Analiza ta pozwala uchwycić specyfikę postaw energetycznych oraz stanowi ważny punkt odniesienia przy formułowaniu rekomendacji dotyczących transformacji energetycznej na poziomie lokalnym.

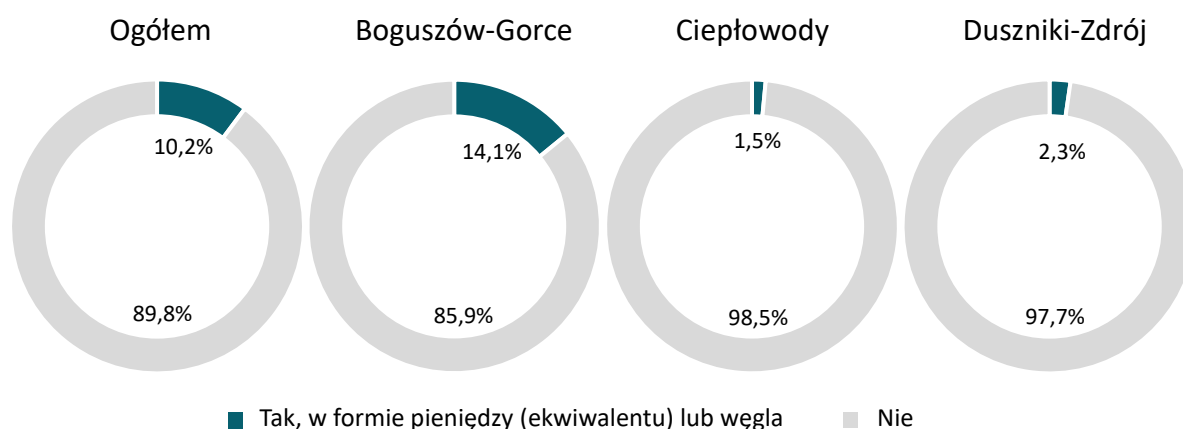
Z danych przedstawionych na wykresie nr 37, wynika, że zdecydowana większość respondentów (89,8%) nie korzysta z tzw. deputatu węglowego ani jego ekwiwalentu pieniężnego. Jedynie niewielki odsetek badanych (10,2%) deklaruje, że obecnie korzysta z tego rodzaju wsparcia, w formie zarówno węgla, jak i ekwiwalentu pieniężnego.

Analiza korzystania z deputatu węglowego lub jego ekwiwalentu pieniężnego z podziałem na gminy pokazuje, że największy udział korzystających z deputatu odnotowano w gminie Boguszków-Gorce (14,1%). Może to świadczyć o bardziej widocznych w tej gminie tradycjach górniczych lub większej liczbie mieszkańców uprawnionych do pobierania tego świadczenia. W pozostałych lokalizacjach udział ten jest bardzo niski — zaledwie 1,5% w gminie Ciepłowody oraz 2,3% w gminie Duszniki-Zdrój — co sugeruje, że deputaty węglowe praktycznie nie mają tam znaczenia społecznego ani ekonomicznego.

Zdecydowana większość mieszkańców wszystkich gmin nie korzysta z deputatu węglowego, co może wynikać zarówno z braku uprawnień, jak i ze zmian w strukturze zatrudnienia oraz charakterystyce lokalnych społeczności. Dane te wskazują, że świadczenie to ma dziś znaczenie głównie lokalne.

Wykres 37. Czy obecnie Pan/Pani lub ktoś z domowników korzysta z tzw. deputatu węglowego lub jego ekwiwalentu pieniężnego? [N= 3756]

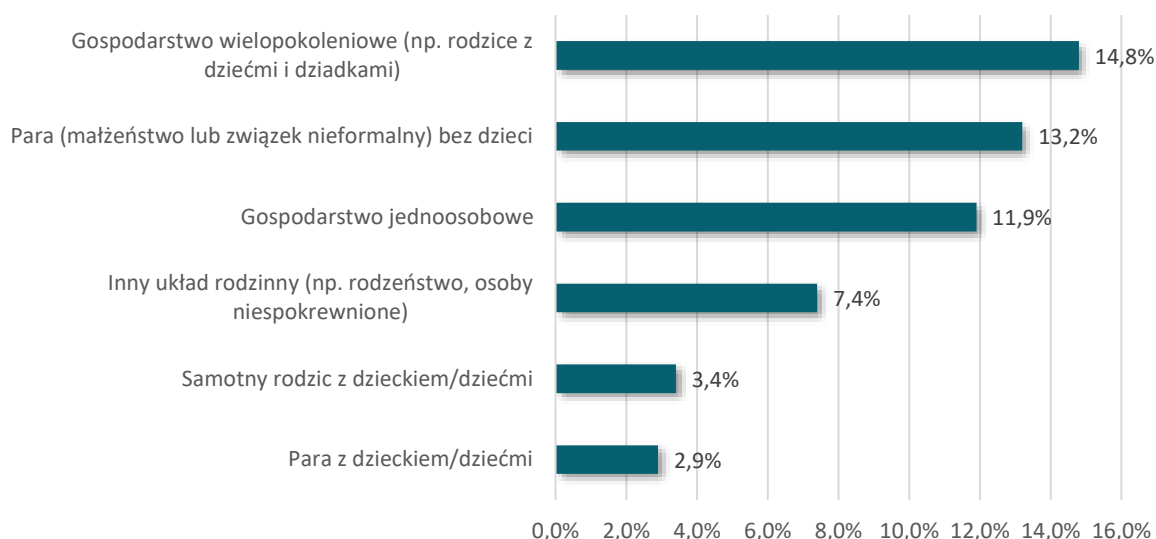

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Wyniki badań wskazują także, że korzystanie z deputatu węglowego lub jego ekwiwalentu pieniężnego jest zróżnicowane w zależności od struktury gospodarstw domowych. Najczęściej świadczenie to otrzymują gospodarstwa wielopokoleniowe (14,8%), co może wynikać z faktu, że we wspólnym gospodarstwie mieszkają osoby starsze, wcześniej zatrudnione w sektorach dających prawo do deputatu. Wskazuje to na utrzymywanie się przywilejów górniczych głównie w gospodarstwach z udziałem seniorów.

Na stosunkowo wysokim poziomie korzystają również gospodarstwa jednoosobowe (11,9%) oraz pary bez dzieci (13,2%). Znacznie rzadziej deputat trafia do gospodarstw z dziećmi, zwłaszcza do par z dzieckiem/dziećmi (2,9%) oraz samotnych rodziców (3,4%), co sugeruje, że młodsze pokolenia w mniejszym stopniu posiadają związki zawodowe z branżami uprawniającymi do pobierania deputatu. Najniższy udział korzystających w takich gospodarstwach wskazuje na zmianę pokoleniową i odchodzenie od górniczych świadczeń w rodzinach z dziećmi. Dane ukazuje kolejny wykres.

Wykres 38. Udział badanych, którzy korzystają z tzw. deputatu węglowego lub jego ekwiwalentu pieniężnego według składu gospodarstwa domowego [N=383]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Analiza danych wskazuje również, że poziom wykształcenia wpływa na prawdopodobieństwo korzystania z deputatu węglowego lub jego ekwiwalentu pieniężnego. Najwyższy odsetek osób korzystających z tego świadczenia występuje w grupie z wykształceniem zasadniczym zawodowym (15,7%), a nieco niższy wśród osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (13,9%). Wynik ten może odzwierciedlać strukturę zatrudnienia — to właśnie osoby o niższym i zawodowym poziomie wykształcenia częściej pracowały lub nadal pracują w branżach związanych z górnictwem i w związku z tym posiadają uprawnienia do deputatu.

Osoby z wykształceniem średnim korzystają z deputatu zdecydowanie rzadziej (8,3%), co może wskazywać na ich większe zróżnicowanie zawodowe oraz mniejsze powiązania z sektorem górnictwem. Najrzadziej z deputatów korzystają osoby z wykształceniem wyższym (3,2%). Ta grupa zwykle związana jest z innymi sektorami rynku pracy lub podejmuje aktywność zawodową poza tradycyjnymi gałęziami przemysłu, co ogranicza dostęp do tego typu przywilejów.

Wykres nr 39 wskazuje, że większość respondentów (55,5%) nie uważa w swoim otoczeniu, że ogrzewanie innymi źródłami (np. gazem, prądem, pompą ciepła) jest „gorsze” lub „nieoptymalne”. Jednocześnie 24,9% badanych nie miało jednoznacznej opinii w tej kwestii. Najmniej respondentów (19,6%) wskazało, że w ich otoczeniu takie ogrzewanie jest postrzegane jako mniej korzystne lub droższe w eksploatacji.

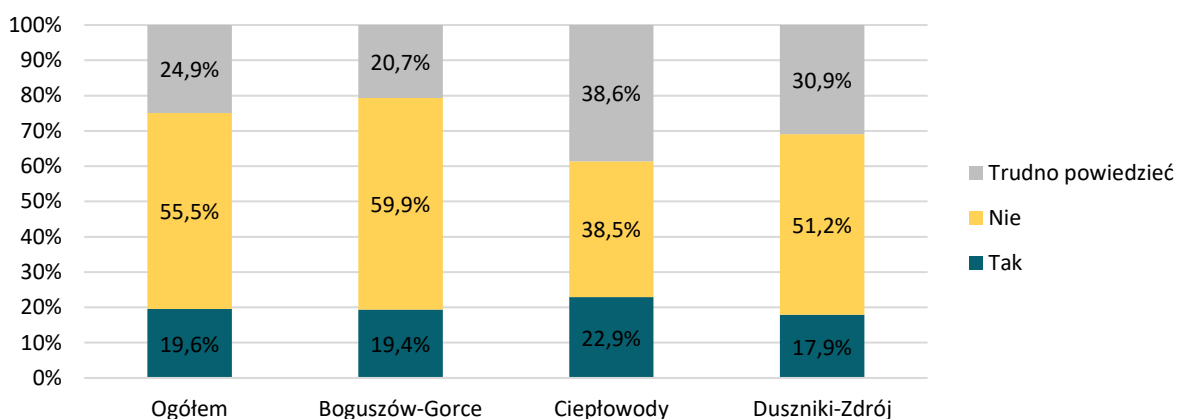
Wyniki te wskazują, że dominujące w społeczeństwie przekonania dotyczące alternatywnych źródeł ogrzewania są raczej neutralne lub pozytywne, co może sprzyjać większej akceptacji i zainteresowaniu inwestycjami w nowoczesne, ekologiczne systemy grzewcze. Jednocześnie fakt, że około jedna piąta badanych postrzega ogrzewanie alternatywne jako gorsze czy mniej optymalne, sugeruje, że wciąż istnieje grupa osób, dla której koszty eksploatacji stanowią istotną barierę w zmianie źródła ciepła.

Dane dotyczące opinii na temat alternatywnych źródeł ogrzewania wskazują, że część mieszkańców badanych gmin nadal postrzega ogrzewanie innymi źródłami jako mniej optymalne lub gorsze

jakościowo. Najwyższy odsetek osób deklarujących negatywne nastawienie wobec ogrzewania gazowego, elektrycznego czy opartego na pompach ciepła obserwuje się w gminie Ciepłowody (22,9%). Może to świadczyć o mniejszej dostępności nowoczesnych systemów lub silniejszym przywiązaniu do tradycyjnych sposobów ogrzewania. W gminach Boguszków-Gorce (19,4%) oraz Duszniki-Zdrój (17,9%) postawy takie są nieco mniej rozpowszechnione, choć nadal widoczne.

Wykres 39. Czy w Pana/Pani otoczeniu uważa się, że ogrzewanie innymi źródłami (np. gazem, prądem, pompą ciepła) jest „gorsze” lub „nieopłacalne”? [N= 3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

W dalszej części analiz podjęto próbę zbadania, czy postawy wobec alternatywnych źródeł ogrzewania różnią się w zależności od wieku respondentów. Pozwoliło to na identyfikację grup, w których stereotypy dotyczące opłacalności i jakości nowoczesnych technologii grzewczych są najbardziej utrwalone, a także tych, które wykazują większą otwartość na zmiany.

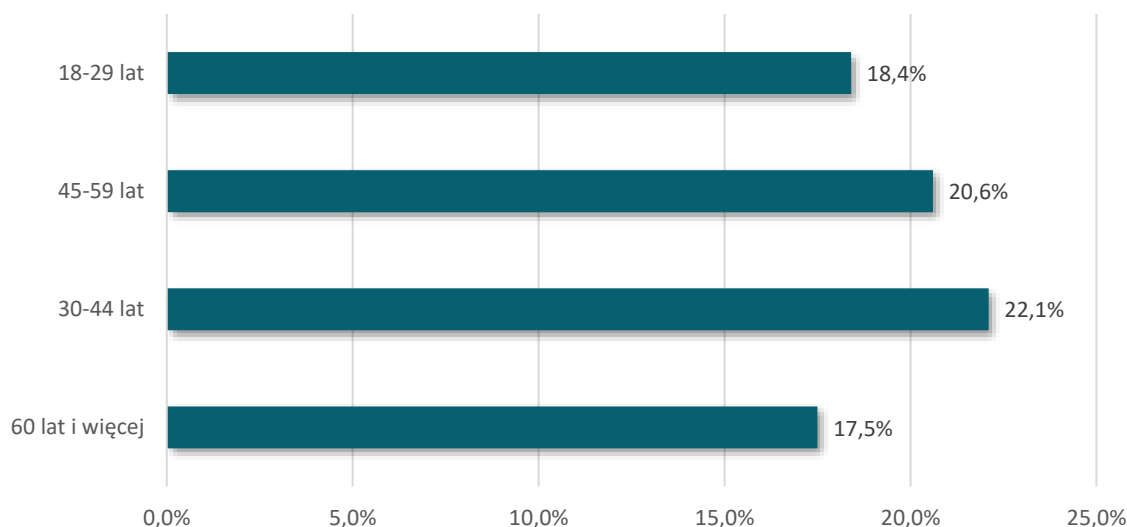
Dane pokazują, że najczęściej takie przekonanie występuje w grupie osób w wieku 45–59 lat (22,1%). Można przypuszczać, że osoby te częściej posiadają już własne domy ogrzewane tradycyjnie i obawiają się wysokich kosztów zmiany instalacji oraz eksploatacji nowych technologii.

W grupie 30–44 lata podobne opinie również pojawiają się stosunkowo często (20,6%), co może wynikać z presji finansowej związanej z utrzymaniem gospodarstwa domowego i obaw o wzrost kosztów energii. Młodszy respondenci 18–29 lat (18,4%) rzadziej podzielają tego typu negatywne przekonania, co może sugerować większą otwartość na nowe rozwiązania i większą świadomość korzyści wynikających z transformacji energetycznej. Najbardziej neutralne podejście widoczne jest jednak wśród osób 60+ (17,5%), co może być związane z ich mniejszym zainteresowaniem zmianami w instalacjach grzewczych na późniejszym etapie życia lub brakiem potrzeby ekonomicznej inwestowania w nowe technologie.

Podsumowując, negatywne opinie wobec odnawialnych i niskoemisyjnych źródeł ogrzewania najczęściej występują wśród osób aktywnych zawodowo w średnim wieku, natomiast zarówno najmłodsze, jak i najstarsze grupy wiekowe charakteryzują się większą otwartością lub neutralnością wobec tych rozwiązań.

Wykres 40. Odsetek badanych, w których otoczeniu uważa się, że ogrzewanie innymi źródłami jest „gorsze” lub „nieopłacalne” – według grup wiekowych [N=735]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Rekomendacje

- 1. Uwzględnianie lokalnych uwarunkowań kulturowych w transformacji.** W gminach o tradycjach górniczych (jak Boguszków-Gorce) zmiana ogrzewania to proces ekonomiczny i symboliczny. Działania modernizacyjne muszą być prowadzone w sposób wrażliwy społecznie, łącząc informacje o korzyściach ekonomicznych z szacunkiem dla lokalnej tożsamości.
- 2. Kampanie informacyjne o kosztach i opłacalności nowych technologii.** Około 20% badanych uważa nowe technologie za nieopłacalne. Zaleca się lokalne kampanie edukacyjne oparte na konkretnych przykładach i zrealizowanych inwestycjach (np. z „Czystego Powietrza”), pokazujące realne koszty eksploatacji i oszczędności.
- 3. Zróżnicowanie przekazu edukacyjnego według wieku i doświadczenia.** Największy sceptycyzm wobec nowych źródeł energii występuje w grupie 45-59 lat. Działania komunikacyjne należy segmentować: dla młodszych akcentować innowacyjność i komfort, dla starszych - stabilność, bezpieczeństwo i dostępne wsparcie finansowe.
- 4. Włączenie lokalnych liderów i byłych górników w działania promocyjne.** Skuteczna zmiana postaw wymaga zaangażowania osób cieszących się zaufaniem. W kampaniach informacyjnych należy wykorzystywać autorytety lokalne (emerytowanych górników, działaczy społecznych), aby wiarygodnie przekonywali do zalet nowych rozwiązań.
- 5. Transformacja jako proces elastyczny.** Zmiana źródeł energii musi respektować istniejące uwarunkowania, w tym dostęp do sieci, efektywność energetyczną budynków. Warto proponować wszystkie źródła, które ograniczają emisyjność, są zrozumiałe dla mieszkańców i wiążą się z oszczędnościami. Trzeba przy tym pamiętać o perspektywie ETS2, która może spowodować, że gaz, który obecnie uchodzi za czysty i relatywnie tani, może okazać się drogi w perspektywie kilku lat.

Pytania o zdrowie

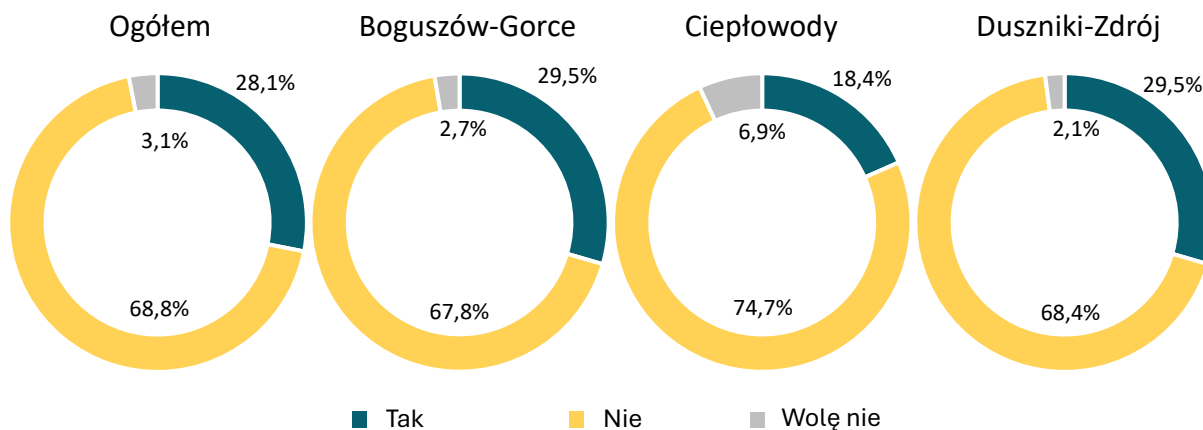
Warunki mieszkaniowe oraz sposób ogrzewania domu mogą mieć bezpośredni wpływ na zdrowie mieszkańców, szczególnie w okresie zimowym, kiedy jakość powietrza ulega pogorszeniu, a ekspozycja na niskie temperatury i wilgoć wzrasta. W badaniu uwzględniono więc pytania, czy stan zdrowia domowników zmienia się w sezonie grzewczym. Respondentów zapytano także m.in. o obecność w domu osób z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi (takimi jak astma, choroby układu oddechowego czy sercowo-naczyniowego). Pozyskane dane pozwalają lepiej zrozumieć, jakie grupy mogą być szczególnie narażone na skutki ubóstwa energetycznego oraz obniżonego komfortu cieplnego.

Jak wynika z wykresu nr 41, w większości gospodarstw domowych (68,8%) nie mieszkają osoby z niepełnosprawnością lub przewlekłą chorobą. Twierdząco odpowiedziało 28,1% respondentów, a niewielka część badanych (3,1%) wolała nie udzielać odpowiedzi na to pytanie. Wyniki te wskazują, że ponad jedna czwarta gospodarstw domowych obejmuje osoby z ograniczeniami zdrowotnymi, co może mieć istotne znaczenie przy planowaniu działań wspierających poprawę efektywności energetycznej domów, dostęp do odpowiedniego ogrzewania oraz świadczeń pomocy społecznej dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi.

Dane wskazują na różnice między analizowanymi gminami w zakresie obecności osób z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi w gospodarstwach domowych. Najwyższy odsetek takich gospodarstw odnotowano w gminie Boguszków-Gorce oraz gminie Duszniki-Zdrój (po 29,5%), co może świadczyć o bardziej zaawansowanej strukturze wieku mieszkańców, gorszej sytuacji zdrowotnej lub większym udziale osób o niższej sprawności funkcjonalnej niż w pozostałych lokalizacjach.

Z kolei w gminie Ciepłowody odsetek ten jest wyraźnie niższy (18,4%), co może sugerować młodszą populację lub mniejsze rozpowszechnienie chorób przewlekłych, ale równie dobrze może wynikać z niezdiagnozowania problemów zdrowotnych czy rzadszego deklarowania takich sytuacji przez respondentów.

Wykres 41. Czy w Pana/Pani gospodarstwie domowym mieszka osoba z niepełnosprawnością lub przewlekłą chorobą (np. astma, choroby serca, neurologiczne)? [N= 3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

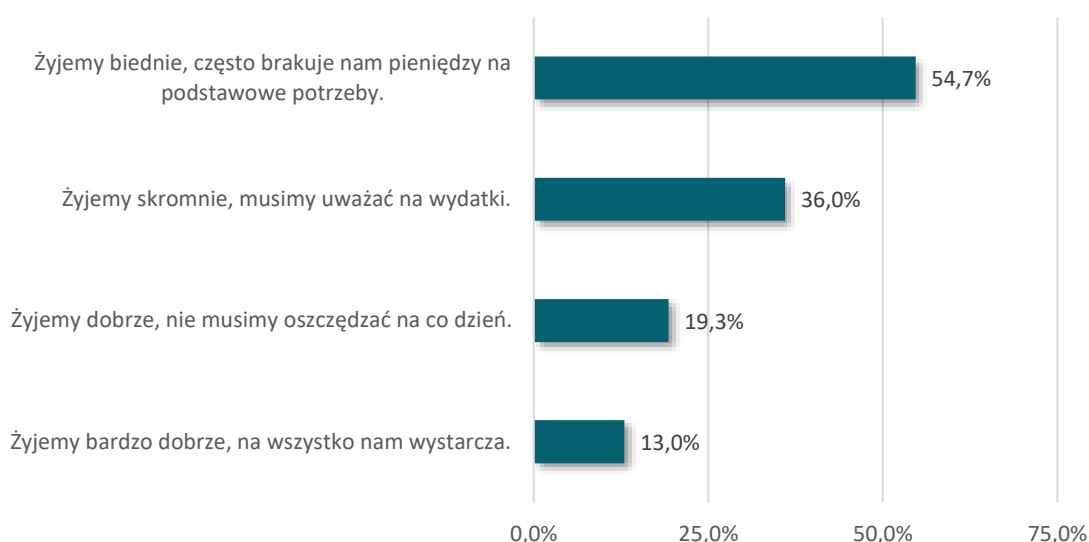

Ponadto, dane pokazują wyraźną zależność między sytuacją finansową gospodarstw domowych a obecnością osób z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi. Największy odsetek takich osób deklaruje rodziny żyjące biednie lub bardzo skromnie: aż 54,7% oraz 36,0% wśród tych, które muszą uważnie kontrolować wydatki. Wskazuje to, że problemy zdrowotne często współwystępują z trudnościami ekonomicznymi, co może prowadzić do pogłębiania się ubóstwa poprzez wyższe koszty leczenia, ogrzewania i podstawowego utrzymania.

Zdecydowanie rzadziej osoby przewlekłe chore lub z niepełnosprawnościami mieszkają w gospodarstwach o dobrej sytuacji materialnej. W grupie, która żyje dobrze i nie musi oszczędzać, odsetek ten wynosi 19,3%, a wśród deklarujących, że żyją bardzo dobrze – tylko 13,0%.

Może to sugerować, że lepsza sytuacja finansowa sprzyja większej dbałości o zdrowie i dostępności opieki medycznej, a także warunków mieszkaniowych, które nie pogarszają stanu zdrowia (np. odpowiednie ogrzewanie, brak wilgoci czy smogu w domu).

Wykres 42. Odsetek osób wskazujących na obecność osób z niepełnosprawnościami lub przewlekłymi chorobami według sytuacji finansowej gospodarstwa domowego [N= 1056]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Badania przeprowadzono także ze względu na skład gospodarstwa domowego. Wyniki wskazują, że obecność w gospodarstwie domowym osób z niepełnosprawnością lub chorobami przewlekłymi jest silnie powiązana z jego strukturą. Najczęściej takie osoby mieszkają w gospodarstwach wielopokoleniowych (38,4%) oraz jednoosobowych (36,9%). Może to odzwierciedlać dwa zjawiska społeczne: z jednej strony – konieczność zapewnienia opieki osobom starszym i wymagającym wsparcia w większej rodzinie, z drugiej – samotne zamieszkiwanie osób z ograniczeniami zdrowotnymi, które mogą być narażone na większą izolację i jednocześnie wyższe koszty utrzymania mieszkania.

Stosunkowo wysoki odsetek takich osób występuje również w gospodarstwach o „innym” układzie rodzinnym (33,3%), co może wskazywać na specyficzne, często mniej stabilne sytuacje życiowe, sprzyjające zwiększonej wrażliwości zdrowotnej. W gospodarstwach samotnych rodziców odsetek ten wynosi 24,7%, co sugeruje dodatkowe obciążenia opiekuńcze i finansowe, mogące wpływać na

dobrostan całej rodziny. Najmniej przypadków występowania problemów zdrowotnych odnotowano w gospodarstwach par z dziećmi (13,9%), co można wiązać z młodszą strukturą wieku oraz niższą zapadalnością na przewlekłe choroby w tej grupie.

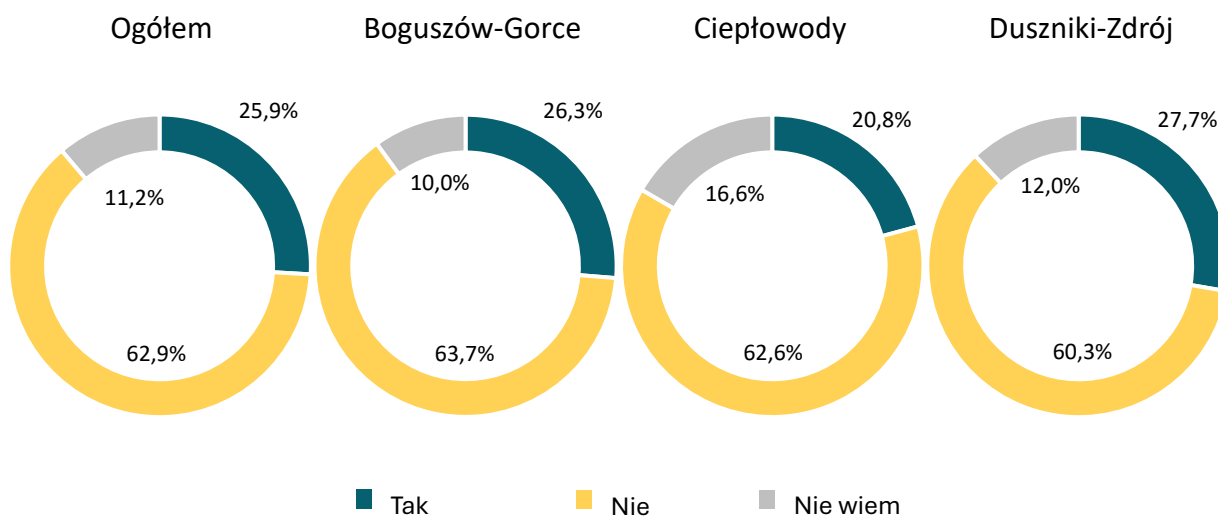
Wyniki zaprezentowane na wykresie 43, wskazują, że większość respondentów (62,9%) deklaruje, że ich stan zdrowia nie pogarsza się w miesiącach zimowych. Jednak ponad jedna czwarta badanych (25,9%) zauważa pogorszenie swojego stanu zdrowia w tym okresie, co może wskazywać na sezonowe nasilenie problemów zdrowotnych, szczególnie wśród osób starszych i z chorobami przewlekłymi. 11,2% respondentów nie potrafiło jednoznacznie ocenić tej kwestii, co może sugerować, że wpływ warunków zimowych na zdrowie nie zawsze jest dla badanych wyraźnie odczuwalny.

Wyniki te pokazują, że pogorszenie stanu zdrowia w miesiącach zimowych dotyczy istotnej części społeczeństwa, co może mieć znaczenie w kontekście jakości ogrzewania mieszkań i warunków życia zimą. W szczególności, wśród osób o słabszej kondycji zdrowotnej i gorszej sytuacji materialnej problem ten może być bardziej odczuwalny — zwłaszcza w gospodarstwach domowych narażonych na tzw. ubóstwo energetyczne.

Analiza danych wskazuje, że odczuwalne pogorszenie stanu zdrowia w okresie zimowym jest najczęściej zgłaszane przez mieszkańców gminy Duszniki-Zdrój (27,7%) oraz gminy Boguszów-Gorce (26,3%). Może to być związane zarówno z gorszą jakością powietrza w sezonie grzewczym, jak i ze specyficznymi warunkami klimatycznymi. Najniższy odsetek deklaracji dotyczących pogarszającego się zdrowia odnotowano w gminie Ciepłowody (20,8%). Różnica ta może wskazywać na mniejszą skalę narażenia na zanieczyszczenia powietrza, łagodniejsze warunki środowiskowe lub odmienną strukturę zdrowotną lokalnej populacji. Warto również zauważyć, że w gminie Boguszów-Gorce oraz Duszniki-Zdrój wysoki odsetek gospodarstw, w których mieszkają osoby z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi (po 29,5%), współwystępuje z częstszym deklarowaniem pogorszenia zdrowia zimą. Może to wskazywać na nakładanie się czynników środowiskowych i zdrowotnych, co dodatkowo wzmacnia ryzyko ubóstwa energetycznego.

Wykres 43. Czy Pana/Pani stan zdrowia pogarsza się w miesiącach zimowych (np. nasilenie objawów, infekcje, choroby układu oddechowego)? [N= 3756]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Okres zimowy to czas, w którym warunki środowiskowe oraz jakość powietrza mają szczególnie silny wpływ na dobrostan mieszkańców. Przeanalizowano wyniki ze względu na płeć respondentów. Dane wskazują, że kobiety częściej niż mężczyźni deklarują pogorszenie stanu zdrowia w sezonie zimowym. 27,6% kobiet zgłasza nasilenie objawów chorobowych lub częstsze infekcje w miesiącach zimowych, podczas gdy wśród mężczyzn odsetek ten wynosi 23,8%.

Analiza danych wskazuje również na wyraźną zależność między sytuacją finansową gospodarstw domowych a pogarszaniem się zdrowia w okresie zimowym. Najczęściej takie problemy zdrowotne zgłaszają osoby żyjące w trudnych warunkach ekonomicznych — aż 46,6% respondentów deklarujących życie „biednie”, czyli z brakiem środków na podstawowe potrzeby. Równie wysoki odsetek dotyczy osób „żyjących skromnie” (33,2%), które muszą uważnie kontrolować wydatki.

Wskazuje to, że gorsza sytuacja materialna sprzyja większej podatności na negatywne skutki zimy — może to być związane z niższą temperaturą w mieszkaniach wynikającą z oszczędzania na ogrzewaniu, gorszym stanem technicznym budynków, a także ograniczonym dostępem do usług medycznych.

Jednocześnie z danych wynika, że 6,3% respondentów przyznało, iż w ciągu ostatniego roku było zmuszonych ograniczać wydatki na leki lub leczenie z powodu wysokich kosztów energii. Zjawisko to jest szczególnie widoczne w gospodarstwach, które deklarują trudną sytuację finansową oraz wśród osób starszych. Można więc przypuszczać, że wysokie koszty ogrzewania konkurują bezpośrednio z wydatkami na zdrowie, co zmusza gospodarstwa domowe do dokonywania wyborów między ogrzewaniem a leczeniem, zwiększając ryzyko pogorszenia stanu zdrowia.

Znacznie rzadziej pogorszenie zdrowia deklarują osoby żyjące na dobrym poziomie. W grupie „żyjemy dobrze” odsetek ten wynosi 17,8%, a wśród mieszkańców określających swoją sytuację jako bardzo dobrą — zaledwie 14,8%. Oznacza to, że stabilność finansowa i możliwość zapewnienia odpowiednich warunków mieszkaniowych zmniejszają ryzyko pogorszenia stanu zdrowia w sezonie zimowym.

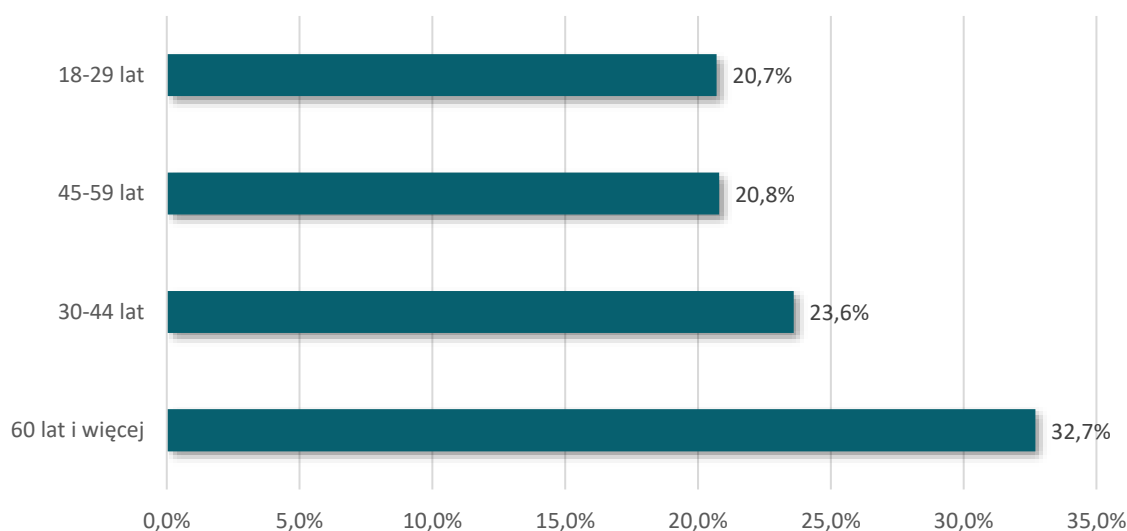
Pogorszenie stanu zdrowia w okresie zimowym poddano również analizie z uwzględnieniem zróżnicowania wiekowego respondentów, co pozwoliło wskazać grupy najbardziej narażone na negatywne skutki sezonu grzewczego. Dane wyraźnie wskazują, że pogorszenie stanu zdrowia w okresie zimowym częściej dotyczy osób starszych. Najwyższy odsetek deklaracji odnotowano w grupie 60+ (32,7%), czyli wśród osób, które są najbardziej narażone na skutki niskich temperatur oraz zanieczyszczeń powietrza, a jednocześnie często zmagają się z chorobami przewlekłymi układu oddechowego czy krążenia.

W pozostałych grupach wiekowych odsetek osób deklarujących pogorszenie stanu zdrowia w okresie zimowym jest wyraźnie niższy. W grupie osób w wieku 45–59 lat pogorszenie zdrowia zadeklarowało 23,6% respondentów, natomiast wśród osób w wieku 30–44 lata odsetek ten wyniósł 20,8%.

Najrzadziej problem ten sygnalizowali najmłodsi badani, w wieku 18–29 lat — 20,7%.

Podsumowując, im starsi mieszkańcy, tym bardziej odczuwalne dla nich są konsekwencje sezonu grzewczego. Wyniki podkreślają potrzebę kierowania działań profilaktycznych i wsparcia energetycznego przede wszystkim do seniorów — najbardziej wrażliwej grupy dotkniętej skutkami zimy.

Wykres 44. Odsetek osób, którzy wskazali na pogorszenie się stanu zdrowia w miesiącach zimowych ze względu na wiek [N= 972]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ilościowego

Rekomendacje

1. Kierowanie wsparcia energetycznego do grup zdrowotnie wrażliwych. Ponad 28% gospodarstw domowych obejmuje osoby z chorobami przewlekłymi lub niepełnosprawnościami. Należy dla nich tworzyć specjalne programy osłonowe, obejmujące np. zwiększone dodatki energetyczne, dopłaty do rachunków czy priorytetowy dostęp do termomodernizacji.

2. Integracja polityki zdrowotnej i energetycznej na poziomie lokalnym. Ośrodki Pomocy Społecznej (OPS) powinny pomagać w identyfikacji gospodarstw, w których problemy zdrowotne współwystępują z ubóstwem energetycznym.

3. Zwiększenie dostępności pomocy dla seniorów i osób z ograniczeniami sprawności. Osoby w wieku 60+ znacznie częściej deklarują pogorszenie zdrowia zimą. Należy rozwijać dla nich lokalne programy pomocy technicznej i socjalnej (np. drobne naprawy uszczelniające, dopłaty do ciepła, dostarczanie opału) oraz systemy wizyt domowych (OPS, wolontariusze energetyczni).

4. Uwzględnienie zdrowia w edukacji i kampaniach informacyjnych. Programy edukacyjne o efektywności energetycznej muszą podkreślać, że odpowiednia temperatura i jakość powietrza to kwestia zdrowia (zwłaszcza w kontekście chorób układu oddechowego i krążenia), a nie tylko komfortu. Należy promować przekaz: „ciepły, wentylowany dom to inwestycja w zdrowie”.

5. Monitorowanie wpływu jakości powietrza na zdrowie mieszkańców. Gminy powinny włączyć do lokalnych analiz monitoring powiązania między zanieczyszczeniem powietrza a stanem zdrowia populacji (wykorzystując dane np. z sanepidu i POZ). Pozwoli to skuteczniej planować prewencję i oceniać efekty inwestycji w modernizację ogrzewania.

Wnioski

Z analizy warunków mieszkaniowych wynika, że większość badanych zamieszkuje w starszym zasobie budowlanym, dominującym od okresu przed 1946 rokiem lub z lat 1961–1980, co oznacza wysoki udział budynków o niskiej efektywności energetycznej i znaczący potencjał modernizacyjny. Połowa badanych mieszka w budynkach bez ocieplonych ścian zewnętrznych. Stan techniczny budynków jest kluczowym czynnikiem wpływającym na koszty ogrzewania i komfort cieplny. Brak termoizolacji istotnie częściej dotyczy osób żyjących biednie lub skromnie, a także beneficjentów OPS, co jednoznacznie wiąże zły stan techniczny budynku z ubóstwem energetycznym i problemami zdrowotnymi w okresie zimowym. Co piąty respondent często doświadcza problemu z wilgocią lub pleśnią, przy czym zjawisko to jest powiązane z pogorszeniem stanu zdrowia w miesiącach zimowych.

Jeśli chodzi o systemy grzewcze, obserwowalne jest wyraźne zróżnicowanie w zależności od charakteru gminy. W gminach miejskich (Boguszków-Gorce, Duszniki-Zdrój) dominują źródła niskoemisyjne, takie jak ogrzewanie gazowe (zwłaszcza w gminie Duszniki-Zdrój) i ciepło sieciowe. Z kolei w gminie wiejskiej Ciepłowodzie, w której dominuje zabudowa jednorodzinna, nadal przeważają tradycyjne kotły na węgiel lub drewno, tzw. „kopciuchy” (41,3%). Co istotne, korzystanie z tradycyjnych, nieefektywnych kotłów na węgiel lub drewno jest dominujące w gospodarstwach o najtrudniejszej sytuacji materialnej, tj. wśród osób żyjących biednie lub skromnie oraz korzystających ze wsparcia OPS. Własność lokalu wiąże się z wyższym poziomem bezpieczeństwa ekonomicznego, natomiast najem komunalny lub socjalny koncentruje osoby w trudnej sytuacji materialnej i ubóstwie, często zależne od pomocy instytucjonalnej.

Większość badanych na co dzień stosuje proste i praktyczne zachowania służące oszczędzaniu energii, takie jak niezastawianie grzejników (ponad 60%) czy gaszenie światła (54,8%). Nawyki te są najbardziej konsekwentnie przestrzegane przez osoby starsze (60 lat i więcej), co może wynikać zarówno z przyzwyczajeń pokoleniowych, jak i większej troski o rachunki. Co więcej, zachowania prooszczędnościowe silnie różnicuje poziom zamożności: najbardziej konsekwentni są respondenci, którzy żyją skromnie i muszą uważać na wydatki. Natomiast osoby młodsze i lepiej sytuowane rzadziej stosują te codzienne praktyki.

Jeśli chodzi o ekstremalne strategie przetrwania zimy, polegające na ograniczeniu komfortu cieplnego, większość badanych ich nie stosuje; na przykład, tylko 8,5% osób zawsze lub często ogrzewa tylko jeden pokój. Jednakże, osoby korzystające z pomocy OPS znacznie częściej stosują te strategie przetrwania zimy (np. ogrzewanie tylko jednego pomieszczenia), co wskazuje, że ubóstwo zmusza do ograniczania ogrzewania kosztem komfortu i zdrowia.

Ubóstwo energetyczne ma charakter strukturalny i dotyczy przede wszystkim gospodarstw domowych o niskich i niższych średnich dochodach. Choć większość gospodarstw mieści się w średnich lub wyższych przedziałach dochodowych, to dla części z nich, zwłaszcza na terenach wiejskich (Ciepłowody) z dominującym indywidualnym ogrzewaniem, koszty energii stanowią znaczące obciążenie. Aż 14,3% gospodarstw domowych przeznacza ponad 30% swoich miesięcznych dochodów na opłaty za energię. Ten wysoki udział wydatków jest znacznie częstszy wśród osób żyjących biednie lub skromnie, a także wśród seniorów, osób z niższym wykształceniem oraz korzystających z pomocy OPS.

Grupy szczególnie narażone na ubóstwo energetyczne to osoby o dochodach poniżej 3000 zł, seniorzy (zwłaszcza samotni), samotni rodzice, klienci OPS oraz gospodarstwa, w których mieszka osoba z niepełnosprawnością lub chorobą przewlekłą. Choć przerwy w dostawie prądu z powodów finansowych są incydentalne, prawie 9% gospodarstw miało w ciągu ostatniego roku zaległości w opłatach za energię. Zaległości te istotnie rzadziej dotyczyły mieszkańców gminy Ciepłowody, a znacznie częściej osób utrzymujących się z prac dorywczych lub zasiłków społecznych.

W obliczu wysokich kosztów, strategie kompensacyjne stosowane przez gospodarstwa domowe obejmują ograniczanie ogrzewania (16,1%) oraz rezygnację z innych podstawowych potrzeb, zwłaszcza ograniczenie wydatków na żywność (15,0%) i leki (6,3%). Wskazuje to na istnienie „ukrytego ubóstwa energetycznego”. Subiektywna ocena komfortu cieplnego jest również silnie powiązana z sytuacją materialną: osoby żyjące biednie lub korzystające z OPS istotnie częściej uważają, że ich dom nie jest wystarczająco ciepły w zimie, co obniża komfort życia i ma negatywny wpływ na zdrowie.

Analiza wykazała, że choć wsparcie instytucjonalne odgrywa ważną rolę w ograniczaniu ubóstwa i poprawie warunków mieszkaniowych, jego wykorzystanie jest ograniczone oraz zróżnicowane społecznie i terytorialnie. Z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej korzystają przede wszystkim osoby o najniższych dochodach, samotne rodziny oraz osoby pozostające bez aktywności zawodowej. Wsparcie to ma zwykle charakter systematyczny i długofalowy, co świadczy o utrwalonych problemach materialnych tej grupy.

Jednocześnie większość mieszkańców nie korzysta z OPS, najczęściej z powodu przekroczenia kryteriów dochodowych lub braku poczucia potrzeby. Część osób nie jest również świadoma dostępnych form wsparcia, co wskazuje na istniejące bariery informacyjne oraz potencjalne wykluczenie tych, którzy mogliby z pomocy skorzystać.

W zakresie wspierania efektywności energetycznej głównym oczekiwaniem jest bezpośrednie wsparcie finansowe, ale duże znaczenie mają także proste, techniczne formy pomocy, takie jak drobne naprawy poprawiające szczelność budynków. Oczekiwania te wskazują, że problemy energetyczne mieszkańców wynikają przede wszystkim z ograniczeń ekonomicznych, a nie z braku chęci poprawy warunków.

Mimo bardzo wysokiej świadomości programu „Czyste Powietrze”, wielu mieszkańców nie podejmuje prób uzyskania dofinansowania. Najważniejszym powodem jest brak prawa własności do nieruchomości, który szczególnie dotyczy osoby młodsze i wynajmujące mieszkania. Poważną barierą pozostają również skomplikowane procedury formalne oraz brak środków na wkład własny, co ponownie potwierdza, że sytuacja finansowa jest kluczowym czynnikiem warunkującym dostęp do wsparcia na rzecz poprawy efektywności energetycznej.

Wyniki analizy świadczą także o stopniowym odchodzeniu od tradycji górniczych jako podstawy zabezpieczenia energetycznego gospodarstw domowych oraz o gotowości mieszkańców do zmian w obszarze ogrzewania — pod warunkiem zapewnienia im odpowiedniego wsparcia technicznego i finansowego.

Dokładna analiza pokazuje wyraźny związek między sytuacją zdrowotną gospodarstw domowych a ich sytuacją społeczno-ekonomiczną oraz warunkami mieszkaniowymi. Obecność osób przewlekle chorych i z niepełnosprawnościami występuje szczególnie często w gospodarstwach o niższym statusie materialnym, a także w strukturach rodzinnych, w których obciążenia zdrowotne i opiekuńcze są większe — jak w gospodarstwach jednoosobowych i wielopokoleniowych.

Wyniki jednoznacznie wskazują, że problemy zdrowotne mogą wpływać na poziom zamożności gospodarstw, ale również odwrotnie — trudności finansowe sprzyjają pogorszeniu zdrowia, szczególnie w okresie zimowym, kiedy rosną wydatki na ogrzewanie i zwiększa się kontakt z niską jakością powietrza. Sezonowe pogorszenie stanu zdrowia jest zauważalne przede wszystkim wśród osób starszych, najniżej wykształconych oraz tych, które już doświadczają trudnej sytuacji materialnej i korzystają z pomocy społecznej. Grupy te są wyraźnie bardziej narażone na negatywne skutki chłodu w mieszkaniu oraz zanieczyszczenia powietrza.

Rekomendacje

Działania strategiczne i systemowe

Rekomendacje na poziomie krajowym i regionalnym, kluczowe dla stworzenia ram prawnych i finansowych umożliwiających skuteczną walkę z ubóstwem energetycznym:

- Konieczność redefinicji ubóstwa energetycznego i uwzględnienia „ukrytego ubóstwa”. Obecne wskaźniki, często bazujące wyłącznie na relacji wydatków na energię do dochodu, są niewystarczające. Raport wykazuje, że 15% badanych, aby poradzić sobie z kosztami energii, ogranicza wydatki na żywność, a 6,3% na leki. Jest to dowód na istnienie „ukrytego ubóstwa energetycznego”. Krajowa definicja musi zostać poszerzona o gospodarstwa domowe o niskich dochodach i nieefektywnych energetycznie domach, które aby przetrwać drastycznie ograniczają zużycie energii poniżej progu zapewniającego zdrowie i komfort. Ignorowanie tej grupy prowadzi do promowania nieefektywnych nawyków i równocześnie „karanie” tych, którzy oszczędzają z konieczności. Statystyki powinny opierać się na kosztach energii wymaganych do osiągnięcia standardu „wystarczalności energetycznej”, a nie na sztywnym progu procentowym (np. 10% czy 30%), który nie różnicuje marnotrawstwa od niezbędnych potrzeb.
- Zapewnienie sprawiedliwości społecznej transformacji. Aby transformacja energetyczna była sprawiedliwa społecznie, wsparcie finansowe nie może omijać osób najbardziej wykluczonych. Istnieje ryzyko, że środki publiczne będą trafiać głównie do gospodarstw zamożniejszych, które są bardziej zaradne, posiadają wyższe kompetencje cyfrowe i środki na wkład własny. Programy wsparcia muszą być aktywnie kierowane do zidentyfikowanych w raporcie grup najwyższego ryzyka: osób o niskich dochodach, seniorów (zwłaszcza prowadzących gospodarstwa jednoosobowe), klientów Ośrodków Pomocy Społecznej, samotnych rodziców oraz osób z niepełnosprawnościami. Należy rozważyć wykluczenie ze wsparcia osłonowego (zasiłków) gospodarstw o średnich i wysokich dochodach, kierując dla nich wsparcie wyłącznie na inwestycje prosumenckie i modernizacyjne.
- Wprowadzenie regulacji chroniących najemców, którzy znajdują się w „pułapce najmu” – nie mogąc inwestować w poprawę efektywności energetycznej lokalu, ponoszą pełne koszty wysokich rachunków. Konieczne jest wprowadzenie regulacji, która zobowiąże właścicieli do wynajmowania wyłącznie lokali posiadających aktualne świadectwo charakterystyki energetycznej. Umożliwi to najemcom podejmowanie świadomych decyzji i stworzy presję rynkową na właścicieli, aby przeprowadzali termomodernizację.
- Strategiczne planowanie w kontekście transformacji. Lokalne strategie muszą pilnie uwzględniać nadchodzące regulacje UE (pakiet „Gotowi na 55” i system ETS2), które oznaczają systematyczne podnoszenie kosztów użytkowania paliw kopalnych. Przyspieszenie inwestycji w modernizację budynków i wymianę źródeł ciepła jest kluczowe, aby ograniczyć przyszłe obciążenia finansowe gospodarstw domowych i zapobiec nowej fali ubóstwa energetycznego.

- Współpraca międzygminna i monitoring. Problem ubóstwa energetycznego przekracza granice administracyjne pojedynczych gmin. Rekomenduje się utworzenie stałego forum współpracy gmin (np. subregionu wałbrzyskiego) w celu wymiany doświadczeń, koordynacji projektów oraz wspólnego pozyskiwania środków. Kwestia ubóstwa energetycznego musi zostać na stałe wpisana do lokalnych dokumentów strategicznych (strategii rozwoju, programów rewitalizacji) i być regularnie monitorowana, np. poprzez analizę danych z OPS.
- Wdrożenie alternatywnych metod płatności dla osób zadłużonych. Raport wykazał, że 8,9% gospodarstw zalegało z opłatami za energię, a 2,7% doświadczyło odłączenia prądu przez dostawcę. Aby zapobiegać wykluczeniu energetycznemu, należy upowszechnić dostęp do alternatywnych metod płatności, takich jak systemy przedpłatowe (pre-paid). Osoby i gospodarstwa domowe, którym odcięto energię z powodu zadłużenia, powinny mieć zagwarantowaną możliwość przejścia na system energii "na kartę".

Modernizacja techniczna i efektywność energetyczna

Działania inwestycyjne muszą być precyzyjnie ukierunkowane na budynki i technologie, które przyniosą największą ulgę mieszkańcom.

- Priorytetowa termomodernizacja budynków komunalnych i wielorodzinnych. Efektywność energetyczna nieruchomości należących do władz lokalnych musi być priorytetem. Raport wskazuje, że problem ubóstwa jest najcięższy w „starszych, często komunalnych” budynkach (np. w gminie Boguszów-Gorce), gdzie 50% budynków jest nieocieplonych, a 33,8% pochodzi sprzed 1946 roku. Budynki komunalne, w tym mieszkania socjalne, powinny zostać poddane głębokiej termomodernizacji w pierwszej kolejności. Szczególną uwagę należy zwrócić na budynki wielopiętrowe, gdyż modernizacja w tych strukturach przynosi korzyści wielu rodzinom, często żyjącym w przeludnieniu.
- Elastyczność programów wsparcia oparta na wskaźniku Koszt-Efekt. Programy zwiększające efektywność energetyczną budynków powinny być możliwie elastyczne. Szytywne wymogi programowe mogą prowadzić do nieuzasadnionych ekonomicznie inwestycji. Programy powinny jasno wskazywać potencjalne efekty (oszczędności) i koszty poszczególnych działań (np. wymiana okien, docieplenie stropu, docieplenie ścian), pozwalając beneficjentom (w porozumieniu z audytorem) wybierać działania o najwyższym wskaźniku koszt-efekt. Dotyczy to zwłaszcza drobnych napraw (np. uszczelnienie okien), wskazanych przez 21,4% badanych jako najbardziej potrzebna pomoc.
- Intensyfikacja wymiany źródeł ciepła w oparciu o lokalną diagnozę. Aż 23,9% badanych wciąż używa kotłów typu „kopciuch”, a 5,0% pieców kaflowych, co jest kluczowym źródłem ubóstwa energetycznego i smogu (szczególnie w gminach Ciepłowody i Boguszów-Gorce). Należy zintensyfikować programy wymiany tych źródeł na niskoemisyjne. Działania te powinny być wsparte kampanią informacyjną, gdyż choć raport wskazuje na generalnie pozytywne lub neutralne nastawienie mieszkańców do nowych technologii, wciąż istnieje obawa o wyższe koszty eksploatacji.
- Weryfikacja zasobów budowlanych przed przyznaniem wsparcia. Nie każdy stary budynek nadaje się do kosztownej modernizacji. Istniejące zasoby budowlane (zwłaszcza komunalne)

powinny zostać ponownie ocenione pod kątem ich potencjału termomodernizacyjnego, stopnia zasiedlenia oraz zgodności z trendami demograficznymi (starzenie się społeczeństwa, migracje). Tylko najbardziej odpowiednie i perspektywiczne budynki powinny kwalifikować się do głębokiej termomodernizacji. W innych przypadkach bardziej uzasadnione może być wspieranie mieszkańców w przeprowadzce do lokali o wyższym standardzie lub udzielenie im pomocy materialnej, pozwalającej na zakup niezbędnej energii.

Wskazanie grup docelowych, doradztwo i rola OPS

Najważniejszym elementem sprawiedliwej transformacji jest dotarcie z pomocą do tych, którzy sami o nią nie poproszą. Kluczową rolę muszą tu odegrać Ośrodki Pomocy Społecznej.

- Priorytet dla wsparcia niefinansowego: edukacja i doradztwo. W zwalczaniu ubóstwa energetycznego należy priorytetowo traktować niefinansowe metody wsparcia, kładąc nacisk na edukację energetyczną i zwiększanie świadomości. Są to działania najczęściej pomijane, a jednocześnie niskokosztowe i przynoszące trwałe efekty w postaci zmiany nawyków.
- Kluczowa rola OPS jako aktywnych asystentów. Ośrodki Pomocy Społecznej muszą zostać strategicznie zaangażowane w proces pomocowy. Dysponują one niezbędną wiedzą na temat realnych potrzeb gospodarstw domowych w swoim regionie. Ich rola nie może ograniczać się do wypłaty zasiłków. OPS powinien pełnić funkcję aktywnego doradcy i asystenta: informować o dostępnych programach (np. „Czyste Powietrze”), prowadzić doradztwo energetyczne (gdyż świadomość klientów OPS w tym zakresie jest niska) oraz zapewniać aktywną pomoc w procesie aplikowania (np. przy wypełnianiu dokumentów). Jest to kluczowe dla przełamania barier „skomplikowanych procedur” (wskazanych przez 21,5% badanych) oraz „braku informacji” (12,3%).
- Wzmocnienie kompetencji i zasobów OPS. Realizacja nowych zadań – takich jak doradztwo energetyczne, asysta przy skomplikowanych wnioskach modernizacyjnych czy promowanie efektywności – wymaga systemowego podniesienia kompetencji pracowników socjalnych. Należy zainwestować w specjalistyczne szkolenia dla kadr OPS. Jednocześnie, w związku ze znacznym rozszerzeniem obowiązków, konieczne jest zapewnienie Ośrodkom Pomocy Społecznej dodatkowego finansowania na pokrycie kosztów związanych z nowymi działaniami i potencjalnym zwiększeniem zatrudnienia.
- Przejście od wsparcia doraźnego (zasiłki) do rozwiązań długoterminowych. Raport wykazał, że 66,2% klientów OPS korzystało z pomocy trzy lub więcej razy w ciągu roku, co świadczy o „ciągłym cyklu wsparcia bez postępów”. Oferowanie natychmiastowej pomocy finansowej rodzinom w nieefektywnych energetycznie domach jest działaniem tymczasowym, a nie strategią długoterminową. OPS musi skupić się na rozwiązaniach trwałych: wspieraniu modernizacji termicznej (np. przez asystę w programach), promowaniu kompaktowego mieszkalnictwa (np. dla samotnych osób starszych w zbyt dużych domach) lub wspieraniu przeprowadzek do już zmodernizowanych zasobów socjalnych.
- Warunkowanie wsparcia OPS od zmiany zachowań. Wsparcie finansowe oferowane przez OPS powinno być uzależnione od przyjęcia przez beneficjentów zachowań oszczędzających energię. Wiąże się to z ustanowieniem standardów minimalnego zużycia (dostosowanych do

wielkości gospodarstwa i stanu budynku) oraz promowaniem prostych nawyków (wyłączanie świateł, unikanie trybu standby, ogrzewanie tylko zajmowanych pomieszczeń). Bez zachęcania do tych zachowań, pomoc finansowa ryzykuje utrwalanie nieefektywnych nawyków.

- System wsparcia powinien łączyć pomoc materialną z elementami aktywizacji społecznej. W przypadkach, gdy gospodarstwa domowe nie są w stanie wnieść wkładu własnego, możliwe jest zastosowanie zasady „pomoc za zaangażowanie”. Oznacza to, że beneficjenci mogliby uczestniczyć w działaniach na rzecz gminy, np. w programach poprawy estetyki przestrzeni publicznej, drobnych pracach porządkowych lub inicjatywach edukacyjnych, w zamian za partycypację w kosztach inwestycji energetycznych. Alternatywnie, formą wkładu może być udział w krótkim szkoleniu zawodowy, które podnosi kompetencje zawodowe i daje potencjał na zwiększenie przyszłych dochodów. Takie podejście zwiększa poczucie sprawczości, wspiera integrację społeczną i pozwala beneficjentom zachować godność w procesie uzyskiwania pomocy. Jednocześnie umożliwia gminom aktywne angażowanie mieszkańców w proces transformacji energetycznej, wzmacniając odpowiedzialność zbiorową za efektywne wykorzystanie energii.
- Obowiązkowa ocena ekspercka i współpraca z NGO. Przed udzieleniem pomocy finansowej na cele energetyczne obowiązkowe powinny być wizyty w miejscu zamieszkania oraz ekspercka ocena lokalu. Pozwoli to na trafną diagnozę problemu (np. czy problemem jest tylko brak opał, czy nieszczelne okna i „kopciuch”). OPS powinien również współpracować z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, aby oferować doradztwo energetyczne trudno dostępnym, zmarginalizowanym społecznościom lub osobom starszym mieszkającym samotnie.

Wykorzystanie istniejących programów w przeciwdziałaniu ubóstwu energetycznemu

- Skuteczność przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu w badanych gminach zależy od właściwego wykorzystania narzędzi wsparcia dostępnych na poziomie krajowym. Wyniki badania wskazują jednak, że większość najbardziej wrażliwych gospodarstw domowych nie korzysta z możliwości inwestycyjnych z powodu barier formalnych, finansowych i informacyjnych. Kluczowe jest zatem lepsze dopasowanie istniejących programów do lokalnych uwarunkowań oraz zintensyfikowanie aktywnej roli gmin i Ośrodków Pomocy Społecznej w procesie wdrażania działań modernizacyjnych.
- Szczególne znaczenie ma program „**Stop Smog**”, który jako jeden z nielicznych pozwala na finansowanie głębokiej modernizacji energetycznej gospodarstw o najniższych dochodach. Jego pełne wykorzystanie w subregionie wałbrzyskim wymaga jednak podjęcia przez gminy uchwał antysmogowych, o ile nie zostało to jeszcze zrobione, by odblokować dostęp do środków skierowanych do osób najbardziej potrzebujących.
- Drugim kluczowym narzędziem jest program „**Czyste Powietrze**”, który umożliwia wymianę nieefektywnych źródeł ciepła i poprawę standardu energetycznego domów jednorodzinnych. Obecny poziom jego wykorzystania w badanych gminach jest jednak ograniczony m.in. ze względu na bariery administracyjne, konieczność posiadania wkładu własnego, o ile wnioskuje się o podstawowy poziom dofinansowania, oraz niską świadomość mieszkańców na temat możliwości uzyskania wsparcia. Dlatego wskazane jest zintensyfikowanie działań

doradczych i informacyjnych prowadzonych przez gminy dotyczących możliwości skorzystania z programu oraz informowania beneficjentów o konieczności sprawdzania cech wykonawców (referencje, doświadczenie, licencje, gwarancje).

- W przypadku mieszkańców budynków wielorodzinnych, w tym zasobu komunalnego, podstawowym instrumentem wsparcia staje się program „**Ciepłe Mieszkanie**”, którego brak wykorzystania pogłębia nierówność w dostępie do poprawy warunków mieszkalnych między właścicielami domów a najemcami. Program ten ma szczególne znaczenie na obszarach takich jak Boguszów-Gorce i Duszniki-Zdrój, gdzie udział zabudowy wielorodzinnej i lokali komunalnych jest wysoki, a stan techniczny wielu budynków zdecydowanie poniżej standardów energetycznych. Aby zwiększyć poziom wykorzystania programu, konieczne jest aktywne zaangażowanie gmin zarówno w jego promocję, jak i w obsługę procesu aplikacyjnego. W praktyce to gmina musi przystąpić do programu, aby mieszkańcy lokali komunalnych lub właściciele lokali we wspólnotach mogli uzyskać dofinansowanie. Dlatego gminy powinny aktywnie wspierać proces pozyskiwania zgód właścicieli i uchwał wspólnotowych, organizując spotkania informacyjne i doradztwo prawno-techniczne. Ponadto, ze względu na częste problemy mieszkańców z wypełnianiem dokumentacji czy negocjacją z wykonawcami, wskazane jest udzielanie wsparcia formalnego i koordynacyjnego osobom, które nie są w stanie samodzielnie przejść przez procedury administracyjne.
- **Ulga termomodernizacyjna** może stanowić uzupełnienie wymienionych instrumentów, choć ze względu na wymogi podatkowe jest niedostępna dla części gospodarstw najuboższych. W jej przypadku rekomenduje się połączenie z dotacjami państwowymi lub gminnymi, co pozwoliłoby wykorzystać ją również przez grupy o niższych dochodach.
- Potencjał w ograniczaniu kosztów energii posiadają również programy wspierające odnawialne źródła energii, takie jak „**Mój Prąd**” czy „**Energia dla Wsi**”. Wymagają one jednak większego zaangażowania kapitałowego po stronie beneficjentów, co w badanych gminach stanowi istotną barierę. Możliwością jej przezwyciężenia jest realizacja inwestycji zbiorczych, np. poprzez spółdzielnie energetyczne, wspólnoty mieszkaniowe lub inicjatywy lokalne ukierunkowane na wsparcie gospodarstw wrażliwych.
- **Rola gmin i OPS w skutecznym wdrażaniu programów wsparcia.** Skuteczność walki z ubóstwem energetycznym zależy od aktywności samorządów jako lokalnych koordynatorów dostępnych programów (m.in. „Czyste Powietrze”, „Ciepłe Mieszkanie”, „Stop Smog”). Gminy powinny wspierać mieszkańców w przechodzeniu procedur administracyjnych, organizować doradztwo energetyczne oraz pomagać wspólnotom mieszkaniowym w uzyskiwaniu uchwał i zgód niezbędnych do realizacji inwestycji. Równocześnie Ośrodki Pomocy Społecznej muszą pełnić rolę aktywnych asystentów swoich klientów — identyfikować gospodarstwa zagrożone, kierować je do trwałych rozwiązań modernizacyjnych i wspierać korzystanie z mechanizmów prefinansowania, tak aby pomoc nie ograniczała się do doraźnych zasiłków, lecz prowadziła do realnego wyjścia z ubóstwa energetycznego.

Załączniki

Narzędzie badawcze

Szanowni Państwo,

prowdzimy badanie dotyczące sytuacji mieszkaniowej i energetycznej mieszkańców wybranych gmin subregionu wałbrzyskiego. Badanie realizowane jest w ramach projektu finansowanego z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. Celem badania jest lepsze zrozumienie, w jaki sposób mieszkańcy radzą sobie z kosztami ogrzewania i energii, jakie mają warunki mieszkaniowe oraz z jakiego wsparcia korzystają lub mogliby korzystać. Wyniki pozwolą zaplanować skuteczniejsze działania pomocowe oraz programy wsparcia energetycznego.

Ankieta ma charakter anonimowy, a wszystkie odpowiedzi zostaną wykorzystane wyłącznie do celów statystycznych. Jej wypełnienie zajmie około 15 minut. Prosimy o szczere odpowiedzi, interesują nas Państwa rzeczywiste doświadczenia.

Dziękujemy za udział w badaniu – Państwa głos ma znaczenie!

CZĘŚĆ A: PODSTAWOWE INFORMACJE (METRYCZKA)

W tej części prosimy o kilka podstawowych informacji o Panu/Pani i gospodarstwie domowym.

A1. Płeć:

☐ Kobieta

☐ Mężczyzna

A2. Wiek:

_____ lat

A3. Wykształcenie:

☐ Podstawowe / gimnazjalne

☐ Średnie

☐ Zasadnicze zawodowe

☐ Wyższe

A4. Skład Pana/Pani gospodarstwa domowego

☐ Gospodarstwo jednoosobowe

☐ Gospodarstwo wielopokoleniowe (np. rodzice z dziećmi i dziadkami)

☐ Para (małżeństwo lub związek nieformalny) bez dzieci

☐ Inny układ rodzinny (np. rodzeństwo, osoby niespokrewnione)

☐ Para z dzieckiem/dziećmi

☐ Samotny rodzic z dzieckiem/dziećmi

A5. Jak jest główne źródło dochodu w Pana/Pani gospodarstwie domowym? (Proszę wybrać jedno, najważniejsze)

☐ Praca na etacie (wszystkich dorosłych/jednego?)

☐ Emerytura / renta

☐ Praca dorywcza / umowy zlecenia/o dzieło

☐ Zasiłki / świadczenia z pomocy społecznej (np. zasiłek stały, świadczenie pielęgnacyjne)

☐ Prowadzenie własnej działalności gospodarczej

☐ Gospodarstwo rolne

☐ Inne (jakie?):

A6. Jak ocenia Pan/Pani sytuację finansową swojego gospodarstwa domowego?

☐ Żyjemy bardzo dobrze, na wszystko nam wystarcza.

☐ Żyjemy dobrze, nie musimy oszczędzać na co dzień.

☐ Żyjemy skromnie, musimy uważać na wydatki.

☐ Żyjemy biednie, często brakuje nam pieniędzy na podstawowe potrzeby.

CZĘŚĆ B: CHARAKTERYSTYKA MIESZKANIA I SYSTEMU GRZEW CZEGO

Pytania w tej części dotyczą warunków mieszkaniowych i sposobu ogrzewania.

B1. W jakim typie budynku Pan/Pani mieszka?

- ☐ Dom jednorodzinny
- ☐ Mieszkanie w bloku wielorodzinnym (4 piętra lub więcej)
- ☐ Mieszkanie w budynku wielorodzinnym (do 4 pięter, tzw. "familok", kamienica)
- ☐ Inny (jaki?):

B2. Jaki jest status własnościowy lokalu?

- ☐ Własność
- ☐ Najem komunalny / socjalny (od gminy/miasta)
- ☐ Najem od prywatnego właściciela
- ☐ Inny (jaki?):

B3. Czy ściany zewnętrzne budynku są ocieplone?

- ☐ Tak ☐ Nie ☐ Nie wiem

B4. Jakie jest główne źródło ogrzewania Pana/Pani domu/mieszkania?

- ☐ Kocioł na węgiel lub drewno (tzw. "kopciuch")
- ☐ Nowoczesny kocioł na paliwo stałe (np. na ekogroszek, pellet z certyfikatem)
- ☐ Ogrzewanie gazowe
- ☐ Pompa ciepła
- ☐ Ogrzewanie z sieci miejskiej (ciepłownia)
- ☐ Ogrzewanie elektryczne (piece akumulacyjne, grzejniki konwektorowe)
- ☐ Piec kaflowy
- ☐ Inne (jakie?):

B5. Czy w Pana/Pani domu w okresie zimowym występuje problem z wilgocią lub pleśnią na ścianach?

- ☐ Tak, często ☐ Tak, czasami ☐ Nie, nigdy

B6. W którym roku został wybudowany budynek, w którym Pan/Pani mieszka?

- ☐ Przed 1946 ☐ 1981-2000 ☐ Nie wiem
- ☐ 1946-1960 ☐ 2001-2020
- ☐ 1961-1980 ☐ Po 2021

B7. Kiedy mieszkanie/dom, w którym Pan/Pani mieszka był remontowany?

- ☐ Przed 2000 rokiem ☐ Po 2010
- ☐ 2001-2010 ☐ Nie wiem

B8. Jaka jest powierzchnia mieszkania/domu, w którym Pan/Pani mieszka?

- ☐ Mniej niż 30 m² ☐ 50-69 m² ☐ 90-109 m²
- ☐ 30-49 m² ☐ 70-89 m² ☐ Powyżej 110 m²

B9. Jaka jest liczba pokoi w mieszkaniu/domu, w którym Pan/Pani mieszka (nie licząc kuchni i łazienki)?

- ☐ 1 ☐ 3
- ☐ 2 ☐ 4 i więcej

CZĘŚĆ C: WIEDZA I ZACHOWANIA ENERGETYCZNE

Ta część dotyczy codziennych nawyków związanych ze zużyciem energii.

C1. Jak często w Pana/Pani domu stosuje się następujące zasady, by oszczędzać energię? (Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź w każdym wierszu)

Zachowanie	Zawsze	Często	Czasami	Rzadko	Nigdy / Nie dotyczy
Gaszenie światła przy wychodzeniu z pokoju	☐	☐	☐	☐	☐
Gotowanie tylko takiej ilości wody w czajniku, jaka jest potrzebna	☐	☐	☐	☐	☐
Przykrywanie garnków pokrywkami podczas gotowania	☐	☐	☐	☐	☐
Odłączanie ładowarek i urządzeń, gdy nie są używane	☐	☐	☐	☐	☐
Zmniejszanie ogrzewania na noc lub gdy nikogo nie ma	☐	☐	☐	☐	☐
Niezastawianie grzejników meblami i niezastanianie ich grubymi zasłonami	☐	☐	☐	☐	☐

C2. Jak często Pan/Pani lub domownicy staracie się stosować do poniższych zasad, aby przetrwać okresy niskich temperatur? (Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź w każdym wierszu)

Zachowanie	Zawsze	Często	Czasami	Rzadko	Nigdy / Nie dotyczy
Ogrzewam tylko jeden pokój	☐	☐	☐	☐	☐
Kładę się spać wcześniej, żeby mniej ogrzewać mieszkanie	☐	☐	☐	☐	☐
Staram się spędzać czas w ciągu dnia pod kocem lub kołdrą	☐	☐	☐	☐	☐

CZĘŚĆ D: SYTUACJA EKONOMICZNA I DOŚWIADCZENIE UBÓSTWA ENERGETYCZNEGO

Pytania dotyczą finansowych i społecznych aspektów zużycia energii.

D1. Proszę oszacować łączny dochód netto (na rękę) wszystkich członków gospodarstwa domowego miesięcznie:

- ☐ <1600 zł
 ☐ 3001–4500 zł
 ☐ powyżej 6000 zł
☐ 1601–3000 zł
 ☐ 4500 zł – 6000 zł
 ☐ Odmowa

D2. Rachunki miesięczne za energię:

- ☐ <200 zł
 ☐ 401–600 zł
 ☐ Nie wiem
☐ 200–400 zł
 ☐ Powyżej 600 zł

D3. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy w mieszkaniu zdarzyła się przerwa w dostawie prądu z powodów finansowych?

(Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- ☐ Tak, prąd został odłączony z inicjatywy dostawcy (np. z powodu zaległości)
☐ Tak, prąd został odłączony samodzielnie (np. celowe ograniczenie zużycia)
☐ Nie zdarzyło się

☐ Trudno powiedzieć / Nie pamiętam

D4. Jaki procent miesięcznych dochodów Pana/Pani gospodarstwa domowego jest przeznaczany na rachunki za energię (ogrzewanie, prąd, gaz)?

☐ Mniej niż 10%

☐ Między 21% a 30%

☐ Trudno powiedzieć

☐ Między 10% a 20%

☐ Ponad 30%

D5. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się, że Pana/Pani gospodarstwo domowe zalegało z opłatami za energię (prąd, gaz, ogrzewanie)?

☐ Tak

☐ Nie

D6. Czy uważa Pan/Pani, że Pana/Pani dom jest w zimie wystarczająco ciepły dla komfortu i zdrowia rodziny?

☐ Zdecydowanie tak

☐ Raczej nie

☐ Raczej tak

☐ Zdecydowanie nie

D7. Czy w ciągu ostatniego roku, aby poradzić sobie z wysokimi kosztami energii, podejmował/a Pan/Pani któreś z poniższych działań? (Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi)

☐ Ograniczałem/am wydatki na żywność

☐ Ograniczałem/am wydatki na leki lub leczenie

☐ Zapożyczyłem/am się u rodziny lub znajomych

☐ Wziąłem/wzięłam pożyczkę w banku lub firmie pożyczkowej

☐ Ogrzewałem/am tylko jedno lub dwa pomieszczenia w domu

☐ Korzystałem/am ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej na cele grzewcze

CZĘŚĆ E: DOSTĘPNOŚĆ I ROLA WSPARCIA INSTYTUCJONALNEGO

Ostatnia część ankiety dotyczy wiedzy o programach pomocowych i roli instytucji.

E1. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy skorzystał(a) Pan/Pani z pomocy OPS?

☐ Tak

☐ Nie

E2. (Pytanie tylko dla osób, które odpowiedziały "Nie" w E1) Jeśli nie korzystał(a) Pan/Pani z pomocy OPS, to dlaczego?

☐ Nie wiedziałem/am, że mogę się o taką pomoc ubiegać

☐ Dochody były zbyt wysokie, żeby się zakwalifikować

☐ Trudno było złożyć wniosek / zbyt skomplikowane procedury

☐ Nie chciałem/am być postrzegany/a jako osoba „potrzebująca”

☐ Nie ufam instytucjom publicznym

☐ Pomaga mi rodzina lub znajomi, nie potrzebowałem/am OPS

☐ Inny powód (jaki?):

E3. (Pytanie tylko dla osób, które odpowiedziały "Tak" w E1) Ile razy w ciągu ostatnich 12 miesięcy skorzystał(a) Pan/Pani z pomocy OPS?

☐ Jeden raz

☐ Dwa razy

☐ Trzy lub więcej razy

E4. Jakiej formy wsparcia ze strony instytucji publicznych (np. gminy, OPS) najbardziej by Pan/Pani potrzebował/a w zakresie problemów z energią?

- ☐ Wyższego wsparcia finansowego (zasiłków)
- ☐ Prostego i dostępnego doradztwa, jak oszczędzać energię
- ☐ Pomocy w wypełnianiu wniosków o dofinansowanie (np. na wymianę pieca)
- ☐ Bezpłatnych, drobnych napraw poprawiających szczelność okien/drzwi
- ☐ Innej (jakiej?):

E5. Czy słyszał/a Pan/Pani o rządowym programie "Czyste Powietrze", który oferuje dofinansowanie do wymiany pieca i ogrzania domu? – tylko dla właścicieli domów jednorodzinnych

- ☐ Tak ☐ Nie

E6. (Pytanie tylko dla osób, które odpowiedziały "Tak" w E5 Czy próbował/a Pan/Pani skorzystać z tego programu?

- ☐ Tak, udało się uzyskać dofinansowanie. ☐ Tak, próbowałem/am, ale bezskutecznie. ☐ Nie, nie próbowałem/am.

E7. (Pytanie tylko dla osób, które nie próbowały skorzystać z programu) Co było głównym powodem, dla którego nie próbował/a Pan/Pani skorzystać z programu "Czyste Powietrze"?

- ☐ Brak informacji o zasadach programu
- ☐ Zbyt skomplikowane wnioski i procedury
- ☐ Brak pieniędzy na wymagany wkład własny
- ☐ Brak zaufania do instytucji państwowych
- ☐ Obawa, że nowe ogrzewanie będzie droższe w użytkowaniu
- ☐ Nie jestem właścicielem/ką mieszkania
- ☐ Inny powód (jaki?):

CZĘŚĆ F: PYTANIA DOTYCZĄCE OBSZARU GÓRNICZEGO:

F1. Czy obecnie Pan/Pani lub ktoś z domowników korzysta z tzw. deputatu węglowego lub jego ekwiwalentu pieniężnego?

- ☐ Tak, w formie pieniędzy (ekwiwalentu) lub węgla ☐ Nie

F2. Czy w Pana/Pani otoczeniu uważa się, że ogrzewanie innymi źródłami (np. gazem, prądem, pompą ciepła) jest „gorsze” lub „nieopłacalne”?

- ☐ Tak ☐ Nie ☐ Trudno powiedzieć

CZĘŚĆ G: PYTANIA O ZDROWIE:

G1. Czy w Pana/Pani gospodarstwie domowym mieszka osoba z niepełnosprawnością lub przewlekłą chorobą (np. astma, choroby serca, neurologiczne)?

- ☐ Tak ☐ Nie ☐ Wolę nie odpowiadać

G2. Czy Pana/Pani stan zdrowia pogarsza się w miesiącach zimowych (np. nasilenie objawów, infekcje, choroby układu oddechowego)?

- ☐ Tak ☐ Nie ☐ Trudno powiedzieć

Aneks

Analiza istotności statystycznej

Test chi-kwadrat Pearsona (test niezależności chi-kwadrat) jest stosowany w celu zbadania zależności pomiędzy dwiema zmiennymi nominalnymi (kategorialnymi). Bazuje on na porównywaniu ze sobą wartości obserwowanych (czyli takich, które uzyskaliśmy w badaniu), z wartościami oczekiwanymi (czyli takimi, które zakłada test, gdyby nie było żadnego związku pomiędzy zmiennymi). Jeżeli różnica pomiędzy wartościami obserwowanymi a oczekiwanymi jest duża (istotna statystycznie) to można powiedzieć, że zachodzi relacja pomiędzy jedną zmienną a drugą.

Charakterystyka mieszkania i systemu grzewczego

W jakim typie budynku Pan/Pani mieszka? [N=3756]

W budynkach wielorodzinnych liczących do 4 pięter istotnie częściej mieszkają mieszkańcy gminy Boguszków-Gorce (48,0%), natomiast istotnie rzadziej – mieszkańcy gminy Ciepłowody (31,0%). W tego typu budynkach istotnie częściej mieszkają osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (63,6%), a istotnie rzadziej osoby z wykształceniem wyższym (36,8%). Istotnie częściej w budynkach wielorodzinnych liczących do 4 pięter mieszkają gospodarstwa jednoosobowe (55,9%) oraz samotni rodzice z dziećmi (58,0%), natomiast istotnie rzadziej – gospodarstwa wielopokoleniowe (33,6%). Zamieszkiwanie w tego rodzaju budynkach wielorodzinnych istotnie częściej dotyczy osób utrzymujących się z pracy dorywczej (57,0%) lub świadczeń z pomocy społecznej (58,5%), natomiast istotnie rzadziej – osób, dla których głównym źródłem dochodu jest gospodarstwo rolne (2,8%). Osoby mieszkające w kamienicach istotnie częściej oceniają swoją sytuację finansową jako biedną (73,7%) lub skromną (50,9%), a istotnie rzadziej jako dobrą (38,6%). Z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej istotnie częściej korzystali mieszkańcy budynków wielorodzinnych (66,7%), natomiast istotnie rzadziej – ci, którzy z niej nie korzystali (42,7%). W tego typu gospodarstwach istotnie częściej mieszka osoba z niepełnosprawnością lub przewlekłą chorobą (50,8%), a ich mieszkańcy częściej deklarują, że stan zdrowia pogarsza się zimą (54,8%). Istotnie rzadziej występowały wskazania, że stan zdrowia się nie pogarsza (41,3%) lub że w gospodarstwie nie ma osoby chorej (43,8%). Mieszkańcy budynków wielorodzinnych istotnie częściej należą do gospodarstw o niskich i średnich dochodach – poniżej 1600 zł (70,1%), 1601-3000 zł (60,9%) oraz 3001-4500 zł (51,8%). Istotnie rzadziej należą do grupy o wysokich dochodach powyżej 6000 zł (34,4%).

Jaki jest status własnościowy lokalu? [N=3756]

Analiza wyników z uwzględnieniem cech uczestników badania pokazała istotne zależności. Prawem własności do lokalu istotnie częściej dysponują mieszkańcy gmin Ciepłowody (92,7%) i Duszniki-Zdrój (81,9%), a istotnie rzadziej – mieszkańcy gminy Boguszków-Gorce (66,2%). Osoby w wieku co najmniej 60 lat istotnie częściej są właścicielami lokalu (78,6%). Rzadziej dotyczy to osób młodszych – w wieku 18–29 lat (60,5%). Prawo własności lokalu istotnie częściej posiadają osoby z wykształceniem wyższym (84,6%) i średnim (77,5%). Istotnie rzadziej natomiast prawem własności dysponują osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (47,8%) i zawodowym (67,5%). Właścicielami zamieszkiwanych lokali istotnie częściej są gospodarstwa wielopokoleniowe (80,2%), pary z dziećmi

(79,4%) i pary bez dzieci (76,9%). Prawo własności do lokalu istotnie częściej posiadają także rolnicy (95,8%), przedsiębiorcy (85,5%), emeryci i renciści (77,5%) oraz osoby pracujące na etacie (77,0%). Istotnie rzadziej dysponują nim osoby pracujące dorywczo (37,4%) oraz beneficjenci zasiłków i świadczeń z pomocy społecznej (22,9%).

Czy ściany zewnętrzne budynku są ocieplone? [N=3756]

Po uwzględnieniu cech respondentów widoczne są istotne różnice w rozkładzie odpowiedzi.

W budynkach bez ocieplonych ścian zewnętrznych istotnie częściej mieszkają mieszkańcy gminy Ciepłowody (57,7%), a istotnie rzadziej – mieszkańcy gminy Duszniki-Zdrój (43,8%). Istotnie częściej w budynkach pozbawionych termoizolacji mieszkają osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (63,4%), a istotnie rzadziej osoby z wykształceniem wyższym (38,1%). Istotnie rzadziej w budynkach nieocieplonych mieszkają pary z dziećmi (45,2%). Istotnie częściej w budynkach bez termoizolacji mieszkają osoby pracujące dorywczo, na umowie zleceniu lub o dzieło (69,9%) oraz korzystające z zasiłków lub świadczeń z pomocy społecznej (74,4%). Istotnie rzadziej natomiast osoby pracujące na etacie (46,1%) oraz prowadzące własną działalność gospodarczą (33,8%). W budynkach nieocieplonych częściej mieszkają osoby żyjące biednie, którym często brakuje pieniędzy na podstawowe potrzeby (79,5%), oraz osoby żyjące skromnie, które muszą uważać na wydatki (57,3%). Rzadziej mieszkają tam osoby żyjące dobrze (41,5%) lub bardzo dobrze, którym na wszystko wystarcza (32,4%). Istotnie częściej w budynkach bez ocieplonych ścian zewnętrznych mieszkają osoby, które w ostatnich 12 miesiącach korzystały z pomocy OPS (72,5%). Rzadziej dotyczy to gospodarstw, w których nie mieszka osoba z niepełnosprawnością lub chorobą przewlekłą (48,4%). W budynkach bez termoizolacji częściej mieszkają osoby, których stan zdrowia pogarsza się w miesiącach zimowych (59,2%). Istotnie częściej w nieocieplonych budynkach mieszkają osoby o niższych dochodach netto – poniżej 1600 zł (73,8%) oraz 1601–3000 zł (63,1%).

Jakie jest główne źródło ogrzewania Pana/Pani domu/mieszkania? [N=3756]

Analiza z podziałem na grupy respondentów wskazuje na pewne istotne różnice w rozkładzie odpowiedzi. Ogrzewanie gazowe istotnie częściej wskazywali mieszkańcy gminy Duszniki-Zdrój (64,7%), natomiast istotnie rzadziej wybierali je mieszkańcy gminy Ciepłowody (6,3%). Osoby z wykształceniem wyższym (49,1%) istotnie częściej korzystały z ogrzewania gazowego. Istotnie rzadziej dotyczyło to osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (33,0%) oraz podstawowym lub gimnazjalnym (26,0%). Pary bez dzieci (42,7%) istotnie częściej ogrzewały dom gazem, natomiast gospodarstwa wielopokoleniowe (26,4%) istotnie rzadziej korzystały z tego źródła ogrzewania. Badani utrzymujący się z pracy na etacie (41,3%) istotnie częściej korzystali z ogrzewania gazowego. Istotnie rzadziej występowało ono w gospodarstwach, których głównym źródłem dochodu była praca dorywcza (19,2%), świadczenia społeczne (14,4%) lub gospodarstwo rolne (8,3%). Ogrzewanie gazowe istotnie częściej wskazywały osoby oceniające swoją sytuację finansową jako bardzo dobrą (54,3%) lub dobrą (41,8%), natomiast istotnie rzadziej – badani, którzy żyją biednie (11,3%). Również osoby, które nie korzystały z pomocy OPS (41,2%), istotnie częściej korzystały z ogrzewania gazowego, a istotnie rzadziej robili to korzystający z tej pomocy (19,2%). Ponadto istotnie rzadziej ogrzewanie gazowe wskazywali badani o najniższych dochodach – poniżej 1600 zł (14,7%).

Korzystanie z kotła na węgiel lub drewno istotnie częściej deklarowali badani z gminy Ciepłowody (41,3%), a istotnie rzadziej z gminy Duszniki-Zdrój (12,3%). Z tego źródła ogrzewania istotnie częściej korzystały osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (38,6%) oraz z zasadniczym

zawodowym (28,3%), natomiast istotnie rzadziej osoby z wykształceniem wyższym (13,2%). Kocioł na węgiel lub drewno istotnie częściej występował w gospodarstwach wielopokoleniowych (33,8%) i w układach rodzinnych „innych” (44,5%), a istotnie rzadziej wśród par bez dzieci (19,9%). Z ogrzewania tego typu istotnie częściej korzystały gospodarstwa utrzymujące się z gospodarstwa rolnego (45,8%), pracy dorywczej (37,0%) oraz świadczeń społecznych (43,7%). Istotnie rzadziej korzystały z niego osoby utrzymujące się z pracy na etacie (21,2%) lub własnej działalności gospodarczej (12,6%). Korzystanie z „kopciucha” istotnie częściej deklarowały osoby żyjące biednie (52,4%) i skromnie (27,8%), natomiast istotnie rzadziej osoby żyjące bardzo dobrze (12,0%) lub dobrze (18,0%). Badani, którzy korzystali z pomocy OPS (44,8%), istotnie częściej używali kotła węglowego lub na drewno, a istotnie rzadziej – osoby, które z tej pomocy nie korzystały (20,6%). Istotnie częściej z „kopciucha” korzystały gospodarstwa o niskich dochodach – poniżej 1600 zł (46,0%) oraz 1601–3000 zł (32,0%). Istotnie rzadziej było to źródło ogrzewania w gospodarstwach o dochodach powyżej 6000 zł (17,3%). Korzystanie z kotła na węgiel lub drewno istotnie częściej wskazywały osoby, które trudno określały, czy ich stan zdrowia pogarsza się zimą (33,5%), natomiast istotnie rzadziej osoby, które uważały, że ich zdrowie się nie pogarsza (21,3%). Podobnie istotnie rzadziej występowało ono w gospodarstwach, gdzie nie mieszka osoba z niepełnosprawnością lub przewlekłą chorobą (22,3%).

Czy w Pana/Pani domu w okresie zimowym występuje problem z wilgocią lub pleśnią na ścianach? [N=3756]

Po uwzględnieniu struktury próby można zauważyć istotne różnice. Brak problemu z wilgocią i pleśnią istotnie częściej deklarowali mieszkańcy gminy Boguszów-Gorce (73,0%). Istotnie częściej na brak problemu w tym zakresie wskazywały osoby z wykształceniem wyższym (79,0%), a istotnie rzadziej osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (53,4%). Brak problemu z wilgocią istotnie rzadziej wskazywali badani zamieszkujący gospodarstwa wielopokoleniowe (71,6%) oraz gospodarstwa obejmujące inne układy rodzinne (40,7%). Istotnie częściej w domach wolnych od wilgoci zamieszkują pary bez dzieci (75,9%), a istotnie rzadziej samotni rodzice z dziećmi (56,9%). Domy wolne od pleśni istotnie częściej należą do osób na emeryturze lub rencie (71,8%). Istotnie rzadziej brak problemu z wilgocią wskazywali rolnicy (62,5%) oraz osoby pracujące dorywczo lub na umowie zleceniu/o dzieło (56,6%). Brak zawilgocenia ścian istotnie częściej dotyczy osób pracujących na etacie (74,0%) oraz prowadzących własną działalność gospodarczą (86,5%). Istotnie rzadziej dotyczy osób utrzymujących się z zasiłków lub świadczeń z pomocy społecznej (39,4%). Domy bez pleśni i wilgoci istotnie częściej mają osoby żyjące bardzo dobrze, którym na wszystko wystarcza (84,7%), oraz osoby żyjące dobrze, które nie muszą oszczędzać na co dzień (80,3%). Istotnie rzadziej brak tego problemu dotyczy osób żyjących skromnie, które muszą uważać na wydatki (62,7%), oraz osób żyjących biednie, którym często brakuje pieniędzy na podstawowe potrzeby (45,3%). Brak problemu z wilgocią istotnie rzadziej wskazywali respondenci, którzy w ostatnich 12 miesiącach korzystali z pomocy OPS (45,6%) oraz osoby mieszkające w gospodarstwach, gdzie żyje osoba z niepełnosprawnością lub chorobą przewlekłą (63,0%). Problem z wilgocią częściej pojawia się wśród osób, które deklarują pogorszenia zdrowia w miesiącach zimowych (79,0%). Domy wolne od pleśni i wilgoci to istotnie częściej gospodarstwa o wyższych dochodach netto na osobę – powyżej 6000 zł (82,2%), a istotnie rzadziej gospodarstwa o niższych dochodach – 1601–3000 zł (51,9%) oraz poniżej 1600 zł (36,1%).

W którym roku został wybudowany budynek, w którym Pan/Pani mieszka? [N=3756]

Analiza z podziałem na grupy respondentów wskazuje na pewne istotne różnice w rozkładzie odpowiedzi. W budynkach wybudowanych przed 1946 rokiem istotnie częściej zamieszkują osoby z gmin Ciepłowody (61,2%) i Duszniki-Zdrój (39,1%), a istotnie rzadziej z gminy Boguszów-Gorce (27,1%). W takich budynkach istotnie częściej mieszkają osoby w wieku co najmniej 60 lat (40,9%), a istotnie rzadziej osoby młodsze, w wieku od 18 do 29 lat (23,1%) oraz od 30 do 44 lat (29,1%). Budynki sprzed 1946 roku istotnie rzadziej zamieszkują osoby z wykształceniem wyższym (27,2%). W budynkach z tego okresu istotnie częściej mieszkają osoby utrzymujące się z emerytury lub renty (40,6%), a istotnie rzadziej osoby prowadzące własną działalność gospodarczą (22,8%). Istotnie częściej mieszkają w nich osoby żyjące skromnie, które muszą uważać na wydatki (40,2%), a rzadziej osoby żyjące dobrze, nieoszczędzające na co dzień (28,3%). Budynki sprzed 1946 roku istotnie częściej zamieszkują osoby, których stan zdrowia pogarsza się zimą (38,8%), a istotnie rzadziej osoby, których stan zdrowia nie pogarsza się w tym okresie (30,4%). Istotnie częściej zamieszkiwane są też przez osoby z gospodarstw o dochodach netto od 1601 do 3000 zł (44,5%), a istotnie rzadziej przez osoby z gospodarstw, w których nie mieszka żadna osoba z niepełnosprawnością lub chorobą przewlekłą (31,9%).

Warto nadmienić, że budynki nowe, wybudowane po 2021 roku, istotnie częściej zamieszkują osoby w wieku od 30 do 44 lat (2,6%), z wykształceniem wyższym (4,8%), tworzące związki i posiadające dzieci (3,3%). W nowych budynkach istotnie częściej mieszkają osoby prowadzące własną działalność gospodarczą (7,2%), żyjące bardzo dobrze, którym na wszystko wystarcza (8,3%), oraz gospodarstwa o dochodach netto powyżej 6000 zł (2,9%). Istotnie rzadziej dotyczą one osób w wieku 60 lat i więcej (0,7%), utrzymujących się z emerytury lub renty (0,4%), oraz osób żyjących skromnie, które muszą uważać na wydatki (0,4%).

Kiedy mieszkanie/dom, w którym Pan/Pani mieszka był remontowany? [N=3756]

Po uwzględnieniu cech respondentów widoczne są istotne różnice w rozkładzie odpowiedzi. Remont po 2010 roku istotnie częściej dotyczy mieszkań i domów, w których żyją pary z dziećmi (62,5%), a istotnie rzadziej gospodarstw jednoosobowych (43,5%). Istotnie częściej remont po 2010 roku przeprowadzono w gospodarstwach, gdzie głównym źródłem utrzymania jest praca na etacie (59,5%), a istotnie rzadziej tam, gdzie źródłem tym są prace dorywcze lub umowy zlecenia (32,9%) albo zasiłki i świadczenia z pomocy społecznej (25,5%). Istotnie częściej w odnowionych po 2010 roku mieszkaniach żyją osoby oceniające swoją sytuację finansową jako dobrą, bez konieczności codziennego oszczędzania (63,3%), a istotnie rzadziej osoby żyjące biednie, którym często brakuje pieniędzy na podstawowe potrzeby (26,7%), oraz osoby żyjące skromnie, które muszą uważać na wydatki (47,2%). Istotnie częściej w budynkach remontowanych po 2010 roku mieszkają osoby, które nie korzystały z pomocy OPS w ostatnich 12 miesiącach (58,4%), a istotnie rzadziej ci, którzy z tej pomocy korzystali (28,0%). Istotnie częściej remontowane po 2010 roku mieszkania znajdują się w gospodarstwach, w których nie mieszka osoba z niepełnosprawnością lub chorobą przewlekłą (57,6%), a istotnie rzadziej w tych, gdzie taka osoba mieszka (48,7%). Istotnie częściej w odnowionych po 2010 roku domach mieszkają osoby, których stan zdrowia nie pogarsza się zimą (60,8%), a istotnie rzadziej osoby, których stan zdrowia się pogarsza (44,0%). Remont po 2010 roku istotnie częściej dotyczy gospodarstw o wysokich dochodach – powyżej 6000 zł (70,1%), a istotnie rzadziej gospodarstw o niższych dochodach – 1601-3000 zł (36,7%) oraz poniżej 1600 zł (23,0%). Istotnie

rzadziej remont po 2010 roku wskazywały osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (37,6%).

Jaka jest powierzchnia mieszkania/domu, w którym Pan/Pani mieszka? [N=3756]

Analiza wyników z uwzględnieniem cech uczestników badania pozwoliła dostrzec istotne zależności. W mieszkaniach lub domach o powierzchni 30-49 m² istotnie częściej mieszkają osoby z gminy Boguszków-Gorce (42,4%), a istotnie rzadziej z gmin Ciepłowody (8,4%) i Duszniki-Zdrój (31,0%). Istotnie częściej w lokalach tej wielkości mieszkają osoby w wieku co najmniej 60 lat (39,8%), a także osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (46,5%) oraz zawodowym (40,9%), podczas gdy istotnie rzadziej – osoby z wykształceniem wyższym (24,1%). Istotnie częściej lokale o powierzchni 30-49 m² zamieszkivane są przez gospodarstwa jednoosobowe (50,8%) i samotnych rodziców z dziećmi (56,3%), natomiast istotnie rzadziej – przez gospodarstwa wielopokoleniowe (19,1%) i pary z dziećmi (28,0%). Mieszkania i domy o tej powierzchni istotnie częściej wskazywały osoby utrzymujące się z emerytury lub renty (42,7%), prac dorywczych (48,0%) oraz zasiłków lub świadczeń z pomocy społecznej (49,4%). Istotnie rzadziej były to osoby, których głównym źródłem dochodu jest praca na etacie (32,1%) i prowadzenie działalności gospodarczej (15,0%). Osoby mieszkające w mieszkaniach 30-49 m² to istotnie częściej badani, którym brakuje pieniędzy na podstawowe potrzeby (47,9%) lub muszą uważać na wydatki (42,7%), natomiast istotnie rzadziej są to osoby żyjące dobrze (30,0%) lub bardzo dobrze (18,5%). Istotnie częściej w tego typu mieszkaniach mieszkają osoby, które korzystały z pomocy OPS w ostatnich 12 miesiącach (51,7%), a istotnie rzadziej ci, którzy z niej nie korzystali (33,5%). Istotnie częściej mieszkania o tej powierzchni zajmują gospodarstwa, w których mieszka osoba z niepełnosprawnością lub przewlekłą chorobą (40,9%), a także osoby, których stan zdrowia pogarsza się zimą (42,9%). Mieszkania o powierzchni 30-49 m² istotnie częściej zamieszkują gospodarstwa o dochodach od 1601-3000 zł (53,8%) i 3001–4500 zł (48,8%), natomiast istotnie rzadziej – osoby o wysokich dochodach powyżej 6000 zł (21,0%).

Jaka jest liczba pokoi w mieszkaniu/domu, w którym Pan/Pani mieszka (nie licząc kuchni i łazienki)? [N=3756]

Po uwzględnieniu struktury badanej populacji można zauważyć istotne różnice. Badani mieszkający w lokalach z dwoma pokojami to istotnie częściej osoby z gminy Boguszków-Gorce (44,7%), a istotnie rzadziej z gminy Ciepłowody (15,5%). Takie mieszkania istotnie częściej zamieszkują kobiety (42,1%), a istotnie rzadziej – mężczyźni (35,8%). Istotnie częściej w dwupokojowych lokalach mieszkają osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (45,9%), natomiast istotnie rzadziej – osoby z wykształceniem wyższym (30,1%). Dwupokojowe mieszkania istotnie częściej zajmują pary bez dzieci (46,5%) oraz samotni rodzice z dziećmi (63,3%), a istotnie rzadziej – gospodarstwa wielopokoleniowe (20,1%). Istotnie częściej są to gospodarstwa utrzymujące się z emerytury lub renty (44,6%), natomiast istotnie rzadziej – z prowadzenia działalności gospodarczej (22,2%). Osoby mieszkające w lokalach z dwoma pokojami istotnie częściej określają swoją sytuację materialną jako skromną – muszą uważać na wydatki (44,3%). Istotnie rzadziej są to natomiast badani żyjący dobrze (36,6%) lub bardzo dobrze (24,1%). W tej grupie istotnie częściej znajdują się osoby, które korzystały z pomocy OPS w ostatnich 12 miesiącach (45,6%), a istotnie rzadziej – ci, którzy z niej nie korzystali (38,2%). Pod względem dochodów, mieszkania dwupokojowe istotnie częściej zamieszkują gospodarstwa o dochodach 1601-3000 zł (47,5%), 3001-4500 zł (53,9%) oraz 4500-6000 zł (46,4%),

natomiast istotnie rzadziej – osoby o bardzo niskich dochodach poniżej 1600 zł (23,0%) i wysokich – powyżej 6000 zł (28,1%).

Wiedza i zachowania energetyczne

Jak często w Pana/Pani domu stosuje się następujące zasady, by oszczędzać energię? [N=3756]

Analiza wyników z uwzględnieniem cech uczestników badania pozwoliła dostrzec istotne zależności. Niezastawianie grzejników meblami i niezastanianie ich grubymi zasłonami istotnie częściej potwierdzali mieszkańcy gmin Duszniki-Zdrój (69,1%) i Ciepłowody (66,9%). Istotnie częściej wskazywały to także osoby z wykształceniem zawodowym (63,9%) oraz emeryci i renciści (70,4%). Osoby w wieku 60 lat i więcej istotnie częściej stosują tę zasadę (70,4%), a osoby młodsze – istotnie rzadziej (18–29 lat: 48,1%, 30–44 lata: 53,4%). Pary bez dzieci istotnie częściej respektują tę zasadę (64,9%), natomiast rzadziej robią to gospodarstwa wielopokoleniowe (53,4%) i samotni rodzice z dziećmi (47,8%). Zasada ta jest też istotnie rzadziej stosowana przez osoby, które żyją biednie i często nie mają pieniędzy na podstawowe potrzeby (45,8%), a także przez osoby, które w ostatnim roku korzystały z pomocy OPS (47,9%).

Analiza istotności statystycznej wykazała, że gaszenie światła przy wychodzeniu z pokoju istotnie częściej stosują osoby w wieku 60 lat i więcej (65,3%). Istotnie rzadziej robią to osoby młodsze – w wieku od 18 do 29 lat (45,6%) i od 30 do 44 lat (47,9%). Osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym istotnie częściej wskazywały, że zawsze stosują tę zasadę (59,7%). Istotnie rzadziej robią to osoby z wykształceniem średnim (50,4%). Zasadę tę istotnie częściej przestrzegają gospodarstwa jednoosobowe (64,1%). Rzadziej stosują ją gospodarstwa wielopokoleniowe (48,1%) i pary z dziećmi (50,0%). Emeryci i renciści istotnie częściej gaszą światło przy wychodzeniu (65,8%). Istotnie rzadziej robią to osoby pracujące na etacie (50,9%), dorywczo (43,8%) lub prowadzące własną działalność gospodarczą (41,5%). Zasadę tę istotnie częściej stosują osoby, które żyją skromnie i muszą uważać na wydatki (59,5%). Istotnie rzadziej robią to osoby żyjące dobrze i nieoszczędzające na co dzień (51,3%). Częściej gaszą światło badani z gospodarstw, w których mieszka osoba z niepełnosprawnością (59,3%). Istotnie częściej robią to także badani z gospodarstw o niższych dochodach – poniżej 4500 zł miesięcznie (1601-3000 zł – 65,8%; 3001-4500 zł – 60,6%). Rzadziej robią to respondenci z gospodarstw o dochodach powyżej 6000 zł (48,9%).

Jak często Pan/Pani lub domownicy staracie się stosować do poniższych zasad, aby przetrwać okresy niskich temperatur? [N=3756]

Analiza istotności statystycznej pokazała, że ogrzewanie tylko jednego pokoju w okresie zimowym istotnie częściej deklarują osoby w wieku 60 lat i więcej (12,4%), natomiast istotnie rzadziej – osoby w wieku od 30 do 44 lat (5,4%). Istotnie częściej postępują tak osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (22,5%), a istotnie rzadziej – osoby z wykształceniem średnim (6,5%) i wyższym (3,2%). Istotnie częściej tylko jeden pokój ogrzewają osoby samotne (24,0%), natomiast istotnie rzadziej – gospodarstwa wielopokoleniowe (1,9%), pary bez dzieci (6,4%) i pary z dziećmi (3,0%). Istotnie częściej ten sposób ogrzewania wskazują gospodarstwa utrzymujące się z emerytury lub renty (12,2%) oraz zasiłków i świadczeń z pomocy społecznej (32,4%), natomiast istotnie rzadziej – osoby pracujące na etacie (4,4%) lub prowadzące działalność gospodarczą (1,0%). Ogrzewanie jednego pokoju istotnie częściej dotyczy osób żyjących biednie (28,5%) lub skromnie (10,6%), a istotnie rzadziej – tych, którzy żyją dobrze (4,4%). Istotnie częściej taką strategię stosują osoby, które

korzystały z pomocy OPS w ostatnich 12 miesiącach (23,6%), natomiast istotnie rzadziej – osoby, które z niej nie korzystały (6,2%). Istotnie częściej tylko jeden pokój ogrzewają gospodarstwa, w których mieszka osoba z niepełnosprawnością lub przewlekłą chorobą (13,2%). Istotnie częściej ten sposób oszczędzania ciepła stosują osoby, których stan zdrowia pogarsza się zimą (15,5%), a istotnie rzadziej – osoby, których zdrowie w tym okresie pozostaje bez zmian (5,2%). Częstsze ogrzewanie tylko jednego pomieszczenia dotyczy też osób o niskich dochodach – poniżej 1600 zł (38,2%) i 1601-3000 zł (20,1%). Istotnie rzadziej postępują w ten sposób osoby o wyższych dochodach – 4500-6000 zł (3,8%) i powyżej 6000 zł (2,3%).

Sytuacja ekonomiczna i doświadczenie ubóstwa energetycznego

Proszę oszacować łączny dochód netto (na rękę) wszystkich członków gospodarstwa domowego miesięcznie [N=3756]

Analiza wyników z uwzględnieniem cech uczestników badania pozwoliła dostrzec istotne zależności. Dochody powyżej 6000 zł miesięcznie netto istotnie częściej deklarują mieszkańcy gmin Ciepłowodów (40,2%) i Duszniki-Zdrój (38,4%), natomiast istotnie rzadziej – mieszkańcy gminy Boguszków-Gorce (29,6%). Wśród osób o tak wysokich dochodach istotnie częściej występują mężczyźni (37,6%), a istotnie rzadziej – kobiety (28,6%). Dochody te częściej osiągają osoby młodsze: w wieku 18-29 lat (43,9%), 30-44 lata (43,9%) oraz 45-59 lat (39,6%), natomiast istotnie rzadziej – osoby powyżej 60. roku życia (16,1%). Pod względem wykształcenia, istotnie częściej powyżej 6000 zł zarabiają osoby z wykształceniem wyższym (48,6%) i średnim (38,8%), natomiast istotnie rzadziej – osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (22,3%) oraz podstawowym lub gimnazjalnym (10,9%). Jeśli chodzi o strukturę gospodarstw domowych, wysokie dochody częściej dotyczą par z dziećmi (54,1%) oraz gospodarstw wielopokoleniowych (46,2%), a istotnie rzadziej – samotnych rodziców (8,6%) i osób samotnych (4,9%). Pod względem źródeł utrzymania, dochody powyżej 6000 zł istotnie częściej uzyskują gospodarstwa, w których dominującym źródłem dochodu jest praca na etacie (48,6%) lub prowadzenie własnej działalności gospodarczej (61,4%), natomiast istotnie rzadziej – te utrzymujące się z emerytury/renty (12,2%), prac dorywczych (10,5%) czy zasiłków i świadczeń społecznych (3,2%). Osoby o wysokich dochodach istotnie częściej deklarują, że „żyją bardzo dobrze, na wszystko im wystarcza” (67,9%) oraz że „żyją dobrze, nie muszą oszczędzać na co dzień” (48,9%), natomiast istotnie rzadziej wskazują, że „żyją skromnie” (14,6%) lub „żyją biednie” (1,4%). Wysokie dochody istotnie częściej deklarują osoby, które nie korzystały z pomocy OPS (37,4%), natomiast istotnie rzadziej – osoby, które z niej korzystały (2,8%). Wśród gospodarstw o dochodach powyżej 6000 zł istotnie częściej nie występują osoby z niepełnosprawnościami lub przewlekłymi chorobami (39,5%). Wysokim dochodom towarzyszy też lepszy stan zdrowia – osoby z tej grupy istotnie częściej wskazują, że ich zdrowie nie pogarsza się zimą (39,2%), a istotnie rzadziej, że pogarsza się (21,1%).

Rachunki miesięczne za energię [N=3756]

Po uwzględnieniu cech respondentów widoczne są istotne różnice w rozkładzie odpowiedzi. Rachunki za energię elektryczną w wysokości 200-400 zł miesięcznie istotnie częściej ponoszą gospodarstwa domowe, w których główne źródło utrzymania stanowi praca na etacie (40,2%). W tej grupie istotnie częściej znajdują się również gospodarstwa o łącznych dochodach miesięcznych na poziomie 3001-4500 zł (42,1%). Rachunki w tym przedziale istotnie częściej dotyczą gospodarstw, w których nie mieszka osoba z niepełnosprawnością lub przewlekłą chorobą (38,0%), a istotnie rzadziej –

gospodarstw wielopokoleniowych (29,1%). Wśród osób ponoszących wydatki na energię w wysokości 200-400 zł istotnie rzadziej występują te o trudnej sytuacji finansowej, żyjące biednie i zmagające się z brakiem środków na podstawowe potrzeby (21,3%).

Rachunki za energię elektryczną powyżej 600 zł miesięcznie istotnie częściej występują w gospodarstwach domowych zlokalizowanych w gminie Ciepłowody (16,6%), a istotnie rzadziej w gminie Boguszków-Gorce (10,7%). Istotnie częściej dotyczą one gospodarstw wielopokoleniowych (16,4%) oraz par z dziećmi (15,3%), natomiast istotnie rzadziej gospodarstw jednoosobowych (6,0%). Wysokie rachunki za energię istotnie częściej ponoszą osoby z wykształceniem wyższym (16,4%), a istotnie rzadziej osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (5,9%) oraz osoby starsze w wieku 60 lat i więcej (9,2%). Pod względem źródła utrzymania, rachunki przekraczające 600 zł miesięcznie istotnie częściej występują w gospodarstwach utrzymujących się z pracy na etacie (14,7%) lub prowadzących działalność gospodarczą (21,3%), natomiast istotnie rzadziej wśród emerytów (8,4%) czy osób korzystających z pomocy społecznej (2,1%). Wysokie rachunki są typowe dla gospodarstw o lepszej sytuacji finansowej – istotnie częściej wskazywały je osoby deklarujące, że żyją bardzo dobrze i na wszystko im wystarcza (19,4%), oraz te, których łączny dochód netto przekracza 6000 zł (20,4%). Istotnie rzadziej natomiast dotyczą osób żyjących biednie (5,0%) oraz gospodarstw o niskich lub umiarkowanych dochodach.

Jaki procent miesięcznych dochodów Pana/Pani gospodarstwa domowego jest przeznaczany na rachunki za energię (ogrzewanie, prąd, gaz)? [N=3756]

Analiza z podziałem na grupy respondentów wskazuje na pewne istotne różnice w rozkładzie odpowiedzi. Wydatki na energię stanowiące między 10% a 20% miesięcznych dochodów gospodarstwa domowego częściej dotyczą osób o dobrej sytuacji materialnej. Takie wskazanie istotnie częściej pojawiało się wśród osób deklarujących, że żyją dobrze i nie muszą oszczędzać na co dzień (38,5%), a także w gospodarstwach o łącznych dochodach przekraczających 4500 zł (37,0%) lub 6000 zł (37,9%). Z kolei istotnie rzadziej taki poziom wydatków na energię wskazywały osoby o niższych dochodach (1601-3000 zł – 23,3%), a także gospodarstwa, które korzystały z pomocy OPS (23,0%) lub określały swoją sytuację jako skromną, wymagającą oszczędności (25,1%). Rzadziej również należały do tej grupy gospodarstwa wielopokoleniowe (25,6%), które z reguły mają większe potrzeby energetyczne i wyższy udział rachunków w budżecie domowym.

Osoby w wieku 60 lat i więcej (18,3%) istotnie częściej przeznaczały ponad 30% swoich miesięcznych dochodów na rachunki za energię, natomiast osoby w wieku 30–44 lata (10,7%) robiły to istotnie rzadziej. Badani z wykształceniem zasadniczym zawodowym (18,2%) istotnie częściej wskazywali wysoki udział wydatków na energię, podczas gdy osoby z wykształceniem wyższym (8,6%) istotnie rzadziej przeznaczały na ten cel ponad 30% dochodu. Osoby utrzymujące się z emerytury lub renty (19,3%) istotnie częściej ponosiły tak duże wydatki na energię, natomiast pracujący na etacie (9,9%) istotnie rzadziej. Badani, którzy żyją biednie (26,7%) lub skromnie (22,3%), istotnie częściej przeznaczali ponad 30% swoich dochodów na rachunki za energię. Istotnie rzadziej dotyczyło to osób, które żyją dobrze (6,3%) lub bardzo dobrze (6,5%). Osoby, które korzystały z pomocy OPS (28,6%), istotnie częściej przeznaczały na energię ponad 30% dochodów, natomiast istotnie rzadziej tak odpowiadały osoby, które z tej pomocy nie korzystały (12,1%). W gospodarstwach, w których mieszka osoba z niepełnosprawnością lub chorobą przewlekłą (19,9%), wydatki na energię przekraczające 30% dochodów pojawiały się istotnie częściej, a w gospodarstwach bez takich osób (12,2%) – istotnie

rzadziej. Podobny wzorzec dotyczył zdrowia – osoby, których stan zdrowia pogarsza się zimą (20,0%), istotnie częściej wskazywały wysoki udział wydatków na energię, natomiast istotnie rzadziej robiły to osoby, których stan zdrowia nie pogarsza się zimą (12,4%). Badani o niskich dochodach – poniżej 1600 zł (25,1%), 1601-3000 zł (31,3%) oraz 3001-4500 zł (18,8%) istotnie częściej przeznaczali ponad 30% swoich dochodów na opłaty za energię. Istotnie rzadziej dotyczyło to osób o wysokich dochodach powyżej 6000 zł (7,8%).

Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się, że Pana/Pani gospodarstwo domowe zalegało z opłatami za energię (prąd, gaz, ogrzewanie)? [N=3756]

Analiza z podziałem na grupy respondentów wskazuje na pewne istotne różnice w rozkładzie odpowiedzi. Osoby z gminy Ciepłowody (96,6%) istotnie częściej deklarowały, że w ich gospodarstwie domowym nie wystąpiły zaległości w opłatach za energię. Istotnie rzadziej tak odpowiadali mieszkańcy gminy Boguszków-Gorce (90,2%). Brak zaległości istotnie częściej wskazywali badani w wieku 60 lat i więcej (94,2%), natomiast istotnie rzadziej osoby w wieku 45-59 lat (87,2%). Osoby z wykształceniem średnim (94,8%) i wyższym (96,5%) istotnie częściej nie zalegały z opłatami za energię, natomiast istotnie rzadziej dotyczyło to osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (86,8%) i podstawowym/gimnazjalnym (79,7%). Pary bez dzieci (93,8%) oraz pary z dziećmi (93,6%) istotnie częściej nie miały zaległości, podczas gdy gospodarstwa jednoosobowe (87,3%) i samotni rodzice z dziećmi (77,0%) istotnie rzadziej deklarowały brak zaległości. Brak zaległości istotnie częściej wskazywały osoby utrzymujące się z emerytury lub renty (93,1%), pracy na etacie (95,2%) i prowadzenia działalności gospodarczej (98,1%). Istotnie rzadziej dotyczyło to osób utrzymujących się z pracy dorywczej (73,5%) lub świadczeń społecznych (53,2%). Osoby, które żyją bardzo dobrze (98,6%) lub dobrze (98,4%), istotnie częściej nie miały zaległości w opłatach. Istotnie rzadziej brak zaległości występował wśród osób żyjących skromnie (89,0%) i biednie (41,6%). Brak zaległości istotnie częściej deklarowały osoby, które nie korzystały z pomocy OPS (96,3%), natomiast istotnie rzadziej – te, które z niej korzystały (57,5%). Podobny wzorzec widać przy stanie zdrowia – osoby, których stan zdrowia nie pogarsza się zimą (93,7%), istotnie częściej nie zalegały z opłatami, a istotnie rzadziej dotyczyło to osób, których zdrowie się pogarsza (85,6%). Również badani, w których gospodarstwie nie mieszka osoba z niepełnosprawnością lub chorobą przewlekłą (93,6%), istotnie częściej deklarowali brak zaległości, podczas gdy w gospodarstwach z taką osobą (85,1%) – istotnie rzadziej. Osoby o dochodach powyżej 6000 zł (98,0%) i 4500-6000 zł (94,6%) istotnie częściej nie miały zaległości. Istotnie rzadziej brak zaległości wskazywali badani z dochodami poniżej 1600 zł (51,8%) i 1601-3000 zł (79,4%).

Czy uważa Pan/Pani, że Pana/Pani dom jest w zimie wystarczająco ciepły dla komfortu i zdrowia rodziny? [N=3756]

Po uwzględnieniu struktury próby można zauważyć istotne różnice. Osoby żyjące skromnie (52,9%) istotnie częściej uważają, że ich dom jest zimą wystarczająco ciepły dla komfortu i zdrowia rodziny. Istotnie rzadziej tak odpowiadały osoby żyjące bardzo dobrze (23,6%) i biednie (19,0%). Badani, którzy nie korzystali z pomocy OPS (47,8%), istotnie częściej oceniali, że ich dom jest wystarczająco ciepły, natomiast istotnie rzadziej robili to korzystający z pomocy OPS (36,1%). Osoby o dochodach 4500-6000 zł (54,3%) istotnie częściej uznawały, że ich dom jest wystarczająco ciepły. Istotnie rzadziej taką opinię wyrażali badani o dochodach poniżej 1600 zł (27,2%) i powyżej 6000 zł (40,5%). Ponadto

osoby utrzymujące się z zasiłków lub świadczeń społecznych (30,3%) oraz pary z dziećmi (40,5%) istotnie rzadziej uważały, że ich dom jest w zimie wystarczająco ciepły.

Czy w ciągu ostatniego roku, aby poradzić sobie z wysokimi kosztami energii, podejmował/a Pan/Pani któreś z poniższych działań? [N=3756]

Sprawdzono, czy sposób udzielania odpowiedzi różni się w zależności od cech respondentów. Z analizy wynika, że osoby z gmin Ciepłowody (64,6%) i Duszniki-Zdrój (58,6%) istotnie częściej niż pozostali mieszkańcy nie podejmowały żadnych działań, aby poradzić sobie z wysokimi kosztami energii. Istotnie rzadziej taką odpowiedź wskazywali mieszkańcy gminy Boguszków-Gorce (48,9%). Mężczyźni (57,0%) istotnie częściej niż kobiety (49,3%) nie podejmowali żadnych działań. Wśród osób w wieku 30–44 lata (56,9%) brak działań pojawiał się istotnie częściej, natomiast w grupie 60 lat i więcej (46,5%) istotnie rzadziej. Osoby z wykształceniem średnim (57,6%) i wyższym (65,4%) istotnie częściej nie podejmowały żadnych działań. Istotnie rzadziej taką odpowiedź wskazywali badani z wykształceniem zasadniczym zawodowym (44,7%) i podstawowym/gimnazjalnym (35,9%). Wśród gospodarstw domowych wielopokoleniowych (58,8%) oraz par z dziećmi (57,7%) brak działań występował istotnie częściej, natomiast istotnie rzadziej w gospodarstwach jednoosobowych (42,4%) i u samotnych rodziców z dziećmi (35,6%). Osoby, których głównym źródłem utrzymania była praca na etacie (60,4%) lub własna działalność gospodarcza (78,3%), istotnie częściej nie podejmowały działań. Istotnie rzadziej taką odpowiedź wybierali ci, którzy utrzymywali się z emerytury lub renty (44,9%), pracy dorywczej (37,9%) lub zasiłków i świadczeń społecznych (13,3%). Osoby oceniające swoją sytuację finansową jako bardzo dobrą (72,7%) lub dobrą (68,8%) istotnie częściej nie podejmowały działań, natomiast istotnie rzadziej taką odpowiedź wybierali badani, którzy żyją skromnie (38,5%) lub biednie (11,8%). Badani, którzy nie korzystali z pomocy OPS (59,5%), istotnie częściej nie podejmowali działań. Istotnie rzadziej taką odpowiedź wybierali korzystający z tej pomocy (9,3%). W gospodarstwach, gdzie nie mieszka osoba z niepełnosprawnością lub chorobą przewlekłą (58,2%), brak działań pojawiał się istotnie częściej, a istotnie rzadziej w gospodarstwach z taką osobą (40,8%). Podobny wzorec wystąpił przy stanie zdrowia – osoby, których stan zdrowia nie pogarsza się zimą (57,5%), istotnie częściej nie podejmowały działań, a istotnie rzadziej dotyczyło to osób, których zdrowie się pogarsza (45,3%). Osoby o wyższych dochodach (powyżej 6000 zł – 69,2%) istotnie częściej nie podejmowały działań. Istotnie rzadziej brak reakcji wskazywali badani z dochodami poniżej 1600 zł (10,5%), 1601-3000 zł (24,8%) i 3001-4500 zł (39,6%).

Dostępność i rola wsparcia instytucjonalnego

Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy skorzystał(a) Pan/Pani z pomocy OPS? [N=3756]

Po uwzględnieniu cech respondentów widoczne są istotne różnice w rozkładzie odpowiedzi. Z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w ciągu ostatnich 12 miesięcy istotnie częściej korzystają mieszkańcy gminy Boguszków-Gorce (15,4%), z kolei istotnie rzadziej mieszkańcy gminy Ciepłowody (6,7%). Badania wykazały również, że z pomocy istotnie częściej korzystają osoby z wykształceniem podstawowym oraz zasadniczym zawodowym – odpowiednio 40,6% i 17,6% badanych. Zauważalnie rzadziej po wsparcie OPS sięgają osoby z wykształceniem średnim i wyższym, wśród których odsetek korzystających wyniósł odpowiednio 7,5% i 3,8%. Wśród grup istotnie częściej sięgających po wsparcie OPS znajdują się również samotni rodzice z dzieckiem lub dziećmi (33,3%), gospodarstwa domowe składające się z innego układu rodzinnego (24,7%) oraz osoby prowadzące gospodarstwa

jednoosobowe (23,9%). Pomocą społeczną istotnie rzadziej obejmowane są natomiast pary wychowujące dzieci (7,9%) oraz pary bezdzietne – małżeństwa lub związki nieformalne (7,8%). Pomocą społeczną istotnie częściej obejmowane są osoby, które utrzymują się z pracy dorywczej bądź umów cywilnoprawnych (31,5%). Istotnie rzadziej z usług OPS korzystają z kolei osoby pracujące na etacie (4,1%) oraz prowadzące własną działalność gospodarczą (1,4%). Z pomocy OPS istotnie częściej korzystają osoby, które oceniają swoją sytuację materialną jako trudną, wskazując, że „żyją biednie i często brakuje im pieniędzy na podstawowe potrzeby” (82,4%). Również gospodarstwa domowe, w których mieszka osoba z niepełnosprawnością lub przewlekłą chorobą (24,6%), oraz osoby, których stan zdrowia pogarsza się w miesiącach zimowych (24,3%), istotnie częściej korzystają z pomocy społecznej. Największy odsetek osób korzystających z OPS odnotowano wśród tych, których dochód netto wynosi poniżej 1600 zł (73,8%) oraz w przedziale 1601–3000 zł (37,1%). Tymczasem najniższy odsetek korzystających odnotowano wśród osób o najwyższych dochodach, tj. powyżej 6000 zł (1,1%) oraz w przedziale 4500–6000 zł (8,0%).

Jeśli nie korzystał(a) Pan/Pani z pomocy OPS, to dlaczego? [N= 3262]

Analiza istotności statystycznej pokazała, że odpowiedź „dochody były zbyt wysokie, żeby się zakwalifikować” istotnie rzadziej wybierali mieszkańcy gminy Boguszów-Gorce (31,0%). Tak samo istotnie rzadziej tą odpowiedź wskazywały osoby z wykształceniem podstawowym (22,5%), a istotnie częściej wskazywały osoby z wykształceniem wyższym (39,5%). Zbyt wysokie dochody istotnie rzadziej wskazywały osoby prowadzące gospodarstwo jednoosobowe (27,0%), natomiast istotnie częściej były to pary wychowujące dziecko lub dzieci (37,9%). Odpowiedź istotnie rzadziej wybierały także osoby wykonujące pracę dorywczą lub na umowę zlecenie/o dzieło (21,3%) oraz respondenci, których stan zdrowia pogarsza się w miesiącach zimowych (27,8%). Ostatnią grupą, która istotnie częściej wskazywała zbyt wysokie dochody jako powód niekorzystania z pomocy OPS, byli respondenci o dochodzie netto powyżej 6000 zł (36,9%).

Drugą najczęściej wskazywaną odpowiedzią na pytanie, dlaczego respondenci nie korzystali z pomocy OPS, była odpowiedź: „Nie wiedziałem/am, że mogę się o taką pomoc ubiegać”. Tę odpowiedź istotnie częściej wybierały osoby z wykształceniem średnim (16,0%), osoby, których głównym źródłem dochodu jest gospodarstwo rolne (27,9%), a także osoby utrzymujące się z pracy dorywczej lub na umowy zlecenia/o dzieło (24,0%). Ponadto odpowiedź tę istotnie częściej wskazywali respondenci, których stan zdrowia pogarsza się w miesiącach zimowych (17,7%).

Jakiej formy wsparcia ze strony instytucji publicznych (np. gminy, OPS) najbardziej by Pan/Pani potrzebował/a w zakresie problemów z energią? [N=3756]

Analiza z podziałem na grupy respondentów wskazuje na pewne istotne różnice w rozkładzie odpowiedzi. Wariant wskazujący na formę wsparcia ze strony instytucji publicznych – „wyższe wsparcie finansowe w postaci zasiłków” istotnie rzadziej wskazywali mężczyźni (31,8%), a istotnie częściej kobiety (35,9%). Wśród badanych gmin istotnie częściej tę odpowiedź wskazywali także mieszkańcy gminy Ciepłowody (39,8%). Ze względu na wykształcenie, to istotnie rzadziej wskazywały tą formę wsparcia osoby z wykształceniem wyższym (24,9%) oraz średnim (29,3%), z kolei istotnie częściej osoby mające wykształcenie podstawowe (51,2%) i zasadniczym zawodowym (39,9%). Wyższego wsparcia finansowego istotnie częściej oczekują samotni rodzice z dzieckiem/dziećmi (56,9%) oraz osoby korzystające z zasiłków / świadczeń z pomocy społecznej (80,3%). Istotnie rzadziej na takie wsparcie wskazały pary bez dzieci (30,4%).

Badani utrzymujący się głównie z pracy na etacie (27,7%) lub z prowadzenia działalności gospodarczej (15,9%) oraz osiągający dochody netto przewyższające 6000zł istotnie rzadziej potrzebowaliby wyższego wsparcia finansowego. Z kolei istotnie częściej takie wsparcie wskazały osoby, których głównym źródłem dochodu są zasiłki / świadczenia z pomocy społecznej (80,3%) oraz osiągające wynagrodzenie netto poniżej 1600 zł.

Na wyższe wsparcie finansowe istotnie częściej wskazywały osoby znajdujące się w trudniejszej sytuacji życiowej i materialnej. Wysoki odsetek odnotowano wśród osób, które oceniają swoją sytuację materialną jako trudną – „żyjemy biednie, często brakuje nam pieniędzy na podstawowe potrzeby” (86,4%), a także istotnie częściej wskazywały tą odpowiedź osoby, które w ostatnich 12 miesiącach korzystały z pomocy OPS (78,8%). Ponadto, istotnie częściej takiej formy wsparcia potrzebowaliby osoby mieszkające z osobą z niepełnosprawnością lub chorobą przewlekłą (43,4%), a także osoby deklarujące pogorszenie stanu zdrowia w miesiącach zimowych (44,1%).

Czy słyszał/a Pan/Pani o rządowym programie "Czyste Powietrze", który oferuje dofinansowanie do wymiany pieca i ocieplenia domu? [N= 795]

Jednak analiza wyników z uwzględnieniem cech uczestników badania pozwoliła dostrzec istotne zależności. Na pytanie dotyczące znajomości rządowego programu „Czyste Powietrze” istotnie częściej twierdząco odpowiadali mieszkańcy gminy Ciepłowody (93,4%), co świadczy o wysokim poziomie świadomości tego programu wśród tej grupy. Istotnie rzadziej natomiast wskazywali tę odpowiedź mieszkańcy gminy Boguszów-Gorce (73,4%), co może sugerować potrzebę intensyfikacji działań informacyjnych na tym obszarze. Istotnie częściej znajomość programu wskazywały osoby w wieku 30–44 lata (90,4%), natomiast istotnie rzadziej osoby młodsze, w wieku 18–29 lat (71%). Wyniki te mogą ukazywać, że świadomość programów proekologicznych wzrasta wraz z wiekiem i częściej dotyczy osób bardziej zaangażowanych w sprawy związane z utrzymaniem lub modernizacją własnego gospodarstwa domowego.

Istotnie rzadziej znajomość programu „Czyste Powietrze” deklarowały osoby mieszkające w gospodarstwach wielopokoleniowych (78,2%) oraz te, które oceniały swoją sytuację materialną jako „żyjemy skromnie, musimy uważać na wydatki” (77,9%). Wyniki te mogą wskazywać, że ograniczone zasoby finansowe oraz bardziej zachowawcze podejście do wydatków mogą wpływać na niższy poziom zainteresowania lub świadomości programów wspierających modernizację energetyczną domów.

Z drugiej strony o programie istotnie częściej słyszały osoby pracujące na etacie (87,5%), natomiast istotnie rzadziej – osoby utrzymujące się z pracy dorywczej lub wykonujące pracę na umowy zlecenia bądź o dzieło (52,4%). Z danych można wywnioskować, iż sytuacja zawodowa sprzyja lepszemu dostępowi do informacji o programach wsparcia oraz większej świadomości możliwości skorzystania z dofinansowania.

Czy próbował/a Pan/Pani skorzystać z tego programu [N= 664]

Istotnie rzadziej z programu „Czyste Powietrze” próbowali skorzystać mieszkańcy gminy Duszniki-Zdrój (74,6%), natomiast istotnie częściej takie próby podejmowali mieszkańcy gminy Boguszów-Gorce (55,2%). Wynik ten może wskazywać na zróżnicowany poziom aktywności i zaangażowania w działania proekologiczne pomiędzy poszczególnymi gminami.

Dodatkowo pod względem głównego źródła dochodu, to istotnie częściej z programu „Czyste Powietrze” próbowali skorzystać respondenci utrzymujący się z pracy dorywczej lub wykonujący pracę na podstawie umów zlecenia bądź o dzieło (86,4%), natomiast istotnie rzadziej – osoby zatrudnione na etacie (59,5%) oraz badani o dochodach przekraczających 6000 zł netto (54,8%). Może to wskazywać, że osoby o mniej stabilnej sytuacji zawodowej i finansowej częściej poszukują możliwości uzyskania wsparcia w ramach programów publicznych, podczas gdy osoby o wyższych dochodach wykazują mniejsze zainteresowanie tego typu formami pomocy.

Co było głównym powodem, dla którego nie próbował/a Pan/Pani skorzystać z programu "Czyste Powietrze"?

Na pytanie o główny powód, dla którego uczestnicy badania nie próbowali skorzystać z programu „Czyste Powietrze” była odpowiedź – „Nie jestem właścicielem/ką mieszkania” – istotnie rzadziej wskazywały tę odpowiedź osoby w wieku 45–59 lat (14,3%), natomiast istotnie częściej osoby młodsze, w wieku 18–29 lat (58,3%). Wyniki te sugerują, że młodsze osoby, które częściej nie posiadają własnych nieruchomości, są bardziej ograniczone w możliwości skorzystania z programu, podczas gdy osoby w średnim wieku częściej posiadają własne mieszkania lub domy i z tego względu rzadziej wskazują tę barierę.

Ponadto istotnie rzadziej wskazywały tą odpowiedź osoby będące w związku i wychowujące dziecko lub dzieci (15,8%), natomiast istotnie częściej – osoby mieszkające w gospodarstwach wielopokoleniowych (np. rodzice z dziećmi i dziadkami) (39,6%). Wyniki te mogą wskazywać, że w gospodarstwach wielopokoleniowych częściej zdarzają się sytuacje, w których nie wszyscy domownicy są właścicielami nieruchomości, co ogranicza możliwość skorzystania z programu, podczas gdy pary z dziećmi częściej posiadają własne mieszkania lub domy.

W przypadku wariantów „Nie jestem właścicielem/ką mieszkania”, „Zbyt skomplikowane wnioski i procedury” oraz „Brak pieniędzy na wymagany wkład własny”, istotnie częściej jako główny powód wskazywali je respondenci zatrudnieni na etacie, natomiast istotnie rzadziej osoby utrzymujące się z pracy dorywczej lub wykonujące pracę na umowy zlecenia bądź o dzieło. Wyniki te mogą sugerować, że osoby o stabilnym zatrudnieniu częściej napotykają na bariery proceduralne lub finansowe związane z programem, podczas gdy osoby pracujące niestabilnie lub dorywczo mają inne przeszkody w korzystaniu z dofinansowania.

Na odpowiedź „Brak pieniędzy na wymagany wkład własny” istotnie częściej wskazywały osoby deklarujące trudną sytuację materialną, które oceniają, że „żywemy biednie, często brakuje nam pieniędzy na podstawowe potrzeby”, a także respondenci, którzy w ciągu ostatnich 12 miesięcy korzystali z pomocy OPS (47,1%). Wyniki te jednoznacznie pokazują, że ograniczenia finansowe stanowią istotną barierę w korzystaniu z programu „Czyste Powietrze” i wpływają na możliwość ubiegania się o dofinansowanie wśród osób o niższych dochodach.

Pytania dotyczące obszaru górniczego

Czy obecnie Pan/Pani lub ktoś z domowników korzysta z tzw. deputatu węglowego lub jego ekwiwalentu pieniężnego [N= 3756]

Na pytanie o korzystanie z tzw. deputatu węglowego lub jego ekwiwalentu pieniężnego, odpowiedź „Nie” istotnie częściej wskazywali mieszkańcy gmin Ciepłowody oraz Duszniki-Zdrój, natomiast istotnie rzadziej mieszkańcy gminy Boguszków-Gorce.

Z danych wynika, że istotnie częściej z tzw. deputatu węglowego lub jego ekwiwalentu pieniężnego korzystają mężczyźni (12,3%) oraz osoby w wieku 60 lat i więcej.

Jeśli chodzi o kwestię wykształcenia, istotnie rzadziej z tzw. deputatu węglowego lub jego ekwiwalentu pieniężnego korzystają osoby z wykształceniem wyższym (3,2%), natomiast istotnie częściej osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (15,7%). Wynik ten sugeruje, że korzystanie z tego rodzaju wsparcia częściej dotyczy osób o niższym poziomie wykształcenia, co może być związane zarówno z warunkami ekonomicznymi, jak i sposobem gospodarowania w domach, w których przeważają tradycyjne źródła ogrzewania.

Jeśli chodzi o strukturę gospodarstwa domowego, istotnie częściej ze świadczenia korzystają osoby mieszkające w gospodarstwach wielopokoleniowych (np. rodzice z dziećmi i dziadkami) – 14,8%, natomiast istotnie rzadziej pary wychowujące dziecko lub dzieci (2,9%). Wyniki te sugerują, że większe, wielopokoleniowe gospodarstwa domowe częściej korzystają z tego typu wsparcia, prawdopodobnie ze względu na większe potrzeby związane z ogrzewaniem i większą liczbę domowników.

Ponadto, istotnie częściej z tego rodzaju wsparcia korzystają osoby pobierające emeryturę lub rentę (20,9%) oraz gospodarstwa, w których mieszka osoba z niepełnosprawnością lub przewlekłą chorobą, a także te, w których stan zdrowia domowników pogarsza się w miesiącach zimowych. Wyniki te wskazują, że potrzeba korzystania z deputatu węglowego jest wyraźnie związana z sytuacją zdrowotną oraz wiekiem i statusem zawodowym domowników, co potwierdza, że świadczenie to pełni funkcję wsparcia osób bardziej narażonych na trudności związane z ogrzewaniem mieszkań.

Pod względem wynagrodzenia istotnie częściej z deputatu węglowego lub jego ekwiwalentu pieniężnego korzystają osoby o dochodach netto w przedziale 3001–4500 zł (16%), natomiast istotnie rzadziej osoby o dochodach powyżej 6000 zł (6,6%). Wyniki te sugerują, że korzystanie z tego rodzaju wsparcia jest w większym stopniu związane z gospodarstwami o średnich lub niższych dochodach, podczas gdy osoby o wysokich dochodach rzadziej sięgają po tego typu świadczenia.

Czy w Pana/Pani otoczeniu uważa się, że ogrzewanie innymi źródłami (np. gazem, prądem, pompą ciepła) jest „gorsze” lub „nieoptymalne”? [N= 3756]

Na pytanie dotyczące postrzegania w otoczeniu, że ogrzewanie innymi źródłami (np. gazem, prądem, pompą ciepła) jest uważane jako „gorsze” lub „nieoptymalne”, odpowiedź „Nie” istotnie częściej wskazywali mieszkańcy gminy Boguszków-Gorce, natomiast istotnie rzadziej mieszkańcy gminy Ciepłowody.

Określenia, że ogrzewanie alternatywne jest „gorsze” lub „nieoptymalne” istotnie częściej nie wskazywały osoby z wykształceniem wyższym (60,8%), natomiast istotnie rzadziej osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (46,1%). Wyniki te sugerują, że poziom

wykształcenia może wpływać na postrzeganie nowoczesnych źródeł ogrzewania – osoby lepiej wykształcone są bardziej świadome korzyści wynikających z inwestycji w ekologiczne i efektywne energetycznie systemy grzewcze.

Na pytanie dotyczące postrzegania ogrzewania alternatywnego, przecząco odpowiadały istotnie rzadziej osoby, które w ciągu ostatnich 12 miesięcy korzystały z pomocy OPS (48,2%) oraz osoby o dochodach netto w przedziale 1601–3000 zł. Wyniki te wskazują, że osoby korzystające z wsparcia społecznego oraz te o średnich dochodach częściej postrzegają nowoczesne źródła ogrzewania jako mniej dostępne lub droższe w eksploatacji, co może ograniczać ich zainteresowanie inwestycjami w ekologiczne systemy grzewcze.

Pytania o zdrowie

Czy w Pana/Pani gospodarstwie domowym mieszka osoba z niepełnosprawnością lub przewlekłą chorobą (np. astma, choroby serca, neurologiczne)? [N= 3756]

Analiza istotności statystycznej pokazała, że na pytanie dotyczące obecności osoby z niepełnosprawnością lub przewlekłą chorobą w gospodarstwie domowym, odpowiedź „tak” istotnie rzadziej wskazywali mieszkańcy gminy Ciepłowody (18,4%), natomiast istotnie częściej mieszkańcy gminy Boguszów-Gorce (29,5%).

Istotnie częściej obecność osoby z niepełnosprawnością lub przewlekłą chorobą w gospodarstwie domowym wskazywały osoby w wieku 60 lat i więcej, mieszkające w gospodarstwach wielopokoleniowych (np. rodzice z dziećmi i dziadkami) oraz gospodarstwa korzystające z zasiłków lub świadczeń z pomocy społecznej (50%). Natomiast istotnie rzadziej tak odpowiadały osoby prowadzące własną działalność gospodarczą (9,2%). Wyniki te sugerują, że starsze i wielopokoleniowe gospodarstwa domowe oraz te objęte wsparciem społecznym częściej sprawują opiekę nad osobami niepełnosprawnymi lub przewlekłe chorymi.

Ponadto, istotnie częściej obecność osób niepełnosprawnych lub przewlekłe chorych potwierdzały osoby deklarujące trudną sytuację materialną - „żyjemy biednie, często brakuje nam pieniędzy na podstawowe potrzeby” (54,7%), osoby, które w ciągu ostatnich 12 miesięcy skorzystały z pomocy OPS, osoby, których stan zdrowia pogarsza się w miesiącach zimowych (47,3%), oraz osoby o dochodzie netto poniżej 1600 zł (48,7%). Natomiast istotnie rzadziej tak odpowiadały osoby prowadzące własną działalność gospodarczą (9,2%) oraz osoby o dochodach powyżej 6000 zł (15,3%).

Czy Pana/Pani stan zdrowia pogarsza się w miesiącach zimowych (np. nasilenie objawów, infekcje, choroby układu oddechowego)? [N= 3756]

Sprawdzono, czy sposób udzielania odpowiedzi różni się w zależności od cech respondentów. Z analizy wynika, że pogorszenie stanu zdrowia w miesiącach zimowych istotnie częściej deklarowały osoby w wieku 60 lat i więcej (32,7%), co może być związane z większą podatnością tej grupy na choroby przewlekłe oraz infekcje dróg oddechowych. Istotnie rzadziej taką odpowiedź wskazywały osoby w wieku 30–44 lata (20,8%), co może świadczyć o lepszej ogólnej kondycji zdrowotnej tej grupy.

Podobną zależność zaobserwowano w odniesieniu do poziomu wykształcenia — istotnie częściej pogorszenie stanu zdrowia zgłaszały osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (41,3%), a istotnie rzadziej osoby z wykształceniem wyższym (20,1%). Różnica ta może odzwierciedlać

zróżnicowane warunki życia, standard mieszkaniowy oraz poziom świadomości zdrowotnej w poszczególnych grupach edukacyjnych.

Zauważono również, że istotnie częściej o pogorszeniu zdrowia zimą mówiły osoby prowadzące gospodarstwa jednoosobowe (34,1%), podczas gdy istotnie rzadziej taką odpowiedź wskazywały pary z dziećmi (21,3%).

W kontekście sytuacji materialnej i zawodowej, istotnie częściej pogorszenie zdrowia zimą deklarowały osoby utrzymujące się z zasiłków lub świadczeń z pomocy społecznej (45,2%), a także respondenci, którzy w ciągu ostatnich 12 miesięcy korzystali z pomocy OPS (46,8%). Podobną tendencję odnotowano wśród osób, w których gospodarstwie domowym mieszka osoba z niepełnosprawnością lub chorobą przewlekłą (43,6%) oraz w grupie o najniższych dochodach – poniżej 1600 zł (44,5%). Z kolei istotnie rzadziej pogorszenie stanu zdrowia wskazywały osoby zatrudnione na etacie (19,1%) oraz badani o dochodach przekraczających 6000 zł (16,7%). Wyniki te potwierdzają, że pogorszenie zdrowia w okresie zimowym jest częściej doświadczane przez osoby w trudniejszej sytuacji życiowej.

